

ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ LEADER/CLLD

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2017

This document contains the translation of the August 2017 version of the “Guidelines: Evaluation of LEADER/CLLD”. This translation is provided to make the Guidelines more useful and accessible to all stakeholders. It should be noted that the English version should be used as the definitive reference text. The English version is available at the [following link](#).

Επιφύλαξη δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας

© Ευρωπαϊκή Ένωση, 2017

Επιτρέπεται η αναπαραγωγή, εφόσον γίνεται μνεία της πηγής.

Προτεινόμενη παραπομπή:

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ – Γενική Διεύθυνση Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης – Διοικητική μονάδα C.4 (2017): Κατευθυντήριες γραμμές. Αξιολόγηση του LEADER/CLLD. Βρυξέλλες.

Δήλωση αποποίησης ευθύνης:

Οι πληροφορίες και οι απόψεις που διατυπώνονται στην παρούσα έκδοση εκφράζουν τον συντάκτη/τους συντάκτες της και δεν απηχούν κατ' ανάγκη την επίσημη θέση της Επιτροπής. Η Επιτροπή δεν εγγυάται την ακρίβεια των στοιχείων που περιλαμβάνονται στην παρούσα έκδοση. Η Επιτροπή και οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο που ενεργεί εξ ονόματός της δεν φέρουν ευθύνη για την ενδεχόμενη χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν.

Το Helpdesk αξιολόγησης είναι αρμόδιο για την αξιολόγηση στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Δικτύου Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΔΑΑ) και παρέχει κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την αξιολόγηση των προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης (ΠΑΑ) και των πολιτικών που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα και στην εποπτεία της Μονάδας C.4 «Παρακολούθηση και αξιολόγηση» της ΓΔ AGRI της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Προκειμένου να βελτιωθεί η αξιολόγηση της πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης της ΕΕ, το Helpdesk αξιολόγησης παρέχει υποστήριξη σε όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς της αξιολόγησης, και ειδικότερα τη ΓΔ AGRI, τις εθνικές αρχές, τις διαχειριστικές αρχές και τους αξιολογητές των ΠΑΑ, μέσω της ανάπτυξης και της διάδοσης κατάλληλων μεθοδολογιών και εργαλείων, της συλλογής και ανταλλαγής ορθών πρακτικών, της ανάπτυξης ικανοτήτων, καθώς και της επικοινωνίας με μέλη του δικτύου σχετικά με θέματα που αφορούν την αξιολόγηση.

Πρόσθετες πληροφορίες σχετικά με τις δραστηριότητες του Ευρωπαϊκού Helpdesk αξιολόγησης για την αγροτική ανάπτυξη διατίθενται στο διαδίκτυο μέσω του εξυπηρετητή Europa (<http://enrd.ec.europa.eu>).

ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ LEADER/CLLD

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2017

Περιεχόμενα

1	Εισαγωγή.....	10
1.1	Αξιολόγηση του LEADER/CLLD κατά τη νέα περίοδο προγραμματισμού 2014-2020	10
1.1.1	CLLD: Τι αλλάζει;	10
1.1.2	Σκοπός της αξιολόγησης.....	12
1.1.3	Νομικό πλαίσιο και οδηγίες για την αξιολόγηση	13
1.2	Εννοιολογικός προσδιορισμός της αξιολόγησης του LEADER/CLLD	15
1.2.1	Αξιολόγηση του LEADER/CLLD σε επίπεδο ΠΑΑ	17
1.2.2	Αξιολόγηση του LEADER/CLLD σε τοπικό επίπεδο	18
1.2.3	Βασικοί όροι: Πώς τους αντιλαμβανόμαστε και πώς συνδέονται μεταξύ τους.....	22
2	Αξιολόγηση του LEADER/CLLD σε επίπεδο ΠΑΑ	26
2.1	Τι αξιολογείται και πώς διενεργείται η αξιολόγηση σε επίπεδο ΠΑΑ;	26
2.2	Αξιολόγηση των συνεισφορών του LEADER/CLLD στους στόχους των ΤΕ του ΠΑΑ και των συνεισφορών στην υλοποίηση της στρατηγικής της Ένωσης για έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη (υποχρεωτική)	28
2.2.1	Τι πρέπει να αξιολογηθεί;.....	28
2.2.2	Βήμα προς βήμα: πώς πρέπει να αξιολογούνται οι συνεισφορές του LEADER/CLLD σε στόχους πολιτικής;.....	32
2.3	Η αξιολόγηση του μηχανισμού υλοποίησης του LEADER/CLLD (συνιστάται)	41
2.3.1	Τι πρέπει να αξιολογηθεί;.....	41
2.3.2	Βήμα προς βήμα: πώς πρέπει να αξιολογείται ο μηχανισμός υλοποίησης του LEADER/CLLD;	42
2.4	Η αξιολόγηση της προστιθέμενης αξίας του LEADER/CLLD (συνιστάται)	46
2.4.1	Τι πρέπει να αξιολογηθεί;.....	46
2.4.2	Βήμα προς βήμα: πώς πρέπει να μετράται η προστιθέμενη αξία του LEADER/CLLD;	48
2.5	Υποβολή εκθέσεων σχετικά με την αξιολόγηση του LEADER/CLLD σε επίπεδο ΠΑΑ	50
2.6	Διάδοση και παρακολούθηση των αξιολογήσεων του LEADER/CLLD σε επίπεδο ΠΑΑ ..	53
3	Αξιολόγηση του LEADER/CLLD σε επίπεδο ΟΤΔ	56
3.1	Τι αξιολογείται και πώς διενεργείται η αξιολόγηση σε τοπικό επίπεδο;	56
3.2	ΒΗΜΑ 1: Σχεδιασμός των δραστηριοτήτων αξιολόγησης σε επίπεδο ΟΤΔ	63
3.3	ΒΗΜΑ 2: Προετοιμασία των δραστηριοτήτων αξιολόγησης σε επίπεδο ΟΤΔ	67
3.4	ΒΗΜΑ 3 και 4: Διάρθρωση και διεξαγωγή της αξιολόγησης σε επίπεδο ΟΤΔ	77
3.5	ΒΗΜΑ 5: Υποβολή εκθέσεων, διάδοση και παρακολούθηση της αξιολόγησης σε επίπεδο ΟΤΔ.....	81
4	Παράρτημα.....	85
4.1	Γλωσσάριο	85
Σχήματα		
Σχήμα 1. Η CLLD στο πλαίσιο της αρχιτεκτονικής της πολιτικής της ΕΕ για την περίοδο προγραμματισμού 2014-2020.....		11

Σχήμα 2. Επιλογές για την CLLD στα κράτη μέλη.....	11
Σχήμα 3. Σκοπός της αξιολόγησης του LEADER/CLLD.....	13
Σχήμα 4. Έννοια της αξιολόγησης του LEADER/CLLD σε επίπεδο ΠΑΑ και τοπικό επίπεδο.....	16
Σχήμα 5. Αυτοαξιολόγηση και ανεξάρτητη αξιολόγηση σε τοπικό επίπεδο	19
Σχήμα 6. Είδη στρατηγικών	23
Σχήμα 7. Προστιθέμενη αξία του LEADER/CLLD	24
Σχήμα 8. Κύκλος αξιολόγησης του LEADER/CLLD σε επίπεδο ΠΑΑ.....	27
Σχήμα 9. Κάθετοι και οριζόντιοι δεσμοί μεταξύ των επιπέδων υλοποίησης του ΕΔΕΤ.....	32
Σχήμα 10. Η πλήρης εικόνα του πεδίου εφαρμογής της αξιολόγησης	35
Σχήμα 11. Σύνδεση της μεθόδου LEADER με τον μηχανισμό υλοποίησης του LEADER/CLLD σε επίπεδο ΠΑΑ.....	43
Σχήμα 12. Ενδεχόμενες επιπτώσεις του μηχανισμού υλοποίησης του ΠΑΑ σε όλα τα επίπεδα.....	44
Σχήμα 13. Σχέσεις μεταξύ του μηχανισμού υλοποίησης, των δραστηριοτήτων της ΟΤΔ και της προστιθέμενης αξίας	58
Σχήμα 14. Βασικά ερωτήματα που πρέπει να απαντώνται στα βήματα της αξιολόγησης	62
Σχήμα 15. Προγραμματισμός δραστηριοτήτων επικοινωνίας που αφορούν την αξιολόγηση	66
Σχήμα 16. Έλεγχος συνέπειας μεταξύ της λογικής παρέμβασης της CLLD και των στοιχείων αξιολόγησης	69
Σχήμα 17. Σύνδεση της μεθόδου LEADER με τον μηχανισμό υλοποίησης σε τοπικό επίπεδο (παράδειγμα).....	72
Σχήμα 18. Οργάνωση της παρακολούθησης των πορισμάτων της αξιολόγησης.....	83
Πίνακες	
Πίνακας 1. Κριτήρια απόφασης και δείκτες για το ΚΕΑ αριθ. 17: «Σε ποιο βαθμό οι παρεμβάσεις του ΠΑΑ έχουν στηρίξει την τοπική ανάπτυξη σε αγροτικές περιοχές;»	33
Πίνακας 2. Κοινοί δείκτες εκρών και δείκτες που αφορούν τους στόχους για το LEADER	33
Προσδιορισμός ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων.....	38
Πίνακας 4. Επισκόπηση της υποβολής εκθέσεων σχετικά με το LEADER/CLLD, των αρμοδιοτήτων για υποβολή εκθέσεων και των ομάδων στόχων.	52

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΚΡΩΝΥΜΙΩΝ

ΕΕΥ	Ετήσια έκθεση υλοποίησης
ΚΓΠ	Κοινή Γεωργική Πολιτική
CCI	Κοινοί δείκτες πλαισίου
ΚΕΑ	Κοινό ερώτημα αξιολόγησης
ΤΣ	Ταμείο Συνοχής
CLLD	Τοπική ανάπτυξη με πρωτοβουλία τοπικών κοινοτήτων
ΚΠΠΑ	Κοινό πλαίσιο παρακολούθησης και αξιολόγησης
ΚΣΠΑ	Κοινό σύστημα παρακολούθησης και αξιολόγησης
ΚΣΠ	Κοινό στρατηγικό πλαίσιο
ΓΔ AGRI	Γενική Διεύθυνση Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης
ΓΔ EMPL	Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Ένταξης
ΓΔ MARE	Γενική Διεύθυνση Θαλάσσιας Πολιτικής και Αλιείας
ΓΔ REGIO	Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής
ΕΓΤΑΑ	Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης
ΕΕπ	Ευρωπαϊκή Επιτροπή
ΕΣΚ	Ευρωπαϊκή Σύμπραξη Καινοτομίας
ΕΤΘΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας
ΕΔΑΑ	Ευρωπαϊκό Δίκτυο Αγροτικής Ανάπτυξης
ΕΡ	Σχέδιο αξιολόγησης
ΕΑ	Ερώτημα αξιολόγησης
ΕΤΠΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΔΕΤ	Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΤΕ	Τομέας επικέντρωσης
FLAG	Ομάδα τοπικής δράσης για την αλιεία
ΙΠΑ	Ισοδύναμο πλήρους απασχόλησης
ΑΕΠ	Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν
ΟΤΔ	Ομάδα τοπικής δράσης
LEADER	Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale (Σύνδεση μεταξύ των ενεργειών ανάπτυξης της αγροτικής οικονομίας)
Μ	Μέτρο
ΔΑ	Διαχειριστική αρχή
MAPP	Μέθοδος εκτίμησης των επιπτώσεων προγράμματος και έργου
MC	Επιτροπή παρακολούθησης
ΚΜ	Κράτος μέλος
ΜΚΟ	Μη κυβερνητική οργάνωση
ΕΑΔ	Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο
Ο	Εκροή
ΟΙ	Δείκτες εκροών
ΕΠ	Επιχειρησιακό πρόγραμμα

ΟΠ	Οργανισμός πληρωμών
PROMIS	Project Result Oriented Management Information System (Σύστημα πληροφοριών για τη διαχείριση βάσει αποτελεσμάτων των έργων)
ΕΠΕΑ	Ειδικό ανά πρόγραμμα ερώτημα αξιολόγησης
R	Αποτέλεσμα
ΠΑΑ	Πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης
RI	Δείκτες αποτελεσμάτων
SFC	Κοινό Σύστημα Επιμερισμένης Διαχείρισης Ταμείων
MME	Μικρομεσαία επιχείρηση
SWOT	Ανάλυση πλεονεκτημάτων, αδυναμιών, ευκαιριών, απειλών
Σ	Στόχος
ΘΣ	Θεματικοί στόχοι
WD	Έγγραφο εργασίας

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Γιατί εκδίδονται κατευθυντήριες γραμμές;

Παρότι οι ενδιαφερόμενοι φορείς διαθέτουν ήδη αρκετά έτη πείρας στην αξιολόγηση του LEADER, η νέα περίοδος προγραμματισμού 2014-2020 θέτει νέες προκλήσεις όσον αφορά την ορθή αξιολόγηση των επιπτώσεων του LEADER/CLLD σε επίπεδο ΕΕ, κρατών μελών, καθώς και σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Η σημασία της αξιολόγησης έχει αυξηθεί λόγω του σχεδιασμού των νέων απαιτήσεων της πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης 2014-2020 για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση (βλ. κεφάλαιο 1.1.3), καθώς και της δυνατότητας για ευέλικτο προγραμματισμό του LEADER/CLLD στα ΠΑΑ. Συνεπώς, οι ενδιαφερόμενοι φορείς ενδέχεται να χρειάζονται καθοδήγηση προκειμένου να συμμορφωθούν με τα νέα καθήκοντα αξιολόγησης, όπως η αξιολόγηση των κύριων και των δευτερευουσών συνεισφορών του LEADER/CLLD στην επίτευξη των στόχων πολιτικής και των αποτελεσμάτων και επιπτώσεων του ΠΑΑ, και η παρακολούθηση και αξιολόγηση των στρατηγικών CLLD¹.

Με βάση το νομικό πλαίσιο και τις οδηγίες που ισχύουν επί του παρόντος, στόχος των παρουσών κατευθυντηρίων γραμμών είναι να βοηθήσουν τους ενδιαφερόμενους φορείς στην αξιολόγηση των παρεμβάσεων LEADER/CLLD και στην υποβολή εκθέσεων σχετικά με αυτές τις δραστηριότητες. Για αυτό τον σκοπό, οι κατευθυντήριες γραμμές προσφέρουν πρακτικές συμβουλές σχετικά με τον τρόπο προετοιμασίας και διεξαγωγής των δραστηριοτήτων αξιολόγησης του LEADER/CLLD, όταν αυτές διεξάγονται στο πλαίσιο της αξιολόγησης ΠΑΑ, αλλά και στο πλαίσιο αξιολόγησης/αυτοαξιολόγησης σε τοπικό επίπεδο.

Οι κατευθυντήριες γραμμές έχουν εκπονηθεί από ομάδα εμπειρογνομόνων του Ευρωπαϊκού Helpdesk αξιολόγησης για την αγροτική ανάπτυξη (Vincenzo Angrisani, Jean-Michel Courades, Robert Lukesch, Julija Marosek,

Matteo Metta, Marili Parissaki, Magda Porta, Carlo Ricci, Jela Tvrdonova και Hannes Wimmer). Η συμμόρφωση των κατευθυντηρίων γραμμών με το πλαίσιο πολιτικής της ΕΕ διασφαλίστηκε από εκπροσώπους της ΓΔ Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης. Εκπρόσωποι των κρατών μελών διατύπωσαν παρατηρήσεις σχετικά με τα σχέδια των κατευθυντηρίων γραμμών κατά τη διάρκεια της 9ης συνεδρίασης της ομάδας εμπειρογνομόνων για την παρακολούθηση και αξιολόγηση της ΚΓΠ, καθώς και κατά τη διάρκεια συνεδριάσεων της ομάδας διαβούλευσης (Sounding Board)². Το σημείο επαφής του ΕΔΑΑ και το σημείο εξυπηρέτησης της ΕΣΚ κλήθηκαν επίσης να διατυπώσουν σχόλια επί των κατευθυντηρίων γραμμών.

Ποιες είναι οι ομάδες-στόχοι των παρουσών κατευθυντηρίων γραμμών;

Οι κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση του LEADER/CLLD απευθύνονται σε διάφορες ομάδες ενδιαφερόμενων φορέων αγροτικής ανάπτυξης:

- Οι **διαχειριστικές αρχές** θα βρουν πληροφορίες σχετικά με την αξιολόγηση του LEADER/CLLD σε επίπεδο ΠΑΑ: το νομικό πλαίσιο και τον σκοπό και την εστίαση της αξιολόγησης. Πρακτικές οδηγίες θα υποδεικνύουν τον τρόπο προετοιμασίας, διαχείρισης και συντονισμού της αξιολόγησης των συνεισφορών των παρεμβάσεων LEADER/CLLD, καθώς και τον τρόπο υποβολής εκθέσεων, διάδοσης και παρακολούθησης των πορισμάτων της αξιολόγησης. Επιπλέον, οι διαχειριστικές αρχές θα βρουν πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο υποστήριξης των ΟΤΔ όταν αυτές εκτελούν δραστηριότητες αξιολόγησης σε τοπικό επίπεδο. Οι οργανισμοί πληρωμών μπορούν να βρουν σχετικές πληροφορίες για τη βάση δεδομένων των πράξεών τους.
- Τα **ΕΑΔ** θα βρουν οδηγίες σχετικά με το είδος υποστήριξης που μπορούν να παρέ-

¹ Η ανάγκη για παροχή περισσότερης μεθοδολογικής καθοδήγησης για το LEADER/CLLD βασίζεται επίσης στο νομικό πλαίσιο, και ιδίως στο παράρτημα VI σημείο 1) του εκτελεστικού κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 808/2014 της Επιτροπής.

² Η ομάδα διαβούλευσης (Sounding Board) της θεματικής ομάδας εργασίας για τις κατευθυντήριες γραμμές «Αξιολόγηση του LEADER/CLLD» απαρτιζόταν, μεταξύ άλλων, από εκπροσώπους της ΓΔ AGRI, της ΓΔ MARE, της ομάδας εμπειρογνομόνων για την παρακολούθηση και αξιολόγηση της ΚΓΠ 2014-2020 και του σημείου επαφής του ΕΔΑΑ.

χουν σε ΟΤΔ για τη διεξαγωγή των δραστηριοτήτων αξιολόγησής τους.

- Οι **αξιολογητές** θα βρουν λεπτομερείς διευκρινίσεις για όλα τα συναφή νομικά κείμενα και το γενικό σκεπτικό των απαιτήσεων. Οι κατευθυντήριες οδηγίες παρουσιάζουν προσεγγίσεις αξιολόγησης για την αξιολόγηση των συνεισφορών του LEADER/CLLD στα αποτελέσματα, τις επιπτώσεις και τους στόχους του ΠΑΑ, καθώς και προσεγγίσεις για την αξιολόγηση του LEADER/CLLD σε τοπικό επίπεδο.
- Οι **υπάλληλοι της ΓΔ Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης** μπορούν να χρησιμοποιούν τις κατευθυντήριες γραμμές ως έγγραφο αναφοράς για τυχόν ερωτήματα που προκύπτουν σχετικά με την αξιολόγηση του LEADER/CLLD.
- Οι **ΟΤΔ** θα βρουν συστάσεις σχετικά με τον τρόπο διεξαγωγής δραστηριοτήτων αξιολόγησης σε τοπικό επίπεδο. Παρέχονται πληροφορίες σχετικά με το πώς η αξιολόγηση του LEADER/CLLD σε επίπεδο ΠΑΑ συνδέεται με τις δραστηριότητες αξιολόγησης σε επίπεδο ΟΤΔ, καθώς και σχετικά με τη στήριξη που θα μπορούσε δυνητικά να παρασχεθεί σε αυτές από τις ΔΑ και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς.

Πώς είναι διαρθρωμένες οι κατευθυντήριες γραμμές;

Οι κατευθυντήριες γραμμές αποτελούνται από τέσσερα μέρη.

Στο **ΜΕΡΟΣ 1** παρουσιάζεται το LEADER/CLLD στο πλαίσιο της πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης, ενώ παράλληλα καταδεικνύονται οι συνδέσεις του με άλλα μέσα της CLLD που χρηματοδοτούνται από τα ΕΔΕΤ. Σε αυτό το μέρος, εξετάζονται ο σκοπός και το νομικό πλαίσιο για την αξιολόγηση. Καταδεικνύονται επίσης η έννοια της αξιολόγησης και ο ρόλος των διαφόρων ενδιαφερόμενων φορέων στη διαδικασία αξιολόγησης.

Στο **ΜΕΡΟΣ 2** επεξηγείται ο κύκλος της αξιολόγησης σε επίπεδο ΠΑΑ και περιγράφεται ο τρόπος αξιολόγησης των συνεισφορών του LEADER/CLLD στην επίτευξη των στόχων της ΕΕ, των εθνικών στόχων και των στόχων του ΠΑΑ. Αυτό περιλαμβάνει την αξιολόγηση των

κύριων και των δευτερευουσών συνεισφορών των πράξεων του LEADER/CLLD σε ΤΕ της αγροτικής ανάπτυξης. Επιπλέον, σε αυτό το μέρος περιγράφονται επίσης η αξιολόγηση του μηχανισμού υλοποίησης του LEADER/CLLD και η αξιολόγηση της προστιθέμενης αξίας.

Στο **ΜΕΡΟΣ 3** παρέχονται συστάσεις για ΟΤΔ σχετικά με τον τρόπο διεξαγωγής δραστηριοτήτων αξιολόγησης σε τοπικό επίπεδο και τη στήριξη που μπορούν να παρέχουν οι ΔΑ, το ΕΑΔ και άλλοι ενδιαφερόμενοι φορείς σε ΟΤΔ προς αυτό τον σκοπό. Σε αυτό το μέρος περιγράφονται επίσης διάφορα εργαλεία και παρέχονται παραδείγματα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην αξιολόγηση του LEADER/CLLD σε τοπικό επίπεδο. Αυτό το μέρος επικεντρώνεται σε στρατηγικές που χρηματοδοτούνται αποκλειστικά από το ΕΓΤΑΑ (δηλ. ΟΤΔ που χρηματοδοτούνται αποκλειστικά από το ΕΓΤΑΑ).

Το **ΜΕΡΟΣ 4** (παράρτημα) περιλαμβάνει το γλωσσάριο.

1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Αξιολόγηση του LEADER/CLLD κατά τη νέα περίοδο προγραμματισμού 2014-2020

1.1.1 CLLD: Τι αλλάζει;

Νέο μέσο στην αρχιτεκτονική της πολιτικής της ΕΕ

Η τοπική ανάπτυξη με πρωτοβουλία τοπικών κοινοτήτων (CLLD) θεσπίστηκε ως νέο μέσο πολιτικής για τη στήριξη της εδαφικής συνοχής κατά την περίοδο προγραμματισμού 2014-2020. Η CLLD συμβάλλει στην κάλυψη των τοπικών αναγκών σε αστικές, αγροτικές και αλιευτικές περιοχές και των ειδικών αναγκών των επιλεγμένων ομάδων-στόχων. Κινητοποιεί το τοπικό δυναμικό και ενισχύει τους συνδέσμους μεταξύ των φορέων στις υποστηριζόμενες περιοχές. Σε γενικές γραμμές, η CLLD συμβάλλει στη στρατηγική Ευρώπη 2020 μέσω της απελευθέρωσης του δυναμικού έξυπνης, βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης σε ολόκληρη την ΕΕ.

Η CLLD βασίζεται στην εμπειρία της προσέγγισης του LEADER προωθώντας περαιτέρω έργα που υλοποιούνται στο πλαίσιο τοπικών εταιρικών σχέσεων βάσει προσέγγισης από τη βάση προς την κορυφή, μέσω πολυτομεακών στρατηγικών τοπικής ανάπτυξης ανά περιοχή. Η CLLD στηρίζει την ενίσχυση της τοπικής οικονομίας μέσω της δημιουργίας βιώσιμων θέσεων απασχόλησης, της χρήσης τοπικών πόρων, της

ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής, της δικτύωσης, της συνεργασίας και της καινοτομίας. Το LEADER, το οποίο είναι σαφώς συνδεδεμένο με αγροτικές περιοχές, θα συνεχίσει να χρησιμοποιείται στο πλαίσιο του ΕΓΤΑΑ ως LEADER/CLLD.

Η CLLD είναι προγραμματισμένη στο πλαίσιο της συμφωνίας εταιρικής σχέσης και σε συναφή εθνικά/περιφερειακά προγράμματα των ΕΔΕΤ. Διαφορετικές πολιτικές μπορούν να συγχωνευθούν σε τοπικό επίπεδο σε μία στρατηγική CLLD ώστε να επιτευχθούν αποτελέσματα που θα συμβάλουν στην επίτευξη ευρύτερων στόχων της ΕΕ, υπερβαίνοντας την εστίαση μιας ενιαίας πολιτικής (βλ. σχήμα κατωτέρω).

Ευελιξία στην αντιμετώπιση των τοπικών αναγκών και στην ενίσχυση του τοπικού δυναμικού

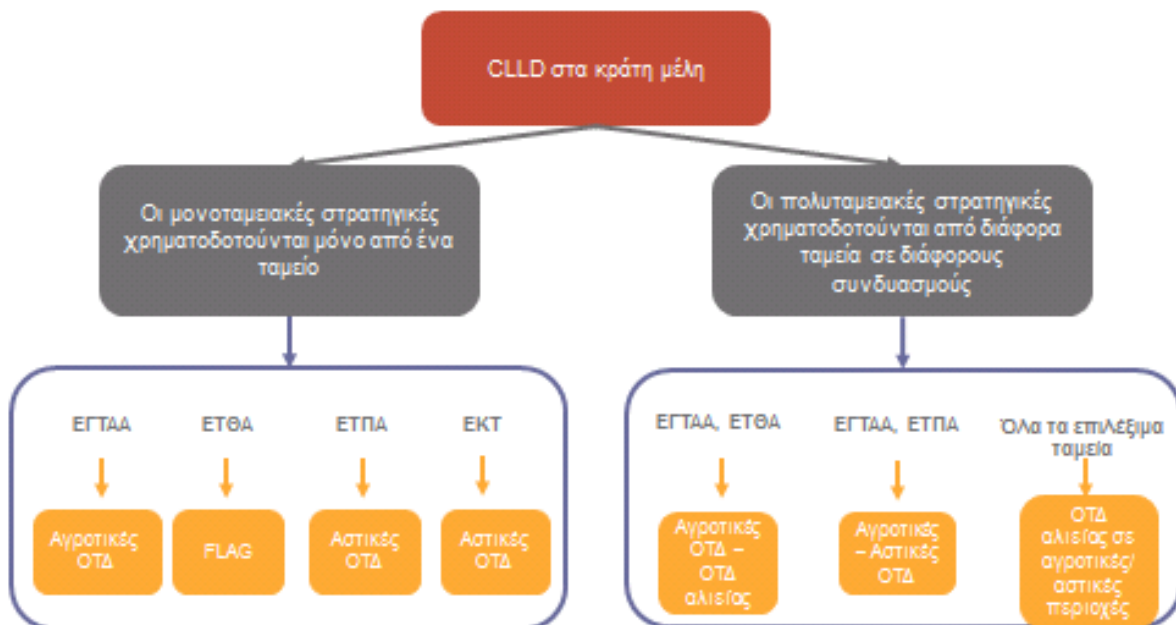
Η δομή της CLLD παρέχει ευελιξία στην αντιμετώπιση των ειδικών αναγκών σε τοπικό επίπεδο. Τα κράτη μέλη μπορούν να επιλέγουν από ένα ευρύ φάσμα μέτρων πολιτικής που στηρίζονται από διάφορα ΕΔΕΤ. Υπάρχουν δύο πιθανά σενάρια για τα κράτη μέλη: χρήση ενός μόνο ταμείου (μονοταμειακή χρηματοδότηση) ή χρήση διαφόρων ταμείων (πολυταμειακή χρηματοδότηση). Ωστόσο, η CLLD είναι υποχρεωτική μόνο στο πλαίσιο του ΕΓΤΑΑ υπό τη μορφή του LEADER. Σε περίπτωση που τα κράτη μέλη επιλέξουν τη χρήση διαφόρων ταμείων, μπορούν να εφαρμόσουν ποικίλους συνδυασμούς προκειμένου να καλύψουν τις εδαφικές τους ανάγκες.

Σχήμα 1. Η CLLD στο πλαίσιο της αρχιτεκτονικής της πολιτικής της ΕΕ για την περίοδο προγραμματισμού 2014-2020

Πηγή: Ευρωπαϊκό Helpdesk αξιολόγησης για την αγροτική ανάπτυξη, 2017.

Σχήμα 2. Επιλογές για την CLLD στα κράτη μέλη

Πηγή: Ευρωπαϊκό Helpdesk αξιολόγησης για την αγροτική ανάπτυξη, 2017

Ενίσχυση της προσέγγισης του LEADER

Το LEADER/CLLD υλοποιείται μέσω της εφαρμογής της **τοπικής ανάπτυξης με πρωτοβουλία τοπικών κοινοτήτων (CLLD)** και βασίζεται σε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Κατά τις προηγούμενες περιόδους προγραμματισμού, αυτά

τα χαρακτηριστικά ήταν γνωστά ως «μέθοδος LEADER» ή οι «7 αρχές του LEADER». Στις παρούσες κατευθυντήριες γραμμές, αποκαλούμε

αυτά τα χαρακτηριστικά «μέθοδο LEADER». Τα κύρια χαρακτηριστικά της CLLD είναι τα εξής³:

- **Εστίαση σε συγκεκριμένες υποπεριφερειακές ζώνες** και εδάφη που ορίζονται από τον τοπικό πληθυσμό βάσει προσέγγισης από τη βάση προς την κορυφή.
- **Σύμπραξη δημόσιου και ιδιωτικού τομέα = ομάδα τοπικής δράσης (ΟΤΔ)**, η οποία αντιπροσωπεύει την περιοχή και τον πληθυσμό της και καθοδηγεί τη διαδικασία ανάπτυξης χωρίς καμία ομάδα συμφέροντος ή δημόσια αρχή να κατέχει την πλειοψηφία στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.
- **Τοπική στρατηγική** η οποία χαράσσεται και υλοποιείται μέσω μιας συμμετοχικής διαδικασίας λήψης αποφάσεων από τη βάση προς την κορυφή, η οποία οργανώνεται από ΟΤΔ, με στόχο την αντιμετώπιση των πλέον επείγουσών αναγκών της περιοχής.
- **Πολυτομεακή στρατηγική τοπικής ανάπτυξης** για την ενίσχυση και τη σύνδεση του τοπικού δυναμικού ανάπτυξης διαφόρων τομέων, με στόχο την επίτευξη τοπικών στόχων.
- **Καινοτομία** ως οριζόντιος στόχος στην ανάπτυξη της περιοχής της ΟΤΔ.
- **Δικτύωση** μεταξύ των φορέων στην περιοχή της ΟΤΔ, μεταξύ των ΟΤΔ και άλλων συμπράξεων δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, με στόχο την οικοδόμηση ισχυρότερων θεμελίων για τη μεταφορά γνώσης και την ανταλλαγή εμπειριών.
- **Συνεργασία** μεταξύ τοπικών φορέων και μεταξύ ΟΤΔ από διαφορετικές περιοχές εντός του κράτους μέλους, στην ΕΕ και εκτός αυτής.

Αυτά τα χαρακτηριστικά έχουν ενισχυθεί περαιτέρω κατά την τρέχουσα περίοδο προγραμματισμού με:

- την ενίσχυση της προπαρασκευαστικής υποστήριξης για τοπικές εταιρικές σχέσεις (π.χ. ανάπτυξη ικανοτήτων, κατάρτιση και δικτύωση με στόχο τη διευκόλυνση της βελ-

τίωσης της προετοιμασίας και υλοποίησης των στρατηγικών τοπικής ανάπτυξης).

- την ενδυνάμωση του ρόλου των ΟΤΔ στη διακυβέρνηση αγροτικών εδαφών (π.χ. περισσότερες τοπικές αποφάσεις σχετικά με δράσεις που υποστηρίζονται από στρατηγικές CLLD και πιο ευέλικτοι δημοσιονομικοί κανόνες⁴ για την εφαρμογή του LEADER/CLLD σε τοπικό επίπεδο).
- την ενσωμάτωση των ρυθμίσεων παρακολούθησης και αξιολόγησης στις στρατηγικές CLLD, με στόχο τη βελτίωση του σχεδιασμού και της υλοποίησής τους.
- τη μεγαλύτερη εστίαση στον συντονισμό, ώστε να καταστεί δυνατή η ενίσχυση της ανταλλαγής και της συνεργασίας μεταξύ των ενδιαφερόμενων φορέων (π.χ. ρητή διάθεση κονδυλίων για τον συντονισμό).
- την ενίσχυση της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στη σύμπραξη (μέσω ειδικού κανόνα ο οποίος θα απαιτεί τη συμμετοχή εταίρων του ιδιωτικού τομέα στις αποφάσεις επιλογής έργων).
- τη βελτιστοποίηση της διεθνικής συνεργασίας (π.χ. μέσω κοινών κανόνων σχετικά με τη δημοσίευση των διαδικασιών επιλογής και των προθεσμιών για την επιλογή έργων).

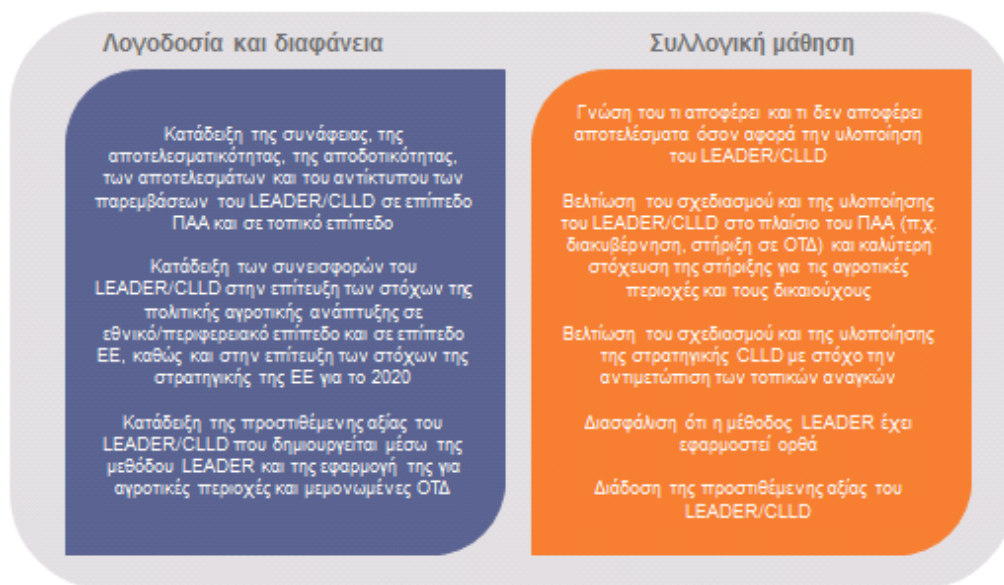
1.1.2 Σκοπός της αξιολόγησης

Η αξιολόγηση του LEADER/CLLD βοηθάει τους φορείς χάραξης πολιτικής, τους διαχειριστές προγραμμάτων, τις ΟΤΔ και τους δικαιούχους να χρησιμοποιούν αποτελεσματικότερα τους πόρους τους για την αντιμετώπιση των αναγκών του τοπικού πληθυσμού. Από την άποψη αυτή, η αξιολόγηση του LEADER/CLLD είναι τόσο αθροιστική (λογοδοσία και διαφάνεια) όσο και διαμορφωτική (συλλογική μάθηση).

³ Άρθρο 32 παράγραφος 2 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013

⁴ Λαμβανομένων υπόψη των δυνατοτήτων που παρέχονται από το νομικό πλαίσιο, και πιο συγκεκριμένα όπως αναφέρεται στα άρθρα 67, 68 και 69 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013.

Σχήμα 3. Σκοπός της αξιολόγησης του LEADER/CLLD

Πηγή: Ευρωπαϊκό Helpdesk αξιολόγησης για την αγροτική ανάπτυξη, 2017.

1.1.3 Νομικό πλαίσιο και οδηγίες για την αξιολόγηση

Η CLLD είναι το ένα από τα δύο⁵ μέσα των ΕΔΕΤ, τα οποία αποσκοπούν στην προώθηση ολοκληρωμένων προσεγγίσεων εδαφικής ανάπτυξης. Επιπλέον, η CLLD προάγει τη συμμετοχή περιφερειακών/τοπικών φορέων και τοπικών κοινοτήτων στην υλοποίηση των προγραμμάτων⁶.

Ο κανονισμός περί κοινών διατάξεων ορίζει ότι η CLLD⁷:

- **εστιάζει σε συγκεκριμένες υποπεριφερειακές ζώνες, πραγματοποιείται με πρωτοβουλία των ομάδων τοπικής δράσης (ΟΤΔ) και εκτελείται μέσω ολοκληρωμέ-**

νων και πολυτομεακών **στρατηγικών τοπικής ανάπτυξης ανά περιοχή**, σχεδιάζεται με βάση τις τοπικές ανάγκες και το τοπικό δυναμικό, συμπεριλαμβανομένων αυτών των καινοτόμων στοιχείων, της οργάνωσης δικτύων και της συνεργασίας·

- **στηρίζεται** από το ΕΓΤΑΑ ως LEADER/CLLD και
- **μπορεί επίσης να στηρίζεται** από το ΕΤΠΑ, το ΕΚΤ και το ΕΤΘΑ.

Νομικές διατάξεις για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση των στρατηγικών CLLD

Ο κανονισμός περί κοινών διατάξεων ορίζει ότι κάθε ΟΤΔ θα διεξάγει ειδικές δραστηριότητες παρακολούθησης και αξιολόγησης που σχετίζονται με τη στρατηγική CLLD⁸. Για αυτό τον σκοπό, απαιτείται από τις ΟΤΔ να περιλαμβάνουν στη στρατηγική CLLD τους μια περιγραφή των ρυθμίσεων παρακολούθησης και αξιολόγησης⁹.

⁵ Μαζί με τις ολοκληρωμένες εδαφικές επενδύσεις για το ΕΤΠΑ, το ΕΚΤ, το ΕΓΤΑΑ, το ΕΤΘΑ και το Ταμείο Συνοχής. Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1303/2013, άρθρο 36.

⁶ Έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής: Elements of Common Strategic Framework to ERDF, ESF, Cohesion Fund, EAFRD and EMFF (Στοιχεία του κοινού στρατηγικού πλαισίου για το ΕΤΠΑ, το ΕΚΤ, το Ταμείο Συνοχής, το ΕΓΤΑΑ και το ΕΤΘΑ)

⁷ Άρθρο 32 παράγραφοι 1 και 2 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013.

⁸ Άρθρο 34 παράγραφος 3 στοιχείο ζ) του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013

⁹ Άρθρο 33 παράγραφος 1 στοιχείο στ) του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013

Οι δαπάνες που συνδέονται με την παρακολούθηση και την αξιολόγηση της στρατηγικής CLLD μπορούν να καλυφθούν από τα λειτουργικά έξοδα της ΟΤΔ¹⁰.

Η νομική απαίτηση για τις αξιολογήσεις από εσωτερικούς ή εξωτερικούς εμπειρογνώμονες λειτουργικά ανεξάρτητους από τις αρχές που είναι αρμόδιες για την υλοποίηση του προγράμματος σύμφωνα με το άρθρο 54 παράγραφος 3 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013 δεν ισχύει για τις στρατηγικές CLLD. Το άρθρο 54 παράγραφος 1 ισχύει για «επιχειρησιακά προγράμματα» και «προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης» και όχι για «στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης με πρωτοβουλία τοπικών κοινοτήτων».

Επιπλέον, στην εκτελεστική πράξη της Επιτροπής για το ΕΓΤΑΑ ζητείται από τη ΔΑ να περιγράψει στο σχέδιο αξιολόγησης¹¹:

- τις δραστηριότητες που απαιτούνται για την αξιολόγηση των συνεισφορών των στρατηγικών CLLD στους στόχους αγροτικής ανάπτυξης·
- την προγραμματισμένη στήριξη για την αξιολόγηση σε επίπεδο ΟΤΔ.

Ο κανονισμός για την αγροτική ανάπτυξη απαιτεί επίσης οι πληροφορίες που προκύπτουν από δραστηριότητες αξιολόγησης να περιλαμβάνονται στις **ετήσιες εκθέσεις υλοποίησης (ΕΕΥ)** που θα υποβληθούν το 2017 και το 2019¹², και πιο συγκεκριμένα:

- **το 2017:** ποσοτικός προσδιορισμός των επιτευγμάτων του προγράμματος μέσω της αξιολόγησης των συμπληρωματικών δεικτών

αποτελεσμάτων και της απάντησης στα σχετικά ερωτήματα αξιολόγησης·

- **το 2019 επιπλέον:** συνεισφορές στην επίτευξη της στρατηγικής της Ένωσης για έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, μεταξύ άλλων μέσω της αξιολόγησης της καθαρής συμβολής του προγράμματος στις αλλαγές στις τιμές των δεικτών αντικτύπου της ΚΓΠ, καθώς και συναφή ερωτήματα αξιολόγησης.

Αυτό σημαίνει ότι το κεφάλαιο 7 σε αυτές τις δύο ΕΕΥ περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με τις συνεισφορές των πράξεων που υλοποιούνται στο πλαίσιο των στρατηγικών CLLD στους στόχους αγροτικής ανάπτυξης. Η ΕΕΥ πρέπει να περιλαμβάνει ποσοτικό προσδιορισμό των δεικτών αποτελεσμάτων και απαντήσεις στα ΚΕΑ. Για αυτό τον σκοπό απαιτείται η αξιολόγηση των τομέων επικέντρωσης (ΤΕ) της αγροτικής ανάπτυξης στους οποίους οι πράξεις που υλοποιούνται μέσω στρατηγικών CLLD παρουσιάζουν κύριες και δευτερεύουσες συνεισφορές.

Η εκτελεστική πράξη της Επιτροπής καθορίζει περαιτέρω το **κοινό σύστημα παρακολούθησης και αξιολόγησης (ΚΣΠΑ) για την αγροτική ανάπτυξη**¹³ που θεσπίστηκε με τον κανονισμό για την αγροτική ανάπτυξη¹⁴. Το ΚΣΠΑ παρέχει ένα ελάχιστο σύνολο στοιχείων, τα οποία πρέπει να χρησιμοποιούνται στην αξιολόγηση των ΠΑΑ (συμπεριλαμβανομένων των παρεμβάσεων μέσω του LEADER/CLLD). Το ΚΣΠΑ και τα στοιχεία του περιγράφονται περαιτέρω στο εγχειρίδιο σχετικά με το κοινό πλαίσιο παρακολούθησης και αξιολόγησης (ΚΠΠΑ) και στα παραρτήματά του¹⁵, καθώς και σε διάφορα έγγραφα καθοδήγησης¹⁶.

Όσον αφορά το LEADER/CLLD, το ΚΣΠΑ προβλέπει:

¹³ Άρθρο 14 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 808/2014

¹⁴ Άρθρο 67 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1305/2013

¹⁵

<http://ec.europa.eu/transparency/regexpert/index.cfm?do=groupDetail.groupDetailDoc&id=21095&no=3>

¹⁶ http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/monitoring-evaluation/index_en.htm και <http://enrd.ec.europa.eu/evaluation/european-evaluation-helpdesk-rural-development/evaluation-helpdesks-publications/guidance>

¹⁰ Άρθρο 35 παράγραφος 1 στοιχείο δ) του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013

¹¹ Παράρτημα Ι, μέρος Ι. σημείο 9.3 στοιχεία α) και β) του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 808/2014

¹² Παράρτημα VII σημείο 7 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 808/2014.

- μια **λογική παρέμβασης του ΠΑΑ**, σύμφωνα με την οποία το LEADER/CLLD προγραμματίζεται πρωτίστως στο πλαίσιο του TE 6B και συμβάλλει σε άλλους TE¹⁷.
- ένα σύνολο ειδικών **κοινών δεικτών εκροών και δεικτών που αφορούν τους στόχους**, οι οποίοι θα πρέπει να χρησιμοποιούνται για τη συλλογή δεδομένων παρακολούθησης σχετικά με την υλοποίηση του LEADER/CLLD. Πληροφορίες σχετικά με πρόσθετους κοινούς δείκτες αποτελεσμάτων που συνδέονται με τους TE θα πρέπει επίσης να χρησιμοποιούνται στην αξιολόγηση των συνεισφορών των πράξεων που υλοποιούνται στο πλαίσιο των στρατηγικών CLLD¹⁸.
- **κοινά ερωτήματα αξιολόγησης** (ΚΕΑ), και κατά κύριο λόγο το ΚΕΑ αριθ. 17, το οποίο συνδέεται με τον TE 6B και τους στόχους του ΠΑΑ στους οποίους συμβάλλει το LEADER/CLLD¹⁹.
- **στοιχεία δεδομένων για το LEADER/CLLD** τα οποία παρατίθενται στη βάση δεδομένων για πράξεις του πυλώνα II και τα οποία πρέπει να συλλέγονται για δείκτες εκροών και δείκτες που αφορούν τους στόχους μέσω του συστήματος παρακολούθησης²⁰.
- ειδική **καθοδήγηση σχετικά με το LEADER/CLLD** σε διάφορα έγγραφα του Helpdesk αξιολόγησης (π.χ. οι κατευθυντήριες γραμμές: [Assessment of RDP results \(Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του ΠΑΑ\)](#), [Establishing and Implementing the Evaluation Plan of 2014-2020 RDPs \(Κατάρτιση και υλοποίηση του σχεδίου αξιολόγησης των ΠΑΑ 2014-2020\)](#) κ.λπ.)²¹.

1.2 Εννοιολογικός προσδιορισμός της αξιολόγησης του LEADER/CLLD

Η προσφυγή στη στρατηγική CLLD προβλέπεται στη συμφωνία εταιρικής σχέσης, καθώς και στα σχετικά προγράμματα των ΕΔΕΤ και πραγματοποιείται σε επίπεδο ΟΤΔ μέσω της εφαρμογής της μεθόδου LEADER (βλ. κεφάλαιο 1.1.1.):

- **Σε επίπεδο προγράμματος:** στην περίπτωση του ΕΓΤΑΑ, το LEADER είναι ένα αυτοτελές μέτρο που συνδέεται με ειδικές προτεραιότητες του προγράμματος,
- **Σε τοπικό επίπεδο:** ένα ή περισσότερα ΕΔΕΤ μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη στήριξη των πράξεων που υλοποιούνται μέσω της στρατηγικής CLLD και των δραστηριοτήτων της ΟΤΔ στη συγκεκριμένη περιοχή της ΟΤΔ. Οι στόχοι της στρατηγικής CLLD πρέπει να αντιστοιχούν στους στόχους του/των σχετικού(-ών) ΕΔΕΤ που χρησιμοποιούνται.

Στο σχήμα 4 κατωτέρω απεικονίζονται τα στοιχεία του LEADER/CLLD σε επίπεδο ΠΑΑ και σε τοπικό επίπεδο που περιγράφονται παραπάνω.

¹⁷ Έγγραφο εργασίας: Κατευθυντήριες γραμμές για τον στρατηγικό προγραμματισμό για την περίοδο 2014-2020

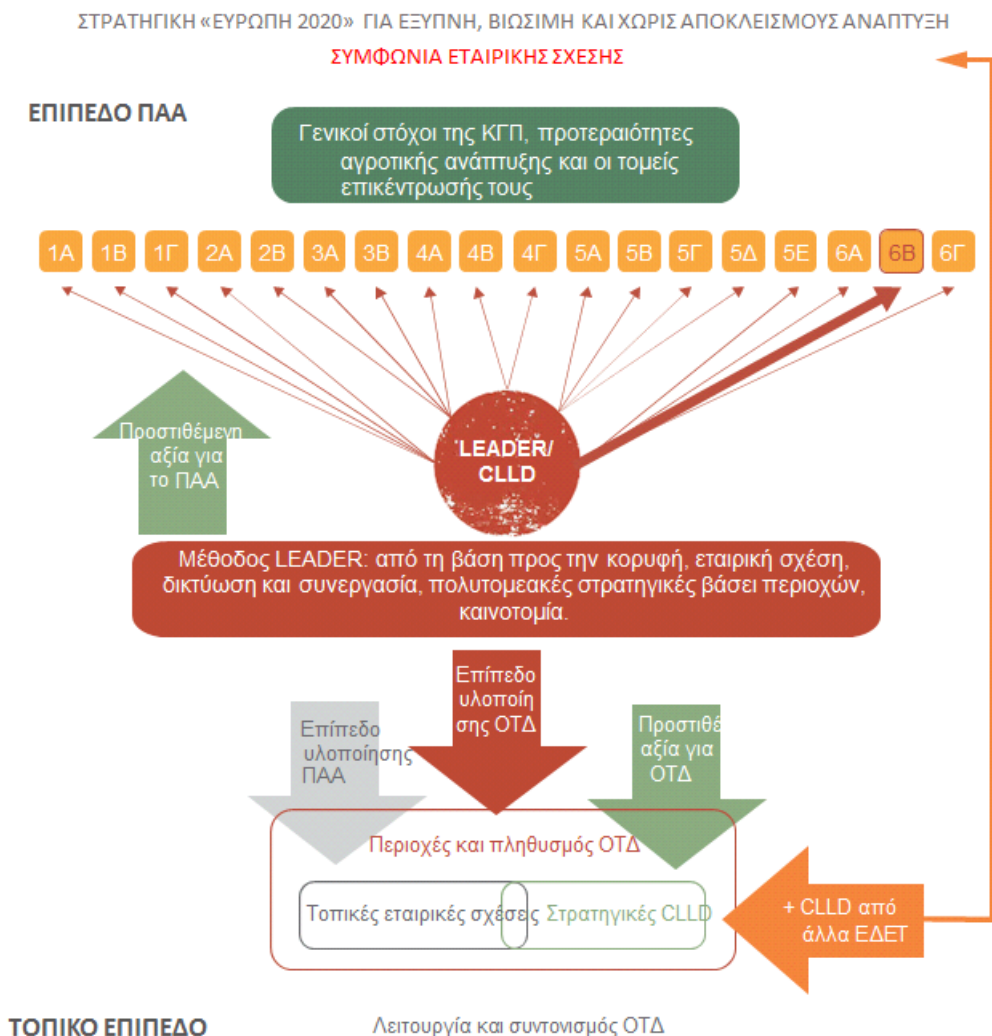
¹⁸ Παράρτημα IV του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 808/2014 και παράρτημα 11 των κατευθυντηρίων γραμμών «Assessing RDP results» (Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του ΠΑΑ)

¹⁹ Παράρτημα V του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 808/2014

²⁰ Άρθρα 70 και 71 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1305/2013

²¹ http://enrd.ec.europa.eu/evaluation/european-evaluation-helpdesk-rural-development/evaluation-helpdesks-publications_en?2nd-language=fr

Σχήμα 4. Έννοια της αξιολόγησης του LEADER/CLLD σε επίπεδο ΠΑΑ και τοπικό επίπεδο

Πηγή: Ευρωπαϊκό Helpdesk αξιολόγησης για την αγροτική ανάπτυξη, 2017

Στα ΠΑΑ, η CLLD είναι προγραμματισμένη ως LEADER/CLLD στο πλαίσιο του ΤΕ 6Β²², ωστόσο μπορεί να συμβάλλει σε οποιονδήποτε από τους ΤΕ και τους οριζόντιους στόχους του ΠΑΑ που αφορούν την καινοτομία, το περιβάλλον και την κλιματική αλλαγή. Μέσω του ΠΑΑ, συμβάλει επίσης στους στόχους της ΚΓΠ — ισορροπημένη εδαφική ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών— και, συνακόλουθα, στους θεματι-

κούς στόχους/πρωταρχικούς στόχους της ΕΕ για το 2020.

Σε τοπικό επίπεδο, το LEADER/CLLD υλοποιείται μέσω δραστηριοτήτων των ΟΤΔ, μέσω της στρατηγικής CLLD, της λειτουργίας των ΟΤΔ και της ανάπτυξης ικανοτήτων/του συντονισμού²³. Η σημαντικότερη δραστηριότητα είναι η χάραξη και η υλοποίηση της στρατηγικής CLLD, η οποία λειτουργεί εν είδει μικρού προγράμματος σε υποπεριφερειακό επίπεδο. Διέπεται από τη δική

²² Στο ΠΑΑ Ηνωμένου Βασιλείου – Αγγλίας, το LEADER/CLLD προγραμματίστηκε στο πλαίσιο του ΤΕ 6Α

²³ Άρθρο 35 παράγραφος 1 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013

της λογική παρέμβασης, η οποία αποτελείται από τοπικούς στόχους και δράσεις/ομάδες πράξεων με στόχο την αντιμετώπιση των τοπικών αναγκών της περιοχής της ΟΤΔ.

Η CLLD υλοποιείται με **ειδική μέθοδο**, η οποία, εάν εφαρμοστεί σωστά, θα **δημιουργήσει προστιθέμενη αξία** υπό τη μορφή βελτιωμένου κοινωνικού κεφαλαίου, βελτιωμένης διακυβέρνησης και βελτιωμένων αποτελεσμάτων και επιπτώσεων της υλοποίησης του προγράμματος/της στρατηγικής, σε σύγκριση με την υλοποίηση χωρίς τη μέθοδο LEADER (βλ. σχήμα 7 στο κεφάλαιο 1.2.3).

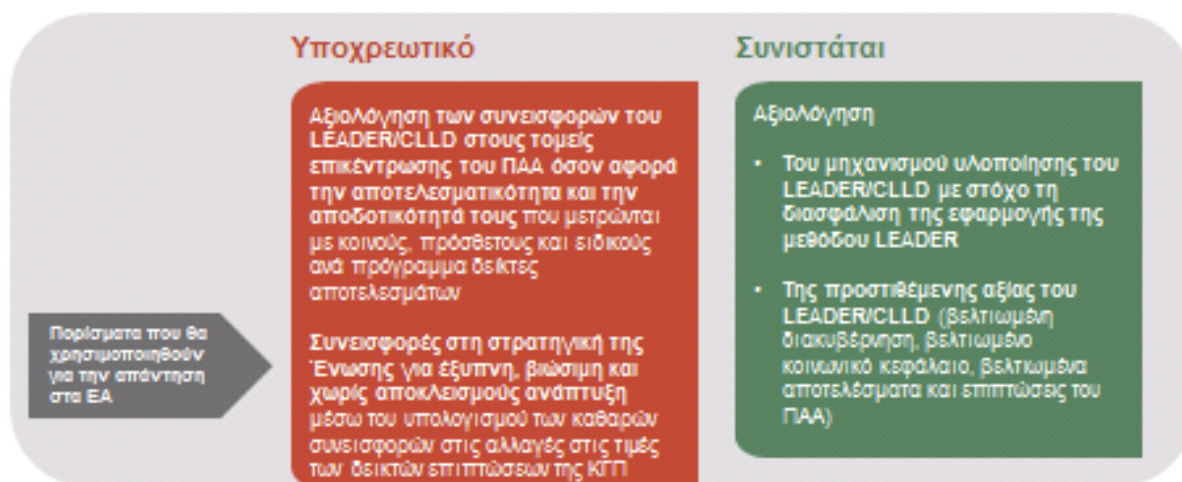
1.2.1 Αξιολόγηση του LEADER/CLLD σε επίπεδο ΠΑΑ

Ποιος είναι υπεύθυνος για την αξιολόγηση σε επίπεδο ΠΑΑ;

Την ευθύνη για την αξιολόγηση του LEADER/CLLD στο πλαίσιο του ΠΑΑ φέρει η

ΔΑ, η οποία θα πρέπει να **συνάψει σύμβαση με εξωτερικό αξιολογητή** ή να διορίσει έναν **εσωτερικό αξιολογητή** λειτουργικά ανεξάρτητο από τις αρχές που είναι υπεύθυνες για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση του προγράμματος. Η ΔΑ διαδραματίζει καίριας σημασίας ρόλο στον σχεδιασμό και στην προετοιμασία της αξιολόγησης του LEADER/CLLD. Αυτό περιλαμβάνει τον προσδιορισμό των σχετικών αναγκών αξιολόγησης και τη δημιουργία ενός συστήματος παρακολούθησης και αξιολόγησης το οποίο διασφαλίζει τη διαθεσιμότητα δεδομένων και πληροφοριών για την αξιολόγηση. Η ΔΑ είναι υπεύθυνη για την ποιότητα της αξιολόγησης, καθώς και για την υποβολή εκθέσεων, τη διάδοση και την παρακολούθηση των πορισμάτων της αξιολόγησης. Η αξιολόγηση του LEADER/CLLD μπορεί είτε να ενταχθεί στο πλαίσιο της αξιολόγησης του ΠΑΑ είτε να διενεργηθεί αυτόνομα.

Πού εστιάζει η αξιολόγηση του LEADER/CLLD σε επίπεδο ΠΑΑ;

Η εστίαση της αξιολόγησης σε επίπεδο ΠΑΑ ορίζεται με σαφήνεια στις νομικές πράξεις (βλ. επίσης κεφάλαιο 1.1.3):

- Αξιολόγηση των συνεισφορών του LEADER/CLLD στους στόχους των ΤΕ του ΠΑΑ²⁴.** Αυτή η αξιολόγηση καλύπτει την

ανάλυση των συνεισφορών των πράξεων που υλοποιούνται μέσω στρατηγικών CLLD, συμπεριλαμβανομένων έργων συνεργασίας²⁵ και της αποτελεσματικότητας και της αποδοτικότητάς τους. Η **αποτελεσματικό-**

²⁴ Αυτή η αξιολόγηση αφορά την υποβολή εκθέσεων σχετικά με την αξιολόγηση στην ΕΕΥ, παράρτημα VII, σημείο 7 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 808/2014 για την ΕΕΥ που θα υποβληθεί το 2017 και το 2019.

²⁵ Σε περίπτωση που ένα συγκεκριμένο ΠΑΑ περιλαμβάνει μεγάλο αριθμό διεθνικών/διαπεριφερειακών (για περιφερειακά προγράμματα) προγραμμάτων συνεργασίας LEADER/CLLD, συνιστάται ο σχεδιασμός και η διενέργεια, σε επίπεδο προγράμματος, ειδικής αξιολόγησης συνεργασίας LEADER/CLLD.

τητα αφορά τον βαθμό στον οποίο το LEADER/CLLD έχει συμβάλει στους στόχους του ΠΑΑ. Η **αποδοτικότητα** αφορά το κόστος αυτών των συνεισφορών. Η αποτελεσματικότητα και η αποδοτικότητα μετρώνται μέσω κοινών, πρόσθετων δεικτών αποτελεσμάτων ειδικών ανά πρόγραμμα²⁶ που συνδέονται με τους αντίστοιχους ΤΕ. Ο **ποσοτικός προσδιορισμός των δευτερευουσών συνεισφορών δεν είναι υποχρεωτικός**. Ωστόσο, είναι πολύ χρήσιμο να καταδειχθούν τα πλήρη επιτεύγματα του LEADER/CLLD. Το μερίδιο των συνεισφορών του LEADER/CLLD θα πρέπει να καταδεικνύεται χωριστά κατά τον υπολογισμό των ακαθάριστων τιμών των κοινών συμπληρωματικών δεικτών αποτελεσμάτων. Προαιρετικά, αυτό το μερίδιο μπορεί επίσης να υπολογίζεται για άλλους κοινούς, πρόσθετους στόχους ειδικούς ανά πρόγραμμα, οι οποίοι χρησιμοποιούνται στην αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του ΠΑΑ στο πλαίσιο των ΤΕ 2Α, 5Α, 5Β, 5Γ, 5Δ

- **Αξιολόγηση των συνεισφορών του LEADER/CLLD στην επίτευξη της στρατηγικής της Ένωσης για έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη.** Αυτή η αξιολόγηση διενεργείται για την ΕΕΥ το 2019 και για την εκ των υστέρων αξιολόγηση, μεταξύ άλλων μέσω της αξιολόγησης των καθαρών συνεισφορών του προγράμματος στις αλλαγές στις τιμές των δεικτών αντικτύπου της ΚΓΠ (π.χ. Δ14 - ποσοστό απασχόλησης στις αγροτικές περιοχές, Δ15 - βαθμός φτώχειας στις αγροτικές περιοχές και Δ16 - Κατά κεφαλήν ΑΕΠ στις αγροτικές περιοχές). Τα ευρήματα της αξιολόγησης θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν στις απαντήσεις στα κοινά και ειδικά ανά πρόγραμμα ερωτήματα αξιολόγησης, τα οποία σχετίζονται με τους στόχους σε επίπεδο ΕΕ και τους συνολικούς στόχους που αφορούν το ΠΑΑ.

Επιπλέον, **συνιστάται** να συμπεριληφθούν οι παρακάτω πτυχές:

- **Η αξιολόγηση του μηχανισμού υλοποίησης του LEADER/CLLD** αφορά τον βαθμό στον οποίο η διοίκηση του προγράμματος και οι εμπλεκόμενοι φορείς έχουν διασφαλίσει την εφαρμογή της μεθόδου LEADER κατά την υλοποίηση του LEADER/CLLD μέσω διαφόρων κανόνων και διαδικασιών. Αυτό αφορά αποφάσεις για μονοταμειακή ή πολυταμειακή χρηματοδότηση, τη διαδικασία επιλογής ΟΤΔ, τη διευκόλυνση της διεθνικής συνεργασίας, τον βαθμό ελευθερίας που παρέχεται στις ΟΤΔ όσον αφορά την επιλογή και την υλοποίηση ειδών πράξεων και την ανάπτυξη των δικών τους δράσεων/ομάδων πράξεων, τον βαθμό συμμετοχής των ΟΤΔ στην επιλογή και τη χρηματοδότηση των έργων, το πεδίο εφαρμογής των δραστηριοτήτων συντονισμού των ΟΤΔ και τα κριτήρια για την επιλογή έργων συνεργασίας κ.λπ.
- **Η αξιολόγηση της προστιθέμενης αξίας του LEADER/CLLD** αφορά τα οφέλη που αποκομίζονται ως αποτέλεσμα της ορθής εφαρμογής της μεθόδου LEADER, σε σύγκριση με τα οφέλη που θα είχαν αποκομιστεί σε περίπτωση μη εφαρμογής αυτής της μεθόδου. Η προστιθέμενη αξία του LEADER/CLLD σε επίπεδο προγράμματος μπορεί να εκφραστεί ως βελτιωμένο κοινωνικό κεφάλαιο, βελτιωμένη διακυβέρνηση και βελτιωμένα αποτελέσματα και επιπτώσεις του ΠΑΑ.

1.2.2 Αξιολόγηση του LEADER/CLLD σε τοπικό επίπεδο

Ποιος είναι υπεύθυνος για τις δραστηριότητες αξιολόγησης σε τοπικό επίπεδο;

Σε τοπικό επίπεδο, υπεύθυνη για τις δραστηριότητες παρακολούθησης και αξιολόγησης που συνδέονται με τη στρατηγική CLLD είναι η **ΟΤΔ**²⁷ (βλ. νομικές διατάξεις στο κεφάλαιο 1.1.3). Η ΟΤΔ έχει τις ακόλουθες δυνατότητες όσον αφορά τη διεξαγωγή των **δραστηριοτήτων αξιολόγησης**:

²⁶ Guidelines: Assessment of RDP results: how to prepare for reporting on evaluation in 2017 (Κατευθυντήριες γραμμές: Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του ΠΑΑ: Τρόπος προετοιμασίας για την υποβολή εκθέσεων σχετικά με την αξιολόγηση το 2017), <http://enrd.ec.europa.eu/evaluation/publications/guidelines-assessment-rdp-results-how-prepare-reporting-evaluation-2017>

²⁷ Άρθρα 33 και 34 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013

- **Αυτοαξιολόγηση:** όταν η αξιολόγηση διενεργείται από την ΟΤΔ, και συγκεκριμένα από τους **συμμετέχοντες/υπεύθυνους** για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της στρατηγικής (μέλη της ΟΤΔ, όργανο λήψης αποφάσεων, διοίκηση ΟΤΔ κ.λπ.).
- **Αξιολόγηση:** όταν η αξιολόγηση σε τοπικό επίπεδο διενεργείται από **ανεξάρτητο** φορέα που διαθέτει εμπειρογνωμοσύνη στον τομέα της αξιολόγησης και **δεν εμπλέκεται/δεν είναι υπεύθυνος** για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της στρατηγικής και άλλων δραστηριοτήτων της ΟΤΔ. Πρόκειται για έναν εξωτερικό εμπειρογνώμονα αξιολόγησης.
- **Συνδυασμός αυτοαξιολόγησης και αξιολόγησης:** Ο ΟΤΔ μπορεί να προσλάβει έναν **εξωτερικό εμπειρογνώμονα** ο οποίος θα συντονίζει και θα διευκολύνει τη διαδικασία αυτοαξιολόγησης. Αυτός ο εμπειρογνώμονας ενδέχεται να έχει απλώς συντονιστικό ρόλο, ωστόσο μπορεί επίσης να ενεργεί ως εμπειρογνώμονας και να παρέχει γνώμες και συμβουλές. Στην πραγματικότητα, υπάρχει μια συνέχεια μεταξύ της πρακτικής της αυτοαξιολόγησης και της πρακτικής της διαμορφωτικής αξιολόγησης. Εναπόκειται στην ΟΤΔ να αποφασίσει σχετικά με την κατάλληλη μορφή στρατηγικού προβληματισμού και να καθορίσει με ακρίβεια τον ρόλο που καλείται να διαδραματίσει ο φορέας διευκόλυνσης.

Στο παρακάτω σχήμα περιγράφονται οι συνδέσεις και οι διαφορές μεταξύ της αυτοαξιολόγησης και της αξιολόγησης.

Σχήμα 5. Αυτοαξιολόγηση και ανεξάρτητη αξιολόγηση σε τοπικό επίπεδο

Πηγή: Ευρωπαϊκό Helpdesk αξιολόγησης για την αγροτική ανάπτυξη, 2017

Εάν, στο πλαίσιο των μηχανισμών παρακολούθησης και αξιολόγησης, η στρατηγική CLLD ορίζει τόσο αξιολόγηση όσο και αυτοαξιολόγηση, συνιστάται η χρήση του ίδιου συνόλου ερωτημάτων αξιολόγησης και δεικτών για αμφότερες τις διαδικασίες και η συλλογή δεδομένων μόνο μία φορά. Για την αυτοαξιολόγηση μπορεί να αποκομιστεί όφελος από τα πορίσματα της αξιολόγησης και αντιστρόφως.

μηχανισμό υλοποίησης του LEADER/CLLD και την προστιθέμενη αξία).

Σε περίπτωση που η ΟΤΔ έχει επιλέξει την αξιολόγηση, είναι δυνατές οι ακόλουθες **περιπτώσεις ανάθεσης** σε τοπικό επίπεδο:

- Μια μεμονωμένη ΟΤΔ προσλαμβάνει έναν αξιολογητή. Σε αυτή την περίπτωση, η αμοιβή του αξιολογητή θα καλυφθεί από τις λειτουργικές δαπάνες της ΟΤΔ.
- Περισσότερες από μία ΟΤΔ (με ή χωρίς την παρέμβαση του ΕΑΔ ή ενδιάμεσου φορέα) αποφασίζουν να δρομολογήσουν πρόσκληση υποβολής προσφορών για εξωτερική αξιολόγηση. Σε αυτή την περίπτωση, μία ΟΤΔ μπορεί να συντονίζει τη διαδικασία και να ενεργεί για λογαριασμό ολόκληρης της ομάδας. Αυτή η επιλογή καθιστά δυνατή τη σύγκριση των πορισμάτων της αξιολόγησης μεταξύ διαφόρων ΟΤΔ (π.χ. διακυβέρνηση και διαχείριση και παρεμβάσεις σε θεματικά πεδία). Σε αυτή την περίπτωση, η αμοιβή του αξιολογητή καλύπτεται από τους προϋπολογισμούς λειτουργικών εξόδων όλων των ΟΤΔ.

Κατά τη **διαδικασία πρόσκλησης υποβολής προσφορών και την επιλογή εξωτερικών εμπειρογνομόνων αξιολόγησης** στα κράτη μέλη, πρέπει να τηρούνται, κατά περίπτωση, οι ειδικοί κανόνες για τις δημόσιες συμβάσεις. Το συμβαλλόμενο μέρος θα πρέπει να θεσπίσει διαφανή κριτήρια επιλογής που θα καλύπτουν τις διαδικασίες αξιολόγησης, τις ικανότητες αξιολόγησης και την ικανότητα συλλογής και χρήσης πληροφοριών και δεδομένων.

Η ΔΑ του ΠΑΑ διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη στήριξη των ΟΤΔ όσον αφορά την παρακολούθηση της στρατηγικής CLLD και της προετοιμασίας των δραστηριοτήτων αξιολόγησης (π.χ. η ΔΑ θα μπορούσε να παράσχει ένα υπόδειγμα της συγγραφής υποχρεώσεων το οποίο θα καθορίζει τις ελάχιστες απαιτήσεις αξιολόγησης). Η ΔΑ μπορεί επίσης να αποφασίσει να αναθέσει ορισμένα καθήκοντα υποστήριξης σε άλλους ενδιαφερόμενους φορείς. Το ΕΑΔ θα μπορούσε, για παράδειγμα, να προσφέρει κατάρτιση στον τομέα της αξιολόγησης σε ΟΤΔ, ο οργανισμός πληρωμών θα μπορούσε να βοηθήσει τις ΟΤΔ

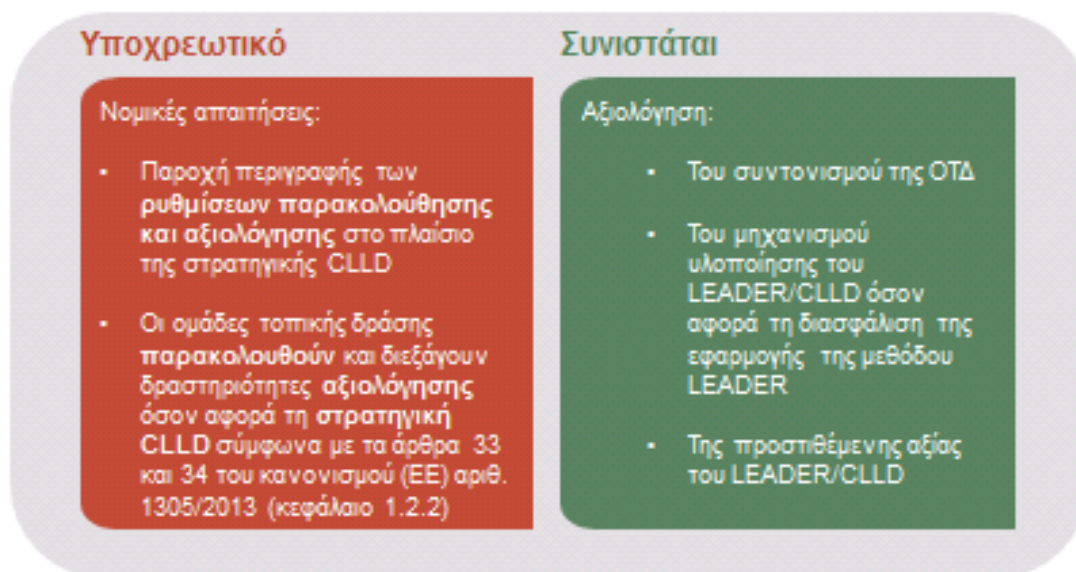
στην ανάπτυξη μιας ολοκληρωμένης/κοινής βάσης δεδομένων στο πλαίσιο του ΠΑΑ (δηλ. βάση δεδομένων πράξεων ΟΤΔ)²⁸.

Όσον αφορά τις δραστηριότητες αξιολόγησης σε τοπικό επίπεδο, η **συμμετοχή των ενδιαφερόμενων φορέων** και του ευρύτερου κοινού (πρωτοδικό ΟΤΔ, μέλη ΟΤΔ, ενδιάμεσοι φορείς και δικαιούχοι) είναι ιδιαίτερα χρήσιμη. Η συμμετοχή αυτών των ομάδων συμβάλλει στην ενίσχυση της διαφάνειας και της μάθησης. Τοπικοί παράγοντες μπορούν να συμμετέχουν σε δραστηριότητες αξιολόγησης μέσω τη ενίσχυσης της συμμετοχής τους στην τοπική επιτροπή παρακολούθησης και/ή στην τοπική ομάδα καθοδήγησης για την αξιολόγηση. Ιδανικά, η συμμετοχή των φορέων αυτών θα πρέπει να ξεκινά σε πρώιμο στάδιο υλοποίησης της στρατηγικής CLLD.

Πού εστιάζουν οι δραστηριότητες αξιολόγησης του LEADER/CLLD σε τοπικό επίπεδο;

Υπάρχουν υποχρεωτικές και συνιστώμενες δραστηριότητες αξιολόγησης σε τοπικό επίπεδο. Το υποχρεωτικό καθήκον των ΟΤΔ είναι να παρέχουν περιγραφή των ρυθμίσεων διαχείρισης και παρακολούθησης της στρατηγικής, καθώς και περιγραφή των ειδικών ρυθμίσεων για αξιολόγηση, ενώ **παράλληλα πρέπει να διεξάγουν ειδικές δραστηριότητες παρακολούθησης και αξιολόγησης που συνδέονται με τη στρατηγική CLLD**. Πέραν τούτου, οι νομικές πράξεις δεν καθορίζουν περαιτέρω την εστίαση της αξιολόγησης σε τοπικό επίπεδο (βλ. κεφάλαιο 1.1.3).

²⁸ ΓΔ AGRI, Παρακολούθηση της αγροτικής ανάπτυξης (2014-2020), Έγγραφο εργασίας για την Επιτροπή Αγροτικής Ανάπτυξης, Αύγουστος 2014.
http://ec.europa.eu/agriculture/cap-indicators/output/working-document-rd-monitoring-implementation-report-tables_en.pdf

Όσον αφορά την εστίαση της υποχρεωτικής αξιολόγησης, η **αξιολόγηση της στρατηγικής CLLD** αφορά:

- **την αξιολόγηση της συνοχής της στρατηγικής CLLD:** εσωτερικά – μεταξύ των στόχων της στρατηγικής, των προγραμματισμένων εισροών, του συνδυασμού παρεμβάσεων και αναμενόμενων εκροών, αποτελεσμάτων και επιπτώσεων· εξωτερικά – μεταξύ των διαφόρων μέσων που υλοποιούνται μαζί στην ίδια περιοχή· και της **συνάφειας** στην αντιμετώπιση των σημαντικότερων αναγκών της περιοχής των ΟΤΔ, η οποία προκύπτει από την ανάλυση SWOT και την αξιολόγηση των αναγκών·
- **την αξιολόγηση των συνεισφορών των πράξεων της στρατηγικής CLLD** (συμπεριλαμβανομένων των έργων συνεργασίας) **στην επίτευξη των στόχων της στρατηγικής CLLD**, καθώς και της αποτελεσματικότητας και της αποδοτικότητας αυτών των συνεισφορών·
- την ανάλυση των παραγόντων επιτυχίας και αποτυχίας όσον αφορά την επίτευξη των στόχων της στρατηγικής CLLD.

Εκτός από την υποχρεωτική αξιολόγηση της στρατηγικής CLLD, οι κατευθυντήριες γραμμές **συνιστούν** σε τοπικό επίπεδο να συμπεριληφθούν επίσης:

- **η αξιολόγηση του συντονισμού της ΟΤΔ**, δηλ. της ικανότητας συντονισμού της ΟΤΔ με σκοπό την ενίσχυση των ικανοτήτων ευαισθητοποίησης, ετοιμότητας, συνεργασίας και δικτύωσης του τοπικού πληθυσμού·
- **η αξιολόγηση του μηχανισμού υλοποίησης του LEADER/CLLD** όσον αφορά τη διασφάλιση της εφαρμογής της μεθόδου LEADER (π.χ. της ισορροπημένης συμμετοχής και εκπροσώπησης του τοπικού πληθυσμού στις δομές λήψης αποφάσεων της ΟΤΔ, των δομών, κανόνων και διαδικασιών διαχείρισης της ΟΤΔ για τη χάραξη και την υλοποίηση της στρατηγικής CLLD, καθώς και για την προετοιμασία και την υλοποίηση έργων συνεργασίας)·
- **η αξιολόγηση της προστιθέμενης αξίας** που δημιουργείται μέσω του μηχανισμού υλοποίησης και του συντονισμού, δηλ. **της μεθόδου LEADER όταν εφαρμόζεται σωστά** (π.χ. αλλαγές στη συμπεριφορά του πληθυσμού οι οποίες οδηγούν σε βελτίωση του κοινωνικού κεφαλαίου και της τοπικής διακυβέρνησης, καθώς και σε βελτιωμένα αποτελέσματα, τα οποία θα μπορούσαν να συμβάλουν σε διαρθρωτικές αλλαγές στην περιοχή της ΟΤΔ).

Ποιες είναι οι επιπτώσεις για την αυτοαξιολόγηση/αξιολόγηση αν το LEADER αποτελεί μέρος μιας πολυταμειακής στρατηγικής CLLD;

Ο πολυταμειακός χαρακτήρας της CLLD έχει επιπτώσεις για την αυτοαξιολόγηση/αξιολόγηση σε επίπεδο ΟΤΑ, κυρίως διότι όλες οι πράξεις που λαμβάνουν στήριξη από διάφορα ταμεία συμβάλλουν στην ίδια στρατηγική και θα πρέπει να δημιουργούν συνέργειες προς την επίτευξη των στόχων/αποτελεσμάτων. Σε αυτό το πλαίσιο, ο διαχωρισμός των αποτελεσμάτων που προκύπτουν από τις διάφορες πράξεις/τα διάφορα ταμεία θα είναι ένα δύσκολο εγχείρημα εάν όλα συμβάλλουν στην ίδια στρατηγική.

Κατά την αξιολόγηση στρατηγικών CLLD που λαμβάνουν πολυταμειακή χρηματοδότηση, θα μπορούσαν να αξιολογηθούν διάφορες πτυχές: η διάρθρωση/συμπληρωματικότητα της χρήσης των διαφόρων ταμείων στην ίδια περιοχή (εν ολίγοις, η συνοχή), η αποτελεσματικότητα της διαδικασίας διακυβέρνησης και συντονισμού κατά τη διαχείριση διαφόρων ταμείων κ.λπ. Για την αξιολόγηση αυτών των πτυχών, κρίνεται

σκόπιμη η ανάπτυξη των κατάλληλων στοιχείων αξιολόγησης.

Επιπλέον, θα μπορούσε να διερευνηθεί περαιτέρω ο βαθμός στον οποίο τα σχετικά ΕΔΕΤ έδωσαν στην ΟΤΑ τη δυνατότητα να αντιμετωπίσει τις ανάγκες και να διαχειριστεί το δυναμικό. Αυτό προϋποθέτει ότι η ολοκληρωμένη και πολυτομεακή διάσταση της στρατηγικής θα ενισχυθεί από την πολυταμειακή προσέγγιση και ότι η συνεργασία θα επωφεληθεί από νέους εταίρους από άλλα ταμεία.

Οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές επικεντρώνονται σε στρατηγικές CLLD που χρηματοδοτούνται αποκλειστικά από το ΕΓΤΑΑ (δηλ. ΟΤΑ που χρηματοδοτούνται μόνο από το ΕΓΤΑΑ).

1.2.3 Βασικοί όροι: Πώς τους αντιλαμβανόμαστε και πώς συνδέονται μεταξύ τους

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται βασικοί όροι, οι οποίοι είναι χρήσιμοι για την περαιτέρω κατανόηση των κατευθυντηρίων γραμμών. Περισσότερους όρους περιλαμβάνει το γλωσσάριο (βλ. παράρτημα).

Στρατηγική

Παρότι ο όρος **στρατηγική** μπορεί να οριστεί με πολλούς τρόπους, συνήθως περιλαμβάνει i) ένα μακρόπνοο όραμα, ii) βραχυπρόθεσμους και μεσοπρόθεσμους στόχους και iii) προαιρετικές οδούς για την επίτευξη αυτών των στόχων στο άμεσο μέλλον. Μια σαφώς καθορισμένη στρατηγική θα πρέπει να ορίζει i) *ΤΙ* επιδιώκεται να επιτευχθεί, με και για ii) *ΠΟΙΟΝ*, καθώς και να παρέχει σαφείς ενδείξεις σχετικά με τον iii) *ΤΡΟΠΟ* επίτευξης. Ο Henry Mintzberg κάνει μια ιδιαίτερα χρήσιμη διάκριση μεταξύ της **επιδιωκόμενης στρατηγικής**, η οποία αντιπροσωπεύεται από το έγγραφο για τη στρατηγική CLLD, και της **υλοποιηθείσας στρατηγικής**, η οποία είναι εκείνη που τελικά υλοποιήθηκε στην πραγματικότητα²⁹.

²⁹ Mintzberg, H. (2008): Strategy Safari. The complete guide through the wilds of strategic management. Pearson Education, Canada.

Σχήμα 6. Είδη στρατηγικών

Η υλοποιηθείσα στρατηγική είναι το αποτέλεσμα της επιδιωκόμενης μείον τη μη υλοποιηθείσα στρατηγική, η οποία απορρίπτεται, συν την αναδυόμενη στρατηγική, η οποία εισάγεται με την πάροδο του χρόνου (βλ. σχήμα 6³⁰). Ακόμη και αν η ΟΤΔ έχει προβεί σε κάποιου είδους αναθεώρηση ώστε να αντανakλάται καλύτερα η επιδιωκόμενη στρατηγική κατά τη διάρκεια της υλοποίησης, δεν θα είναι απόλυτα συνεπής με αυτό που θα υλοποιηθεί ουσιαστικά στο τέλος. Ο αξιολογητής εξετάζει κυρίως την επιδιωκόμενη στρατηγική κατά τον έλεγχο συνοχής και συνάφειας. Για την αξιολόγηση των επιδόσεων της ΟΤΔ και των αποτελεσμάτων της στρατηγικής CLLD, ο αξιολογητής θα πρέπει να εξετάσει την υλοποιηθείσα στρατηγική και να αξιολογήσει κατά πόσο προέρχεται από το έντυπο (αρχικό ή αναθεωρημένο) έγγραφο. Ο αξιολογητής θα πρέπει να εργαστεί για την προσαρμογή της λογικής παρέμβασης κατά τα πρώτα στάδια της αξιολόγησης.

Η διαδικασία αυτή είναι ανάλογη με εκείνη που ακολουθείται σε επίπεδο προγράμματος: Το κράτος μέλος ή η περιφέρεια παρέχει ένα στρατηγικό πλαίσιο για την επεξήγηση και την ανάλυση των κανόνων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το μέτρο LEADER 19 και την παροχή στήριξης για πράξεις της ΟΤΔ. Ο τρόπος υλοποίησης του μέτρου θα διαφέρει πάντα από όσα προβλέπονται στα αρχικά έγγραφα.

Στις κατευθυντήριες γραμμές, ως «στρατηγική» νοείται η «υλοποιηθείσα στρατηγική», διότι αυτό είναι το κύριο μέλημα οποιασδήποτε αξιολόγησης (με την αξιοσημείωτη εξαίρεση της εκ των προτέρων αξιολόγησης).

³⁰ Ο.Π.

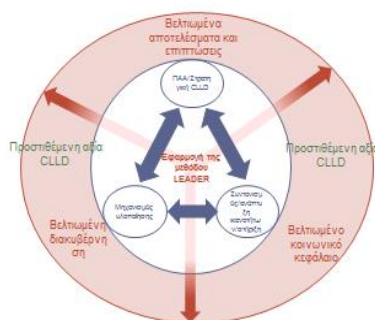
Προστιθέμενη αξία του LEADER/CLLD

Το εννοιολογικό πλαίσιο που παρέχουν οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές εδράζεται στις ακόλουθες υποθέσεις:

Η προστιθέμενη αξία του LEADER/CLLD ορίζεται ως τα οφέλη που αποκομίζονται μέσω της ορθής εφαρμογής της μεθόδου LEADER, σε σύγκριση με τα οφέλη που θα είχαν αποκομιστεί σε περίπτωση μη εφαρμογής αυτής της μεθόδου (βλ. γλωσσάριο, παράρτημα 1). Η προστιθέμενη αξία του LEADER/CLLD έγκειται στα εξής:

- **Βελτιωμένο κοινωνικό κεφάλαιο**, το οποίο νοείται ως μια πολυδιάστατη έννοια, η οποία περιλαμβάνει χαρακτηριστικά κοινωνικών οργανώσεων, όπως δίκτυα, κανόνες και κοινωνική εμπιστοσύνη, τα οποία διευκολύνουν τον συντονισμό και τη συνεργασία για αμοιβαίο όφελος (βλ. γλωσσάριο, παράρτημα 1).
- **Βελτιωμένη διακυβέρνηση**, η οποία περιλαμβάνει τους φορείς, τις διαδικασίες και τους μηχανισμούς μέσω των οποίων οι ενδιαφερόμενοι φορείς του δημόσιου τομέα, της οικονομίας και της κοινωνίας των πολιτών προβάλλουν τα συμφέροντά τους, ασκούν τα νομικά τους δικαιώματα, εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους και διευθετούν τις διαφορές τους, με στόχο τη διαχείριση δημοσίων ζητημάτων σε όλα τα επίπεδα κατά τρόπο συνεργατικό.
- **Βελτιωμένα αποτελέσματα και επιπτώσεις** της υλοποίησης του προγράμματος/της στρατηγικής, σε σύγκριση με την υλοποίηση χωρίς την εφαρμογή της μεθόδου LEADER.

Σχήμα 7. Προστιθέμενη αξία του LEADER/CLLD

Η προστιθέμενη αξία του LEADER δημιουργείται μέσω

(1) της υλοποίησης του προγράμματος/της στρατηγικής, και ειδικότερα της υλοποίησης του μέτρου 19 του ΠΑΑ και της στρατηγικής CLLD, δηλ. της έναρξης επιχειρησιακής λειτουργίας υπό τη μορφή έργων και των αποτελεσμάτων και των επιπτώσεων που παράγουν τα έργα·

(2) του μηχανισμού υλοποίησης του ΠΑΑ και της ΟΤΔ, δηλ. του συνόλου των κανόνων, των διαδικασιών και των διοικητικών ρυθμίσεων,

μέσω των οποίων διασφαλίζεται ότι οι στόχοι της στρατηγικής μετουσιώνονται σε απτές δράσεις σε τοπικό επίπεδο (βλ. γλωσσάριο, παράρτημα 1).

(3) της στήριξης/του συντονισμού για ανάπτυξη ικανοτήτων: Η στήριξη που παρέχει η ΔΑ για την ενθάρρυνση των δικαιούχων και την παροχή σε αυτούς της δυνατότητας, είτε απευθείας είτε μέσω του ΕΑΔ, να χρησιμοποιήσουν το μέτρο 19 του ΠΑΑ, καθώς και η ικανότητα συντονισμού της ΟΤΔ (δηλ. όλες οι πράξεις της που δεν σχετίζονται άμεσα με το έργο και οι οποίες αποσκοπούν στην ενίσχυση των ικανοτήτων ευαισθητοποίησης, ετοιμότητας, συνεργασίας και δικτύωσης του τοπικού πληθυσμού ώστε να συμβάλει στην ανάπτυξη της περιοχής του).

Και τα τρία στοιχεία, δηλ. η υλοποίηση του προγράμματος/της στρατηγικής, η στήριξη/ο συντονισμός για ανάπτυξη ικανοτήτων και ο μηχανισμός υλοποίησης σε αμφότερα τα επίπεδα, είναι στενά συνυφασμένα. Αυτά τα τρία στοιχεία αποτελούν ένα αδιαχώριστο σύνολο. Με τη βοήθεια αυτών των διακρίσεων θα οδηγηθούμε —άλλωστε αυτός είναι ο σκοπός— σε τρεις διαφορετικές προοπτικές, τρεις διαφορετικές προσεγγίσεις της πραγματικότητας. Ενώ ο μηχανισμός υλοποίησης αφορά κανόνες, διαδικασίες και ελέγχους, ο συντονισμός αφορά την ανάπτυξη ικανοτήτων σε ατομικό, οργανωσιακό και κοινωνικό επίπεδο, καθώς και «ήπιων» μορφών στήριξης. Οι δραστηριότητες υποστήριξης μπορούν να σχετίζονται άμεσα με το έργο ή να αφορούν το σύστημα. Αυτές οι διακρίσεις παρέχουν στον αξιολογητή μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα όσον αφορά το τι συμβαίνει σε τοπικό επίπεδο, καθώς και ένα πλουσιότερο εννοιολογικό πλαίσιο για τον προσδιορισμό των παραγόντων που θα έχουν οδηγήσει ή όχι στο τέλος σε προστιθέμενη αξία του LEADER.

Η μέθοδος LEADER συνίσταται στη συνδυασμένη εφαρμογή των αρχών της:

<i>(1) στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης ανά περιοχή·</i>	<i>(5) καινοτομία·</i>
<i>(2) προσέγγιση από τη βάση προς την κορυφή·</i>	<i>(6) δικτύωση·</i>
<i>(3) συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα (π.χ. ΟΤΔ),</i>	<i>(7) εδαφική συνεργασία.</i>
<i>(4) πολυτομεακή προσέγγιση·</i>	

Αυτές οι επιχειρησιακές αρχές είναι στενά συνυφασμένες. Είναι δύσκολο να αναμένει κανείς ότι μία μόνο αρχή (π.χ. η πολυτομεακή προσέγγιση) θα καταφέρει να αποδώσει σε περιπτώσεις όπου οι άλλες αρχές παραβλέπονται. Η διερεύνηση της εφαρμογής της μεθόδου LEADER από τη σκοπιά και των επτά αρχών θα παράσχει την πλήρη εικόνα όσον αφορά τον βαθμό συνέπειας της εφαρμογής της μεθόδου.

2 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ LEADER/CLLD ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΑΑ

2.1 Τι αξιολογείται και πώς διενεργείται η αξιολόγηση σε επίπεδο ΠΑΑ;

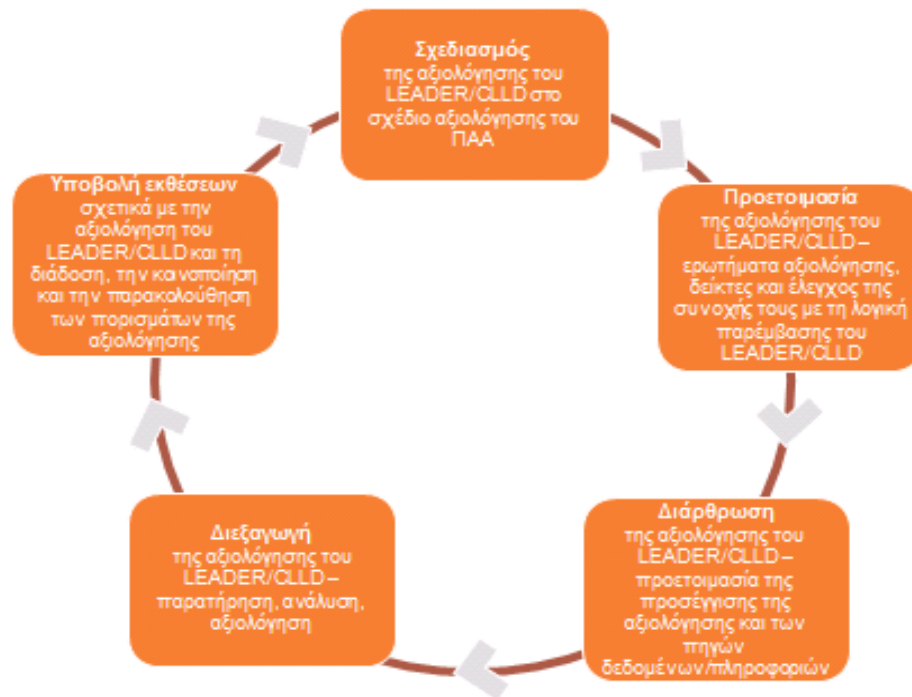
Η διαδικασία αξιολόγησης του μέτρου LEADER είναι παρεμφερής με τη διαδικασία αξιολόγησης του ΠΑΑ³¹. Τα στάδια για την προετοιμασία, τη διάρθρωση και τη διενέργεια της αξιολόγησης του LEADER/CLLD μπορούν να υλοποιηθούν μαζί με τα στάδια των ευρύτερων δραστηριοτήτων αξιολόγησης του ΠΑΑ. Ωστόσο, είναι επίσης δυνατή μια χωριστή αυτοτελή αξιολόγηση του LEADER/CLLD. Η υποβολή εκθέσεων σχετικά με την αξιολόγηση του LEADER/CLLD αποτελεί μέρος της διαδικασίας υποβολής εκθέσεων για τα συνολικά πορίσματα της αξιολόγησης του ΠΑΑ (εκτός εάν διενεργείται αυτοτελής αξιολόγηση).

Η ΔΑ θα αποφασίσει στο σχέδιο αξιολόγησης:

- **τι θα αξιολογηθεί** όσον αφορά το LEADER/CLLD;
- **ποιες δραστηριότητες** θα διεξαχθούν όσον αφορά την παρακολούθηση και την αξιολόγηση του LEADER/CLLD (π.χ. πώς θα γίνει η συλλογή των δεδομένων και των πληροφοριών);
- **πώς η αξιολόγηση του LEADER/CLLD σε επίπεδο ΠΠΑ θα συνδεθεί με το επίπεδο ΟΤΔ;**
- **πώς θα διενεργηθεί η αξιολόγηση;** Από ποιον και σε τι μορφή; Στο πλαίσιο της αξιολόγησης του ΠΑΑ ή ως αυτοτελής αξιολόγηση;
- **ποιες ικανότητες και πόροι** θα διατεθούν για τη διενέργεια της αξιολόγησης;
- **πότε θα διενεργηθεί η αξιολόγηση** (το 2017, το 2019, εκ των υστέρων);

³¹ Βλ. κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του ΠΑΑ
https://enrd.ec.europa.eu/evaluation/publications/guidelines-assessment-rdp-results-how-prepare-reporting-evaluation-2017_en

Σχήμα 8. Κύκλος αξιολόγησης του LEADER/CLLD σε επίπεδο ΠΑΑ

Πηγή: Ευρωπαϊκό Helpdesk αξιολόγησης για την αγροτική ανάπτυξη, 2017.

Το σχέδιο αξιολόγησης μπορεί επίσης να περιλαμβάνει ειδικά ανά πρόγραμμα ερωτήματα αξιολόγησης, κριτήρια απόφασης και δείκτες σχετικά με το LEADER/CLLD. Η αξιολόγηση του LEADER/CLLD σε επίπεδο ΠΑΑ μπορεί να περιλαμβάνει τις ακόλουθες πτυχές (βλ. κεφάλαιο 1.2.1):

- Αξιολόγηση των κύριων και δευτερευουσών συνεισφορών του LEADER/CLLD στους στόχους του ΤΕ του ΠΑΑ και αξιολόγηση της συμβολής στην υλοποίηση της στρατηγικής της Ένωσης για έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη (υποχρεωτική)
- Αξιολόγηση του μηχανισμού υλοποίησης του LEADER/CLLD (συνιστάται)
- Αξιολόγηση της προστιθέμενης αξίας του LEADER/CLLD (συνιστάται)

Η αξιολόγηση των υποχρεωτικών και των συνιστώμενων πτυχών περιγράφεται βήμα προς βήμα στα κεφάλαια που ακολουθούν.

2.2 Αξιολόγηση των συνεισφορών του LEADER/CLLD στους στόχους των ΤΕ του ΠΑΑ και των συνεισφορών στην υλοποίηση της στρατηγικής της Ένωσης για έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη (υποχρεωτική)

2.2.1 Τι πρέπει να αξιολογηθεί;

Το μέτρο LEADER/CLLD περιλαμβάνει διάφορα επιμέρους μέτρα: τη χάραξη και την υλοποίηση της στρατηγικής CLLD, τη λειτουργία της ΟΤΔ και τον συντονισμό/την ανάπτυξη ικανοτήτων, καθώς και τα έργα συνεργασίας μεταξύ ΟΤΔ και άλλων εταίρων.

Η αξιολόγηση των συνεισφορών του LEADER/CLLD στην επίτευξη των στόχων σύμφωνα με τους ΤΕ και τις προτεραιότητες αγροτικής ανάπτυξης αφορά την αποτελεσματικότητα (σε ποιο βαθμό έχει συμβάλει το μέτρο στην επίτευξη των στόχων;) και την αποδοτικότητα (με ποιο κόστος;) του μέτρου. Για αυτή την αξιολόγηση απαιτείται ο υπολογισμός των συνεισφορών των πράξεων που υλοποιούνται στο πλαίσιο του LEADER/CLLD. Ιδανικά, **(δεν είναι υποχρεωτικό)**, η αξιολόγηση θα πρέπει επίσης να προσδιορίζει ποσοτικά τις **δευτερεύουσες συνεισφορές** σε άλλους ΤΕ, ώστε να παρέχει μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα των επιτευγμάτων του LEADER/CLLD.

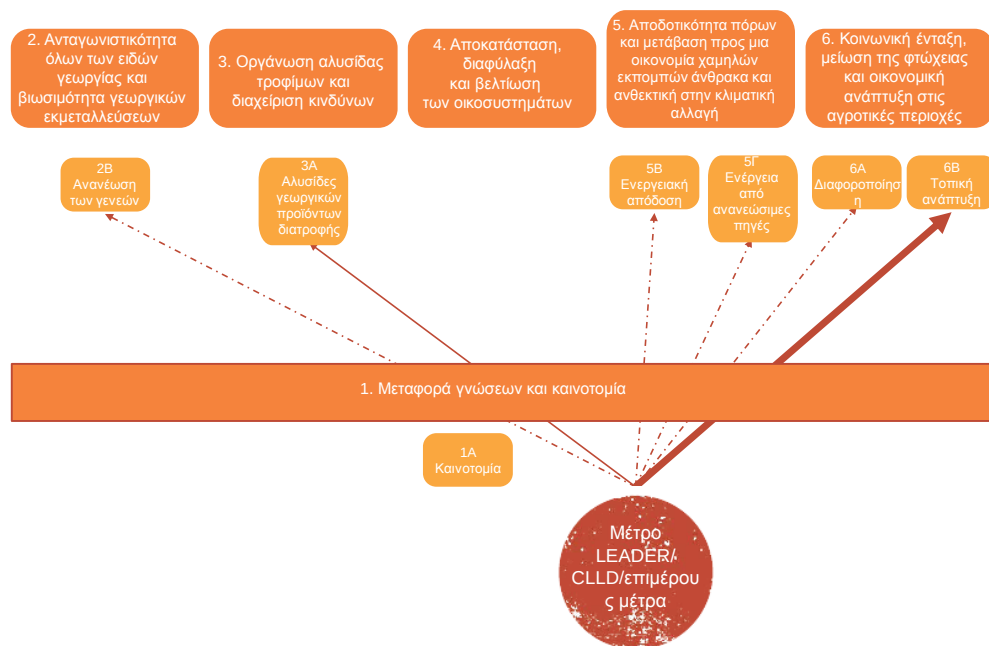
- Οι **κύριες συνεισφορές** στην ιεραρχία των στόχων του ΠΑΑ αναμένονται σε σχέση με την «τοπική ανάπτυξη στις αγροτικές περιοχές» (ΤΕ 6B στο πλαίσιο του οποίου είναι εξ ορισμού προγραμματισμένο το LEADER/CLLD).
- Οι **δευτερεύουσες συνεισφορές** του LEADER/CLLD είναι οι συνεισφορές των πράξεων που υλοποιούνται μέσω στρατηγικών CLLD σε οποιονδήποτε άλλο ΤΕ εκτός του 6B. Μπορούν να αναμένονται δύο είδη δευτερευουσών συνεισφορών:
 - **Κυρίαρχες δευτερεύουσες συνεισφορές** σε ΤΕ στους οποίους οι πράξεις συμβάλλουν σημαντικά·
 - **Πρόσθετες δευτερεύουσες συνεισφορές** σε ΤΕ στους οποίους οι πράξεις δεν συμβάλλουν σημαντικά·

Τα ακόλουθα παραδείγματα βοηθούν στη διάκριση των κύριων από τις δευτερεύουσες (κυρίαρχες και πρόσθετες) συνεισφορές του LEADER/CLLD.

Παράδειγμα 1

Πρώτον, οι πράξεις που υλοποιούνται μέσω του LEADER/CLLD και οι οποίες συμβάλλουν πρωτίστως στον ΤΕ 6Β (τοπική ανάπτυξη) απεικονίζονται με μια συνεχόμενη έντονη γραμμή στο κατωτέρω σχήμα. Δεύτερον, συμβάλλουν στον ΤΕ 3Α (αγροδιατροφική αλυσίδα, προώθηση τοπικών αγορών και βραχειών αλυσίδων εφοδιασμού) που απεικονίζεται σε μια συνεχόμενη λεπτή γραμμή στο κατωτέρω σχήμα. Πρόσθετες δευτερεύουσες συνεισφορές μπορούν να αναμένονται για τον ΤΕ 6Α (διαφοροποίηση και δημιουργία θέσεων εργασίας – διακεκομμένη γραμμή), 1Α (προώθηση καινοτόμων πράξεων), 2Β (στήριξη γεωργών νεαρής ηλικίας για διαφοροποίηση της μη γεωργικής δραστηριότητας), 5Β (ενθάρρυνση έργων ενεργειακής απόδοσης) και 5Γ (στήριξη της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές μέσω διαφοροποίησης).

Πηγή: Ευρωπαϊκό Helpdesk αξιολόγησης για την αγροτική ανάπτυξη, 2017

Παράδειγμα 2:

Περίπτωση 1: Δρομολογήθηκε έργο για τη βελτίωση των τουριστικών υπηρεσιών σε περιοχή της ΟΤΔ σε περιοχή υψηλής φυσικής αξίας (HNV), το οποίο περιλαμβάνει την παροχή κατάρτισης στους τοπικούς παρόχους υπηρεσιών σχετικά με την περιβαλλοντική αξία των περιοχών HNV.

Κύρια συνεισφορά στην τοπική ανάπτυξη μέσω της παροχής βελτιωμένων τουριστικών υπηρεσιών (προγραμματισμένη εξ ορισμού στο πλαίσιο του TE 6B).

Δευτερεύουσες συνεισφορές στη βάση γνώσεων των αγροτικών περιοχών (σύνδεση με τον TE 1A) και στην προστασία της βιοποικιλότητας σε περιοχές υψηλής φυσικής αξίας (σύνδεση με τον TE 4A):

- **κυρίαρχη δευτερεύουσα** συνεισφορά στη βάση γνώσεων (TE 1A)
- **πρόσθετη δευτερεύουσα** συνεισφορά στη βιοποικιλότητα (TE 4A).

Περίπτωση 2:

Στο πλαίσιο έργου παρασχέθηκε στήριξη για την ανακατασκευή και τον εξοπλισμό κτιρίου με τεχνολογία επεξεργασίας ξύλου σε γεωργική εκμετάλλευση. Το εν λόγω έργο οδήγησε σε αύξηση της παραγωγικής βάσης της γεωργικής εκμετάλλευσης και δημιούργησε μία θέση εργασίας, ενώ η βιομάζα που προέκυψε από την επεξεργασία ξύλου χρησιμοποιήθηκε για την παραγωγή βιοκαυσίμου.

Κύρια συνεισφορά στην τοπική ανάπτυξη (προγραμματισμένη εξ ορισμού στο πλαίσιο του TE 6B).

Δευτερεύουσες συνεισφορές στην παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (σύνδεση με τον TE 5Γ) και στις επιδόσεις της γεωργικής εκμετάλλευσης (σύνδεση με τον TE 2A):

- **κυρίαρχη δευτερεύουσα** συνεισφορά στην παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (TE 5Γ)
- **πρόσθετη δευτερεύουσα** συνεισφορά στη βελτίωση των επιδόσεων της γεωργικής εκμετάλλευσης (TE 2A)

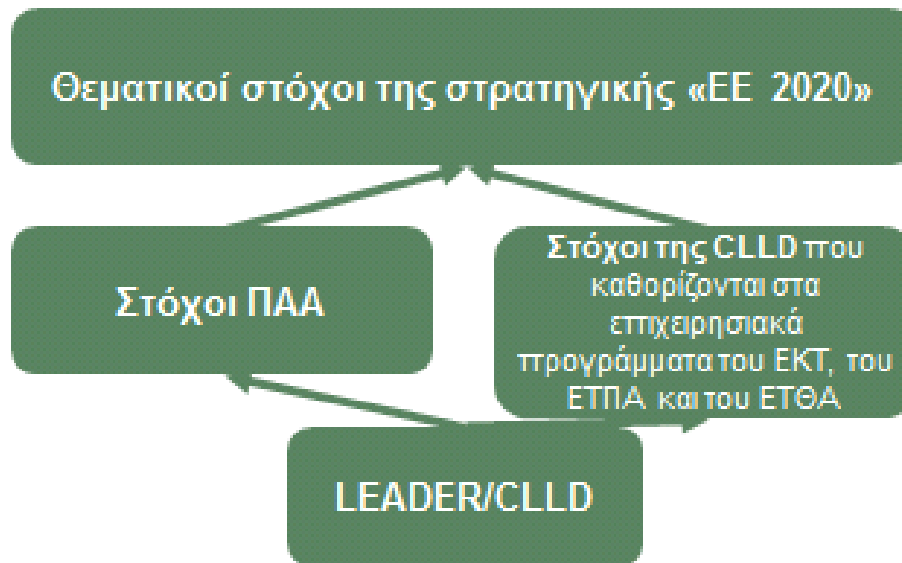
Στο πλαίσιο της αξιολόγησης του LEADER/CLLD θα πρέπει επίσης να εξετάζεται το ενδεχόμενο αξιολόγησης της **συνεισφοράς του LEADER/CLLD** στους **θεματικούς στόχους** (και ιδίως στους στόχους ΘΣ1, ΘΣ3, ΘΣ8 και ΘΣ9³²) και, συνακόλουθα, στη **στρατηγική της Ένωσης για την έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη**³³. Το LEADER/CLLD συμβάλλει στους θεματικούς στόχους μέσω της συνεισφοράς του α) στους στόχους των ΤΕ των προτεραιοτήτων του ΠΑΑ και β) στους στόχους της CLLD που ορίζονται στις συμφωνίες εταιρικής σχέσης.

Ενώ για το α) η συνεισφορά στους ΤΕ αξιολογείται κατά τη διάρκεια της αξιολόγησης των αποτελεσμάτων του ΠΑΑ, για το β) η αξιολόγηση διενεργείται στο πλαίσιο των αξιολογήσεων των συμφωνιών εταιρικής σχέσης μέσω της αξιολόγησης των ΠΑΑ. Όταν το LEADER/CLLD και τα μέσα από άλλα ΕΠ που χρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ, το ΕΚΤ ή το ΕΤΘΑ υλοποιούνται από κοινού στο πλαίσιο μίας στρατηγικής CLLD, η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας και της αποδοτικότητας σε επίπεδο προγράμματος θα πρέπει να περιλαμβάνει ανάλυση της συμπληρωματικότητας και των συνεργειών μεταξύ των διαφόρων μέσων της CLLD.

³² Άρθρο 9 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013: ΘΣ1: Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας, ΘΣ3: Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ, του γεωργικού τομέα (ΕΓΤΑΑ) και του τομέα της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας (ΕΤΘΑ), ΘΣ8: προαγωγή βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και υποστήριξη κινητικότητας εργατικού δυναμικού, ΘΣ9: προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης

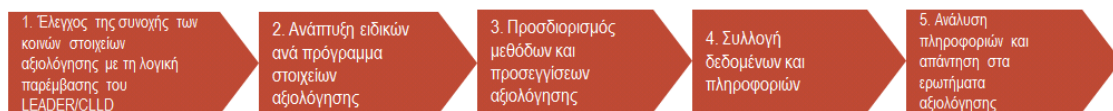
³³ https://ec.europa.eu/info/strategy/european-semester_el

Σχήμα 9. Κάθετοι και οριζόντιοι δεσμοί μεταξύ των επιπέδων υλοποίησης του ΕΔΕΤ

Πηγή: Ευρωπαϊκό Helpdesk αξιολόγησης για την αγροτική ανάπτυξη, 2017.

2.2.2 Βήμα προς βήμα: πώς πρέπει να αξιολογούνται οι συνεισφορές του LEADER/CLLD σε στόχους πολιτικής;

Βήμα 1: Έλεγχος της συνοχής των κοινών στοιχείων αξιολόγησης με τη λογική παρέμβασης του LEADER/CLLD

Το πρώτο βήμα συνίσταται στην ανάλυση της λογικής παρέμβασης του μέτρου LEADER/CLLD εντός του ΠΑΑ και στον έλεγχο της συνέπειας των κοινών στοιχείων αξιολόγησης (ερωτήματα αξιολόγησης, κριτήρια απόφασης και δείκτες) με τη λογική παρέμβασης³⁴.

Υπάρχει ένα ΚΕΑ που σχετίζεται με τον ΤΕ 6Β,³⁵ στο πλαίσιο του οποίου είναι πρωτίστως

προγραμματισμένο το LEADER/CLLD, το ΚΕΑ αριθ. 17: «Σε ποιο βαθμό οι παρεμβάσεις του ΠΑΑ έχουν στηρίξει την τοπική ανάπτυξη σε αγροτικές περιοχές;» Αυτό το ΚΕΑ έχει έξι προτεινόμενα κοινά κριτήρια απόφασης, τα οποία συνδέονται με τρεις κοινούς δείκτες αποτελεσμάτων/δείκτες που αφορούν τους στόχους³⁶.

³⁴ Για αναλυτικές οδηγίες σχετικά με τον έλεγχο συνέπειας, βλ. προηγούμενα έγγραφα καθοδήγησης, π.χ. «Capturing the success of your RDP: Guidelines for the ex post evaluations 2007-2013 RDPs» (Αποτίμηση της επιτυχίας του ΠΑΑ: Κατευθυντήριες γραμμές για την εκ των υστέρων αξιολόγηση των ΠΑΑ 2007-2013) και «Guidelines: Assessment of RDP results: How to prepare for reporting on evaluation in 2017» (Κατευθυντήριες γραμμές: Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του ΠΑΑ: Τρόπος προετοιμασίας για την υποβολή εκθέσεων σχετικά με την αξιολόγηση το 2017).

³⁵ Έγγραφο εργασίας: Common Evaluation Questions for Rural Development programmes 2014-2020 (Κοινά ερωτήματα αξιολόγησης για τα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης της περιόδου 2014-2020)

https://enrd.ec.europa.eu/evaluation/european-evaluation-helpdesk-rural-development/evaluation-helpdesks-publications/guidance_en

³⁶ Έγγραφο εργασίας: Common evaluation questions for 2014-2020 RDPs (Κοινά ερωτήματα αξιολόγησης για τα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης της περιόδου 2014-2020), https://enrd.ec.europa.eu/evaluation/european-evaluation-helpdesk-rural-development/evaluation-helpdesks-publications/guidance_en

Πίνακας 1. Κριτήρια απόφασης και δείκτες για το ΚΕΑ αριθ. 17: «Σε ποιο βαθμό οι παρεμβάσεις του ΠΑΑ έχουν στηρίξει την τοπική ανάπτυξη σε αγροτικές περιοχές;»

Κριτήρια απόφασης	Δείκτες
- Οι υπηρεσίες και οι τοπικές υποδομές στις αγροτικές περιοχές έχουν βελτιωθεί - Η πρόσβαση σε τοπικές υποδομές και υπηρεσίες στις αγροτικές περιοχές έχει αυξηθεί - Οι αγρότες έχουν συμμετάσχει σε τοπικές δράσεις - Οι αγρότες έχουν ωφεληθεί από τοπικές δράσεις - Έχουν δημιουργηθεί ευκαιρίες απασχόλησης μέσω στρατηγικών τοπικής ανάπτυξης - Το μέγεθος των αγροτικών περιοχών και του πληθυσμού που καλύπτονται από ΟΤΔ έχει αυξηθεί	- Ποσοστό (%) του αγροτικού πληθυσμού που καλύπτεται από τις στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης (ΤΕ 6Β – δείκτης αποτελεσμάτων) - Θέσεις εργασίας που δημιουργούνται σε υποστηριζόμενα έργα (ΤΕ 6Β – δείκτης αποτελεσμάτων)

Το ΚΣΠΑ περιέχει τους ακόλουθους κοινούς δείκτες εκροών και δείκτες που αφορούν τους στόχους για το LEADER/CLLD.

Πίνακας 2. Κοινοί δείκτες εκροών και δείκτες που αφορούν τους στόχους για το LEADER

Κοινός δείκτης	Εκροή	Στόχος
Πληθυσμός που καλύπτεται από ΟΤΔ	E18	Σ21
Αριθμός επιλεγμένων ΟΤΔ	E19	
Αριθμός έργων LEADER στα οποία παρέχεται στήριξη	E20	
Αριθμός υποστηριζόμενων έργων συνεργασίας	E21	
Αριθμός και τύπος φορέων υλοποίησης έργου	E22	
Μοναδικός αριθμός ταυτοποίησης ομάδας τοπικής δράσης (ΟΤΔ) που συμμετέχει σε έργο συνεργασίας	E23	
Αριθμός θέσεων εργασίας που δημιουργήθηκαν		Σ23

Το LEADER/CLLD συμβάλλει και σε άλλους ΤΕ εκτός του 6Β. Συνεπώς, εκτός από το ΚΕΑ αριθ. 17, όλα τα ΚΕΑ που συνδέονται με άλλους ΤΕ στους οποίους το LEADER/CLLD συμβάλλει θα πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη κατά τον έλεγχο της συνέπειας. Για παράδειγμα, εάν σε ένα συγκεκριμένο ΠΑΑ το LEADER/CLLD συμβάλλει επίσης στον ΤΕ 6Α, ισχύει το ακόλουθο ερώτημα αξιολόγησης: *ΚΕΑ αριθ. 16: «Σε ποιο βαθμό οι παρεμβάσεις του ΠΑΑ έχουν στηρίξει τη διαφοροποίηση, τη δημιουργία και ανάπτυξη μικρών επιχειρήσεων και τη δημιουργία θέσεων εργασίας;»* Σε αυτή την περίπτωση, όλα τα κριτήρια απόφασης και οι δείκτες αποτελεσμάτων (θέσεις εργασίας που δημιουργούνται σε υποστηριζόμενα έργα) που σχετίζονται με το

ΚΕΑ αριθ. 16 θα αποτελέσουν επίσης μέρος του ελέγχου συνέπειας.

Τα κοινά στοιχεία αξιολόγησης παρέχουν μια ελάχιστη βάση ώστε να καθίσταται δυνατή η αξιολόγηση των κύριων και των δευτερευουσών συνεισφορών του LEADER/CLLD και να διασφαλίζεται η συγκρισιμότητα των αποτελεσμάτων αξιολόγησης σε ολόκληρη την ΕΕ. Ωστόσο, δεν είναι επαρκή ώστε να αποτυπώσουν πλήρως όλα τα είδη κύριων και δευτερευουσών συνεισφορών. Ενδέχεται, συνεπώς, να είναι απαραίτητη η ανάπτυξη **πρόσθετων στοιχείων αξιολόγησης** [π.χ. πρόσθετα κριτήρια απόφασης και πρόσθετοι δείκτες σχετικά με το LEADER/CLLD (βλ. παραδείγματα κατωτέρω)].

Παράδειγμα – ο κοινός δείκτης δεν αποτυπώνει όλες τις επιπτώσεις του LEADER/CLLD στον ίδιο τομέα (απασχόληση)

Ο **δείκτης που αφορά τον στόχο Σ23** (= δείκτης αποτελεσμάτων A24) ορίζεται ως ο αριθμός των θέσεων εργασίας που δημιουργούνται σε ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης (ΙΠΑ) μέσω της παροχής στήριξης για την υλοποίηση πράξεων στο πλαίσιο της στρατηγικής CLLD οι οποίες χρηματοδοτούνται μέσω του ΠΑΑ στο πλαίσιο του LEADER. Αυτό σημαίνει ότι ο δείκτης **μετράει τις θέσεις εργασίας που δημιουργούνται μέσω του προγράμματος**, όπως προτείνεται στο έντυπο αίτησης, κατά τον χρόνο ολοκλήρωσης του έργου και όπως επιβεβαιώνεται μέσω του δείγματος των ολοκληρωθέντων έργων σε μεταγενέστερο στάδιο κατά την περίοδο προγραμματισμού. Ο δείκτης **δεν καλύπτει** τις διατηρηθείσες θέσεις εργασίας.

Για παράδειγμα: Ένας γεωργός ανοίγει ένα κατάστημα και ζητεί στήριξη από την ΟΤΔ μέσω της στρατηγικής CLLD. Δημιουργεί μία **νέα θέση εργασίας για διάστημα τουλάχιστον 12 μηνών** (1 ΙΠΑ), όπως αναφέρεται στο έντυπο αίτησης. Λόγω της επιτυχίας του καταστήματος, ο γεωργός δημιουργεί επίσης **μία επιπλέον θέση εργασίας (μερικής απασχόλησης)**, η οποία αντιπροσωπεύει 0,5 ΙΠΑ (1 άτομο που εργάζεται υπό καθεστώς μερικής απασχόλησης (50%) για τουλάχιστον 12 μήνες). Αυτό σημαίνει ότι το έργο δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας που αντιστοιχούν συνολικά σε 1,5 ΙΠΑ. Αυτή η τιμή (1,5 ΙΠΑ) παρακολουθείται με τον δείκτη που αφορά τον στόχο Σ23 και επιβεβαιώνεται μέσω ad hoc έρευνας που διεξάγεται από τον οργανισμό πληρωμών μετά την ολοκλήρωση του έργου.

Για τη μέτρηση των **διατηρηθεισών θέσεων εργασίας**, οι αξιολογητές θα πρέπει να χρησιμοποιήσουν έναν **πρόσθετο δείκτη**. Για παράδειγμα: «αριθμός θέσεων εργασίας που διατηρήθηκαν λόγω του έργου».

Βήμα 2: Ανάπτυξη ειδικών ανά πρόγραμμα στοιχείων αξιολόγησης

Παρότι απαιτούνται πρόσθετα στοιχεία αξιολόγησης (βλ. προηγούμενο βήμα) συμπληρωματικά προς τα κοινά στοιχεία, ενδέχεται να υπάρχει

επίσης **ανάγκη για την ανάπτυξη ειδικών ανά πρόγραμμα στοιχείων αξιολόγησης** με στόχο την αποτύπωση των συγκεκριμένων ανά πρόγραμμα επιπτώσεων του LEADER/CLLD ή για την ανάλυση των μάλλον γενικών ΚΕΑ.

Για τις ΟΤΔ και τις ΔΑ, είναι μια ευκαιρία για τη σύνδεση των δύο επιπέδων αξιολόγησης, μέσω της καλύτερης κατανόησης των επιπτώσεων σε τοπικό επίπεδο και των συνεισφορών τους στο επίπεδο του ΠΑΑ. Με την ανάπτυξη στοιχείων αξιολόγησης η λογική παρέμβασης του LEADER/CLLD καθίσταται σαφέστερη και αναδεικνύεται η σημασία της προσέγγισης και της προστιθέμενης αξίας της.

Η ΔΑ ενδέχεται να έχει ήδη αναπτύξει ειδικά ανά πρόγραμμα ερωτήματα αξιολόγησης και δείκτες κατά το στάδιο του προγραμματισμού και να τα έχει περιλάβει στο σχέδιο αξιολόγησης του ΠΑΑ. Ωστόσο, η ΔΑ ή οι αξιολογητές εξακολουθούν να έχουν τη δυνατότητα να τα αναπτύξουν κατά την προετοιμασία της αξιολόγησης³⁷.

³⁷ Αναλυτικές πληροφορίες σχετικά με την ανάπτυξη ειδικών ανά πρόγραμμα ερωτημάτων αξιολόγησης, κριτηρίων απόφασης και δεικτών υπάρχουν διαθέσιμες σε υφιστάμενες κατευθυντήριες γραμμές («Guidelines: Assessment of RDP results: How to prepare for reporting on evaluation in 2017» (Κατευθυντήριες γραμμές: Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του ΠΑΑ: Τρόπος προετοιμασίας για την υποβολή εκθέσεων σχετικά με την αξιολόγηση το 2017), http://enrd.ec.europa.eu/evaluation/publications/guidelines-assessment-rdp-results-how-prepare-reporting-evaluation-2017_en).

Τα ειδικά ανά πρόγραμμα στοιχεία αξιολόγησης θα πρέπει να συνδέονται με:

- ειδικούς ανά πρόγραμμα ΤΕ στους οποίους συμβάλλει το LEADER/CLLD (π.χ. οικονομική χρήση των δασικών πόρων ή ποιότητα των τροφίμων)·

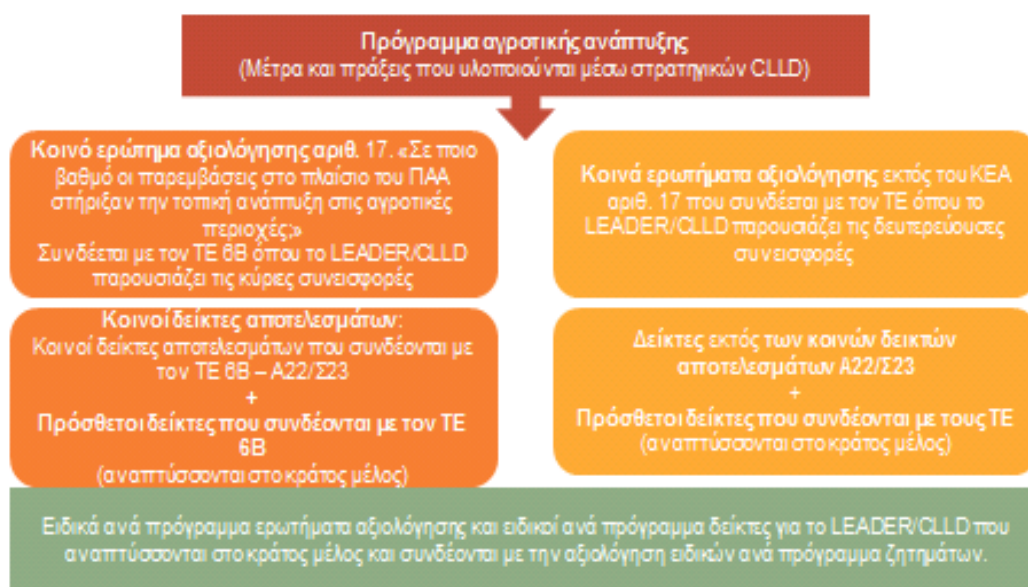
ειδικούς ανά πρόγραμμα στόχους στους οποίους συμβάλλει το μέτρο LEADER/CLLD (π.χ. συγκεκριμένες ομάδες-στόχοι ή τομείς στους οποίους ενδέχεται να εστιάσει το LEADER/CLLD)·

- θέματα αξιολόγησης σχετικά με το LEADER/CLLD και οριζόντια θέματα στα

οποία συμβάλλει το LEADER/CLLD (περιγράφονται στην ενότητα 9 του ΠΑΑ, π.χ. καινοτομία, περιβάλλον και κλιματική αλλαγή)·

- ειδικούς ανά πρόγραμμα στόχους για τη συμφωνία εταιρικής σχέσης με συμβολή του LEADER/CLLD (π.χ. ΘΣ9 για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης και την καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης)·
- προστιθέμενη αξία του LEADER/CLLD.

Σχήμα 10. Η πλήρης εικόνα του πεδίου εφαρμογής της αξιολόγησης

Πηγή: Ευρωπαϊκό Helpdesk αξιολόγησης για την αγροτική ανάπτυξη, 2017.

Το κατωτέρω πλαίσιο περιλαμβάνει παραδείγματα ειδικών ανά πρόγραμμα ερωτημάτων αξιολόγησης³⁸.

Σκεπτικό της ανάπτυξης ειδικών για το LEADER/CLLD ερωτημάτων αξιολόγησης:

Τα στοιχεία αξιολόγησης που παρατίθενται στον πίνακα δείχνουν έναν συνδυασμό στόχων του ΠΑΑ, στους οποίους μπορεί να συμβάλει συγκεκριμένα το LEADER/CLLD. Ως εκ τούτου, εκτός από τα ΚΕΑ για τους αντίστοιχους ΤΕ, μπορούν να αναπτυχθούν ειδικά ανά πρόγραμμα ερωτήματα αξιολόγησης με στόχο τη μέτρηση της συμβολής του LEADER/CLLD στην εδαφική ανάπτυξη στις αγροτικές περιοχές.

Ερώτημα αξιολόγησης	Κριτήρια απόφασης	Δείκτες αποτελεσμάτων
<i>Πιθανή ανάλυση για τον ΤΕ 6Α</i> «Σε ποιο βαθμό οι πράξεις του LEADER/CLLD έχουν συμβάλει στη δημιουργία ευκαιριών βιώσιμης απασχόλησης για νέους και γυναίκες;»	Έχουν δημιουργηθεί ευκαιρίες απασχόλησης	- Αριθ. εργαζομένων, συμπεριλαμβανομένων των αυτοαπασχολούμενων, για διάστημα μεγαλύτερο από 6 μήνες, ηλικίας κάτω των 25 ετών - Αριθ. εργαζομένων, συμπεριλαμβανομένων των αυτοαπασχολούμενων, για διάστημα μεγαλύτερο από 6 μήνες, γυναίκες
<i>Πιθανή ανάλυση για τον ΤΕ 6Α ή 3Α</i> «Σε ποιο βαθμό οι πράξεις του LEADER/CLLD έχουν συμβάλει στην αύξηση της προστιθέμενης αξίας των τοπικών προϊόντων;»	Η προστιθέμενη αξία των τοπικών προϊόντων έχει αυξηθεί	- Αύξηση του αριθμού των τοπικών τελικών προϊόντων (παραγωγή, μεταποίηση και συσκευασία) - Αύξηση του περιθωρίου κέρδους των παραγωγών τοπικών προϊόντων στην τελική τιμή των τοπικών προϊόντων
<i>Πιθανή ειδική παρέμβαση του ΠΑΑ</i> «Σε ποιο βαθμό οι πράξεις του LEADER/CLLD έχουν συμβάλει στη μετάβαση προς μια κοινωνία με μηδενικές εκπομπές άνθρακα;»	- Αύξηση του ενεργειακού εφοδιασμού από ανανεώσιμες πηγές (χρήση ηλιακής, αιολικής και υδροηλεκτρικής ενέργειας) - Ανακύκλωση περισσότερων αποβλήτων - Αύξηση της παραγωγικότητας των πόρων	- Αύξηση της παραγωγής ενέργειας από γεωργικές εκμεταλλεύσεις (βιοκαύσιμα, αιολική ενέργεια, ηλιακή ενέργεια κ.λπ.) - Αύξηση της παραγωγής ενέργειας από έργα ιδιοκτησίας της κοινότητας (αιολική ενέργεια, ηλιακή ενέργεια κ.λπ.) - Αύξηση των αποβλήτων που ανακυκλώνονται στις αγροτικές κοινότητες - Αύξηση της εξοικονόμησης ενέργειας σε έργα στους τομείς της αναψυχής και του τουρισμού

³⁸ Περαιτέρω πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο ανάπτυξης ειδικών ανά πρόγραμμα ερωτημάτων αξιολόγησης, κριτηρίων απόφασης και δεικτών είναι διαθέσιμες στο έγγραφο «Guidelines: Assessment of RDP results: how to prepare for reporting on evaluation in 2017» (Κατευθυντήριες γραμμές: Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του ΠΑΑ: Τρόπος προετοιμασίας για την υποβολή εκθέσεων σχετικά με την αξιολόγηση το 2017). http://enrd.ec.europa.eu/evaluation/publications/guidelines-assessment-rdp-results-how-prepare-reporting-evaluation-2017_en

Το κατωτέρω πλαίσιο περιέχει παραδείγματα ειδικών ανά πρόγραμμα ερωτημάτων αξιολόγησης σχετικά με το LEADER/CLLD³⁹.

Στο πλαίσιο της σύνθεσης των εκ των προτέρων αξιολογήσεων για την περίοδο 2014-2020 έχουν εντοπιστεί οι συνηθέστερες κατηγορίες στόχων του LEADER/CLLD. Στη βάση αυτή, παρουσιάζονται ορισμένα παραδείγματα ειδικών ανά πρόγραμμα ερωτημάτων αξιολόγησης:

Παραδείγματα στόχων του LEADER/CLLD	Παραδείγματα ειδικών ανά πρόγραμμα ερωτημάτων αξιολόγησης
Δραστηριοποίηση σε θέματα που αφορούν δημογραφικές προκλήσεις, την οικογένεια και δομές μέριμνας (π.χ. Γερμανία – Βραδεμβούργο και Βερολίνο)	«Σε ποιο βαθμό οι πράξεις του LEADER/CLLD έχουν συμβάλει στην αύξηση της παροχής κοινωνικής μέριμνας για εξαρτώμενα άτομα;»
Συντήρηση και φροντίδα της φυσικής κληρονομιάς και της υπαίθρου (π.χ. Γερμανία – Baden-Wurttemberg)	«Σε ποιο βαθμό οι πράξεις του LEADER/CLLD έχουν συμβάλει στη βελτίωση της συντήρησης της φυσικής κληρονομιάς;»
Βελτίωση της εφοδιαστικής αλυσίδας και των τοπικών συστημάτων παραγωγής όσον αφορά τα τρόφιμα, τη γεωργία, τη βιοτεχνία και την αλιεία (π.χ. Ιταλία – Bolzano)	«Σε ποιο βαθμό οι πράξεις του LEADER/CLLD έχουν συμβάλει στη βελτίωση των τοπικών συστημάτων παραγωγής;»
Πρώθηση της κοινωνικής ένταξης και της μείωσης της φτώχειας (π.χ. Ηνωμένο Βασίλειο – Βόρεια Ιρλανδία)	«Σε ποιο βαθμό οι πράξεις του LEADER/CLLD έχουν συμβάλει στην κοινωνική ένταξη μειονεκτουσών ομάδων;»

³⁹ http://ec.europa.eu/agriculture/evaluation/rural-development-reports/2015/ex_ante_rdp_synthesis_2014_2020/fulltext_en.pdf

Βήμα 3: Προσδιορισμός προσεγγίσεων και μεθόδων αξιολόγησης για το LEADER/CLLD

Οι πράξεις του LEADER/CLLD που υλοποιούνται μέσω στρατηγικών CLLD συνεκτιμώνται μαζί με άλλες πράξεις του ΠΑΑ στον υπολογισμό κοινών, πρόσθετων και ειδικών ανά πρόγραμμα δεικτών εκροών, αποτελεσμάτων και αντικτύπου. Οι δείκτες εκροών χρησιμοποιούνται για τη μέτρηση των άμεσων εκροών των πράξεων του LEADER/CLLD. Οι δείκτες αποτελεσμάτων μετρούν τις κύριες και τις δευτερεύουσες συνει-

σφορές του LEADER/CLLD σε ΤΕ και στην επίτευξη των στόχων τους. Οι δείκτες αντικτύπου συνήθως χρησιμοποιούνται στη συνολική αξιολόγηση των επιπτώσεων του ΠΑΑ στις αγροτικές περιοχές, καθώς και στην αξιολόγηση της επίτευξης των στόχων αγροτικής ανάπτυξης σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, καθώς και σε επίπεδο ΕΕ.

Προκειμένου να ληφθεί απόφαση σχετικά με τις μεθόδους, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα ακόλουθα:

Προσδιορισμός ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων

	Ποσοτικές μέθοδοι	Ποιοτικές μέθοδοι
Πότε εφαρμόζονται;	Για την αποτύπωση των κύριων και των δευτερευουσών συνεισφορών του μέτρου LEADER/CLLD στην επίτευξη των στόχων των ΤΕ.	Σε περιπτώσεις μηδενικής ή χαμηλής αξιοποίησης στο πλαίσιο των στρατηγικών CLLD. Για την αρχική ανάλυση και τον τριγωνισμό των ποσοτικών πορισμάτων.
Πώς;	Δειγματοληψία από δικαιούχους οι οποίοι υλοποιούν πράξεις στο πλαίσιο της στρατηγικής CLLD και έχει επισημανθεί ότι παρέχουν δευτερεύουσες συνεισφορές (τόσο κυρίαρχες όσο και πρόσθετες) σε ειδικούς ΤΕ. Τα δεδομένα που συλλέγονται μέσω δειγματοληψίας χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό των συνεισφορών των πράξεων του LEADER/CLLD σε τιμές δεικτών που συνδέονται με τους ΤΕ στους οποίους αναμένονται συνεισφορές.	Χρησιμοποιήστε τα εργαλεία που παρουσιάζονται στο έγγραφο «Guidelines: Assessment of RDP Results: how to prepare for reporting on evaluation in 2017 (Κατευθυντήριες γραμμές: Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του ΠΑΑ: Τρόπος προετοιμασίας για την υποβολή εκθέσεων σχετικά με την αξιολόγηση το 2017), ΜΕΡΟΣ III, παράρτημα 10, (π.χ. συνεντεύξεις με ενδιαφερόμενους φορείς και δικαιούχους, ομάδες εστίασης και περιπτωσιολογικές μελέτες).
Περαιτέρω πληροφορίες	Guidelines «Assessment of RDP Results: how to prepare for reporting on evaluation in 2017» (Κατευθυντήριες γραμμές: Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του ΠΑΑ: Τρόπος προετοιμασίας για την υποβολή εκθέσεων σχετικά με την αξιολόγηση το 2017), ΜΕΡΟΣ III, παράρτημα 11.	Guidelines «Assessment of RDP Results: How to prepare for reporting on evaluation in 2017» (Κατευθυντήριες γραμμές: Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του ΠΑΑ: Τρόπος προετοιμασίας για την υποβολή εκθέσεων σχετικά με την αξιολόγηση το 2017), ΜΕΡΟΣ III, παράρτημα 10.

Βήμα 4: Συλλογή δεδομένων και πληροφοριών

Δεδομένα και πληροφορίες για την αξιολόγηση του LEADER/CLLD σε επίπεδο ΠΑΑ θα πρέπει να συλλέγονται για:

- τους δείκτες εκροών και δείκτες αποτελεσμάτων/δείκτες που αφορούν τους στόχους για τον ΤΕ 6B·
- τους δείκτες αποτελεσμάτων/δείκτες που αφορούν τους στόχους για τους ΤΕ στους οποίους το LEADER/CLLD παρουσιάζει δευτερεύουσες συνεισφορές·
- τους δείκτες κοινού πλαισίου (αυτοί οι δείκτες είναι συναφείς για διάφορους ΤΕ)·
- τους πρόσθετους και ειδικούς ανά πρόγραμμα δείκτες σχετικά με το LEADER/CLLD·
- τους δείκτες αντικτύπου στα μεταγενέστερα στάδια της περιόδου προγραμματισμού.

Θα πρέπει επίσης να συλλέγονται πρόσθετες πληροφορίες ποιοτικού χαρακτήρα, οι οποίες απαιτούνται για την απάντηση στα ερωτήματα αξιολόγησης.

Στη βάση δεδομένων πράξεων καταγράφονται δεδομένα για κοινούς δείκτες εκροών και δείκτες που αφορούν τους στόχους σχετικά με πράξεις που υλοποιούνται μέσω των στρατηγικών CLLD και οι οποίες παρουσιάζουν κύριες και δευτερεύουσες συνεισφορές στους ΤΕ για την αγροτική ανάπτυξη (βλ. πίνακα 2)⁴⁰. Ιδανικά, η ΔΑ θα πρέπει να παράσχει ένα κοινό σύστημα πληροφορικής, το οποίο θα είναι ικανό να συλλέγει και να επεξεργάζεται συναφή δεδομένα και πληροφορίες για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση του LEADER/CLLD σε επίπεδο ΠΑΑ και σε τοπικό επίπεδο.

Η ΔΑ μπορεί να χρησιμοποιεί τη βάση δεδομένων πράξεων για την αξιολόγηση των κύριων και των δευτερευουσών συνεισφορών, τη συλλογή δεδομένων για συμπληρωματικούς δείκτες αποτελεσμάτων, καθώς και για πρόσθετους και ειδικούς ανά πρόγραμμα δείκτες που συνδέονται με το LEADER/CLLD. Για παράδειγμα, εάν οι πράξεις του LEADER/CLLD συμβάλλουν στον ΤΕ 6Α και η ΔΑ χρησιμοποιεί τον πρόσθετο δείκτη «αριθμός ΜΜΕ που δημιουργήθηκαν», τα απαιτούμενα δεδομένα για αυτό τον πρόσθετο δείκτη μπορούν να συλλεχθούν επίσης μέσω της βάσης δεδομένων πράξεων⁴¹.

Παράδειγμα βάσης δεδομένων πράξεων του LEADER/CLLD διατίθεται [εδώ](#).

Βήμα 5: Ανάλυση των πληροφοριών και απάντηση στα ερωτήματα αξιολόγησης

Τα δεδομένα που συλλέγονται χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό των απαραίτητων δεικτών (κοινών, πρόσθετων και ειδικών ανά πρόγραμμα). Αυτοί είναι οι δείκτες που συνδέονται με ΤΕ στους οποίους το LEADER/CLLD παρουσιάζει κύριες και δευτερεύουσες συνεισφορές, καθώς και με τους ΤΕ που σχετίζονται με κοινά και ειδικά ανά πρόγραμμα ερωτήματα αξιολόγησης. Στη συνέχεια, οι τιμές των δεικτών και οι συλλεχθείσες πληροφορίες ποιοτικού χαρακτήρα αναλύονται και χρησιμοποιούνται για την απάντηση στα ερωτήματα αξιολόγησης. Αυτές οι πληροφορίες απαιτούνται επίσης για την αναφορά των συνεισφορών του LEADER/CLLD στα αποτελέσματα/στον αντίκτυπο του ΠΑΑ σε επίπεδο ΠΑΑ, σε εθνικό επίπεδο και σε επίπεδο ΕΕ. Κατά αυτό τον τρόπο, αντλούνται διδάγματα για πιο αποτελεσματικό και αποδοτικό σχεδιασμό και υλοποίηση του LEADER/CLLD.

⁴⁰ Το έγγραφο εργασίας με τίτλο «Data item list for Pillar II Operations database» (Κατάλογος στοιχείων δεδομένων για τη βάση δεδομένων πράξεων του πυλώνα II)

⁴¹ Guidelines: Assessment of RDP results: How to prepare for evaluation in 2017 (Κατευθυντήριες γραμμές: Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του ΠΑΑ: Τρόπος προετοιμασίας για την αξιολόγηση το 2017), παράρτημα 11 – Δελτία για την απάντηση στα ΚΕΑ αριθ. 1-21, http://enrd.ec.europa.eu/evaluation/publications/guidelines-assessment-rdp-results-how-prepare-reporting-evaluation-2017_en

Τι να κάνετε

- Να προσδιορίζετε τη στήριξη την οποία χρειάζονται ενδεχομένως οι φορείς που είναι αρμόδιοι για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση προκειμένου να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους όσον αφορά την παροχή δεδομένων
- Να προσδιορίζετε και να σχεδιάζετε δραστηριότητες ανάπτυξης ικανοτήτων τόσο για τις ΔΑ όσο και για τις ΟΤΔ (π.χ. σχετικά με τη χρήση της κοινής βάσης δεδομένων πράξεων)
- Να αναπτύσσετε πρόσθετα στοιχεία αξιολόγησης εάν τα κοινά στοιχεία δεν επαρκούν για την πλήρη αποτύπωση όλων των ειδών κύριων και δευτερευουσών συνεισφορών
- Να αναπτύσσετε ειδικά ανά πρόγραμμα ερωτήματα αξιολόγησης εάν υπάρχουν ειδικές συνεισφορές του LEADER/CLLD σε ειδικούς ανά πρόγραμμα ΤΕ και ειδικούς στόχους του ΠΑΑ ή ειδικά θέματα αξιολόγησης σχετικά με το LEADER/CLLD
- Να αρχίζετε τη συλλογή δεδομένων όσο το δυνατόν νωρίτερα προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν τα κενά σε επίπεδο δεδομένων και να τηρηθεί το χρονοδιάγραμμα
- Να εξετάζετε επίσης το ενδεχόμενο κατάρτισης ποιοτικών δεικτών

Τι να μην κάνετε

- ❌ Να υποτιμάτε την ανάγκη ανάπτυξης ικανοτήτων όσον αφορά τη συλλογή, την καταγραφή και την παροχή δεδομένων
- ❌ Να δημιουργείτε υπερβολικά σύνθετες βάσεις δεδομένων
- ❌ Να υποτιμάτε τον χρόνο που απαιτείται για τη συλλογή και την καταγραφή δεδομένων
- ❌ Να αναπτύσσετε ερωτήματα αξιολόγησης που βρίσκονται σε υψηλό επίπεδο της λογικής παρέμβασης, π.χ. «σε ποιο βαθμό το LEADER/CLLD συμβάλλει στην έξυπνη ανάπτυξη;»
- ❌ Να σκέφτεστε μόνο τους αριθμούς. Πολλά από τα επιτεύγματα του LEADER/CLLD είναι άυλα ή γίνονται αντιληπτά μόνο μακροπρόθεσμα

2.3 Η αξιολόγηση του μηχανισμού υλοποίησης του LEADER/CLLD (συνιστάται)

2.3.1 Τι πρέπει να αξιολογείται;

Ο **μηχανισμός υλοποίησης του LEADER/CLLD** διαδραματίζει μείζονα ρόλο στην εφαρμογή της μεθόδου LEADER. Ο μηχανισμός υλοποίησης ορίζεται ως «το σύνολο των κανόνων, διαδικασιών και επιμέρους σταδίων που χρησιμοποιούνται για τη μετουσίωση των στόχων της πολιτικής στην τελική υλοποίηση των δράσεων από τους αποδέκτες των κονδυλίων»⁴².

Οι κανόνες και οι διαδικασίες για την υλοποίηση του LEADER/CLLD θεσπίζονται καταρχάς σε επίπεδο ΠΑΑ από τη ΔΑ. Οι ΟΤΔ διαδραματίζουν επίσης κάποιο ρόλο στη διαμόρφωση των κανόνων και των διαδικασιών κατά την προσαρμογή τους στις ειδικές τοπικές ανάγκες και συνθήκες. Για παράδειγμα, μια ΔΑ θα μπορούσε να παράσχει ένα ελάχιστο σύνολο μέτρων, τα οποία υλοποιούνται βάσει ειδικών κριτηρίων επιλογής της ΟΤΔ (βλ. κεφάλαιο 3.1.).

Ο μηχανισμός υλοποίησης του LEADER/CLLD επηρεάζει σημαντικά την ποσότητα προστιθέμενης αξίας που δημιουργείται. Για παράδειγμα, εάν δύο κράτη μέλη χρησιμοποιούν διαφορετικούς κανόνες και προθεσμίες για την υλοποίηση έργων διακρατικής συνεργασίας, η προετοιμασία και η υλοποίηση αυτών των έργων καθίσταται δύσκολη. Υπό αυτές τις συνθήκες, η αρχή της συνεργασίας και, συνακόλουθα, η μέθοδος LEADER απειλούνται. Ένα άλλο παράδειγμα θα μπορούσε να είναι η περίπτωση όπου ένα κράτος μέλος περιορίζει τα είδη των πράξεων προς υλοποίηση μέσω στρατηγικών CLLD. Σε αυτή την περίπτωση, αυτό θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο την πολυτομεακή προσέγγιση από τη βάση προς την κορυφή βάσει περιοχών που ακολουθείται για την ανάπτυξη της περιοχής της ΟΤΔ.

Συνιστάται να αξιολογείται κατά πόσο ο μηχανισμός υλοποίησης του ΠΑΑ κατέστησε δυνατή

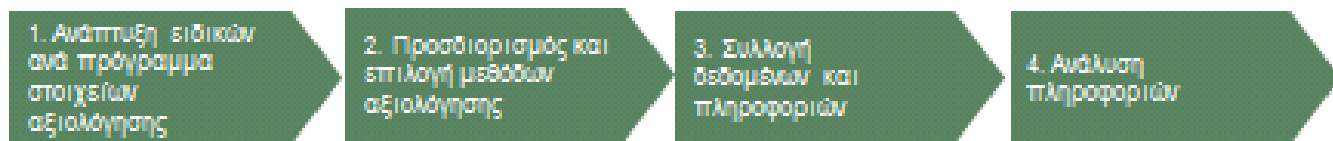
την εφαρμογή της μεθόδου LEADER (ως προς το σύνολο των 7 αρχών της). Προς αυτό τον σκοπό, είναι απαραίτητο να εξετάζονται οι κανόνες, οι διαδικασίες και τα επιμέρους στάδια υλοποίησης. **Η αξιολόγηση του μηχανισμού υλοποίησης του LEADER/CLLD δεν είναι υποχρεωτική.** Είναι, ωστόσο, σημαντική για τη συνολική αξιολόγηση του LEADER/CLLD, ενώ παράλληλα παρέχει πληροφορίες για την αξιολόγηση της προστιθέμενης αξίας.

Η αξιολόγηση του μηχανισμού υλοποίησης του LEADER/CLLD βοηθάει τους ενδιαφερόμενους φορείς να κατανοούν με ποιους τρόπους οι κανόνες και οι διαδικασίες επηρέασαν την εφαρμογή της μεθόδου LEADER.

⁴² Βλ. ΕΔΑΑ (2011): [Thematic Working Group 4 - Delivery Mechanisms of Rural Development Policy. Final Report](#) (Θεματική ομάδα εργασίας 4 - Μηχανισμοί υλοποίησης της πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης. Τελική έκθεση)

2.3.2 Βήμα προς βήμα: πώς πρέπει να αξιολογείται ο μηχανισμός υλοποίησης του LEADER/CLLD;

Βήμα 1: Ανάπτυξη ειδικών ανά πρόγραμμα στοιχείων αξιολόγησης

Στο πλαίσιο της αξιολόγησης του μηχανισμού υλοποίησης του LEADER/CLLD τίθεται το ερώτημα «**Σε ποιο βαθμό ο μηχανισμός υλοποίησης του ΠΑΑ έχει διασφαλίσει την εφαρμογή της μεθόδου LEADER;**» Σε επίπεδο ΠΑΑ, η αξιολόγηση επικεντρώνεται στα στάδια υλοποίησης που τελούν υπό τον έλεγχο της ΔΑ. Στο σχήμα που ακολουθεί απεικονίζονται παραδείγματα σταδίων και βημάτων στο πλαίσιο του μηχανισμού υλοποίησης.

Για την αξιολόγηση του μηχανισμού υλοποίησης του LEADER/CLLD, προτείνονται τα ακόλουθα βήματα εργασίας:

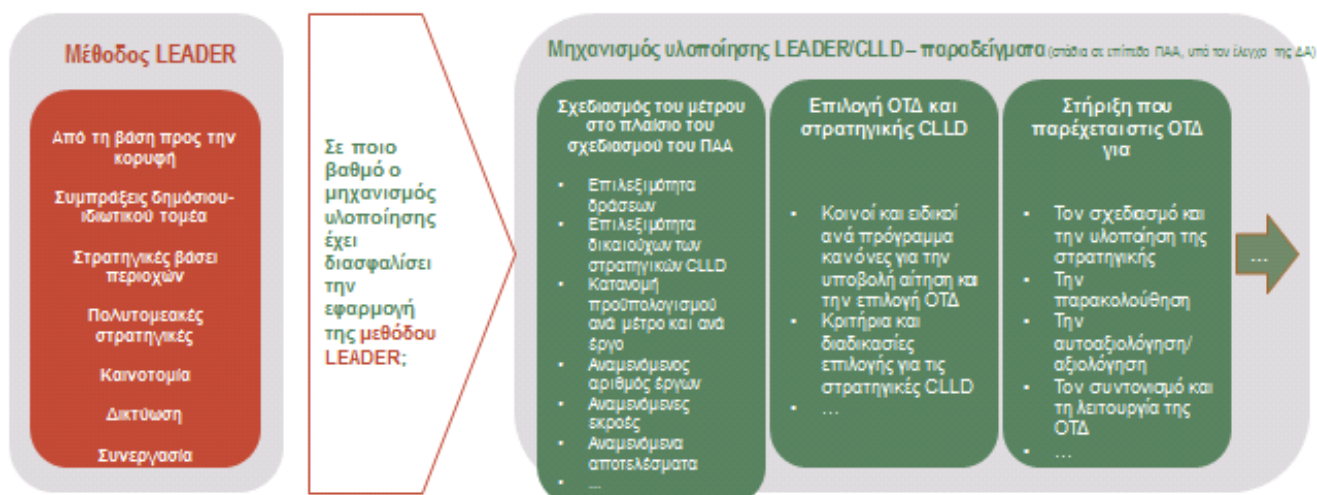
- **Προσδιορισμός του μηχανισμού υλοποίησης του LEADER/CLLD.** Θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι ο μηχανισμός υλοποίησης του μέτρου 19 αποτελεί, αφενός, μέρος του συνολικού μηχανισμού υλοποίησης του ΠΑΑ και, αφετέρου, πρέπει να ενσωματώνει τη μέθοδο LEADER.

- **Καθορισμός ειδικών ανά πρόγραμμα κριτηρίων** κατά τρόπο που εκφράζει μια «ιδανική εφαρμογή» της μεθόδου LEADER, με στόχο τη συλλογή στοιχείων, την παροχή γνώμων και την εύρεση κατάλληλων δεικτών. Αυτοί οι δείκτες θα είναι κυρίως δείκτες εκροών, παρότι ενδέχεται να είναι χρήσιμο να περιληφθούν ορισμένοι δείκτες διαδικασιών (π.χ. μέση διάρκεια τυπικών διαδικασιών).

Παρακάτω παρέχονται ορισμένα παραδείγματα όσον αφορά το πώς θα μπορούσε να διερευνηθεί ο μηχανισμός υλοποίησης που έχει θεσπιστεί και εφαρμόζεται από τη διαχειριστική αρχή (πιθανώς σε συνεργασία με άλλους ενδιαμέσους φορείς και το ΕΑΔ):

- Σε ποιο βαθμό και πώς η ΔΑ επηρέασε τη διαμόρφωση και την οριοθέτηση των περιοχών της ΟΤΔ;
- Σε ποιο βαθμό και πώς οι τοπικοί φορείς (π.χ. ΟΤΔ από την προηγούμενη περίοδο) έχουν συμμετάσχει στον σχεδιασμό του μέτρου LEADER και του μηχανισμού υλοποίησης;

Σχήμα 11. Σύνδεση της μεθόδου LEADER με τον μηχανισμό υλοποίησης του LEADER/CLLD σε επίπεδο ΠΑΑ

Πηγή: Ευρωπαϊκό Helpdesk αξιολόγησης για την αγροτική ανάπτυξη, 2017.

- Εκτός από τις απαιτήσεις της ΕΕ, ποια κριτήρια έχουν εφαρμοστεί για τοπικές εταιρικές σχέσεις;
- Πώς σχεδιάστηκε και οργανώθηκε η διαδικασία επιλογής στρατηγικών CLLD (επικοινωνία, κριτήρια επιλεξιμότητας, απόδοση ι-διαίτερης προσοχής στην καινοτομία, σε οριζόντια θέματα της ΕΕ ή σε εθνικά ζητήματα);
- Τι ρόλο διαδραμάτισε η ΔΑ στην περίοδο υλοποίησης, και ιδίως στον καθορισμό θεμάτων προτεραιότητας και στη διαδικασία έγκρισης έργων και πώς αυτός ο ρόλος επηρέασε τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων σε επίπεδο ΟΤΔ;
- Ποιες διατάξεις θεσπίστηκαν για την εξασφάλιση δικτύωσης και συνεργασίας;
- Σε ποιο βαθμό και με ποιους τρόπους η ΔΑ παρέσχε στήριξη για την ανάπτυξη ικανοτήτων της ΟΤΔ, και πιο συγκεκριμένα νέων ικανοτήτων (1) κατά το στάδιο της υποβολής και (2) κατά το στάδιο της υλοποίησης;

Οι περισσότερες επιπτώσεις του μηχανισμού υλοποίησης της CLLD θα καταστούν αισθητές σε επίπεδο ΠΑΑ σε τοπικό επίπεδο, καθιστώντας δυνατή την αξιολόγηση της επίδρασης του μηχανισμού υλοποίησης του ΠΑΑ στην εφαρμογή της μεθόδου LEADER σε τοπικό επίπεδο και στα αποτελέσματα των πράξεων της ΟΤΔ εν γένει. Ό,τι θεωρείται εκροή σε επίπεδο ΠΑΑ —οι κανόνες, τα πλαίσια, η στήριξη που παρέχεται στις

ΟΤΔ κ.λπ., τα οποία αποτελούν τον μηχανισμό υλοποίησης— μετατρέπεται σε εισροή σε επίπεδο ΟΤΔ.

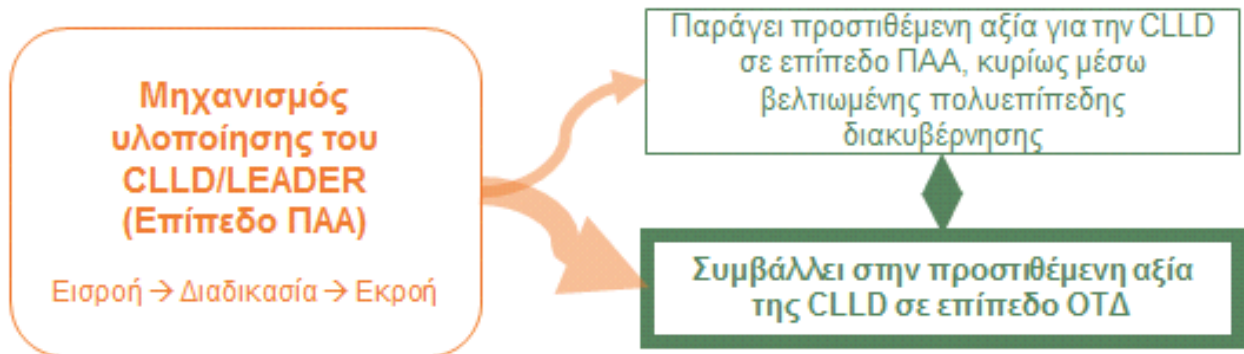
Το ενδεχόμενο δημιουργίας περαιτέρω επιπτώσεων θα εξαρτηθεί κυρίως από τον τρόπο με τον οποίο οι ΟΤΔ χρησιμοποιούν αυτές τις εκροές (π.χ. στη διαμόρφωση του μηχανισμού υλοποίησης σε τοπικό επίπεδο και στην υλοποίηση της στρατηγικής CLLD, τηρουμένων παράλληλα των απαιτήσεων της μεθόδου LEADER). Αυτό σημαίνει ότι τα περαιτέρω αποτελέσματα του μηχανισμού υλοποίησης του προγράμματος ενσωματώνονται στην προστιθέμενη αξία της μεθόδου LEADER. Συνεπώς, για τη διερεύνηση των αποτελεσμάτων, παραπέμπουμε στον πίνακα 3 στο κεφάλαιο 2.4.2, όπου παρουσιάζουμε ένα παράδειγμα ειδικών ανά πρόγραμμα στοιχείων αξιολόγησης τα οποία αποσκοπούν στη αξιολόγηση της προστιθέμενης αξίας της CLLD.

Θα πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη οι αναδρομικές επιπτώσεις στην **πολυεπίπεδη διακυβέρνηση σε επίπεδο ΠΑΑ**: Όσο περισσότερο οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των επιπέδων ΠΑΑ και ΟΤΔ, συμπεριλαμβανομένων άλλων παραγόντων, όπως το ΕΑΔ και οι ενδιαμέσοι φορείς, υπόκεινται σε συνεχή στοχασμό και στις διαδικασίες μάθησης, τόσο περισσότερες ικανότητες θα συσσωρεύονται για τη διαχείριση της σύνθετης, πολυεπίπεδης διακυβέρνησης με επιτυχία, αλλά και με τρόπους που ενισχύουν την ικανότητα ορθής λήψης αποφάσεων υπό τους όρους επιμερισμένων αρμοδιοτήτων σε όλα

τα επίπεδα. Αυτές οι πιθανές επιπτώσεις στο κοινωνικό κεφάλαιο μεταξύ των ενδιαφερόμενων φορέων και στην πολυεπίπεδη διακυβέρνηση

μπορούν να αποτυπωθούν με δείκτες αποτελεσμάτων σε επίπεδο ΠΑΑ.

Σχήμα 12. Ενδεχόμενες επιπτώσεις του μηχανισμού υλοποίησης του ΠΑΑ σε όλα τα επίπεδα

Πηγή: Ευρωπαϊκό Helpdesk αξιολόγησης για την αγροτική ανάπτυξη, 2017.

Βήμα 2: Προσδιορισμός και επιλογή μεθόδων αξιολόγησης

Οι **μέθοδοι αξιολόγησης** που είναι οι πλέον κατάλληλες για την αξιολόγηση του μηχανισμού υλοποίησης του LEADER/CLLD είναι πρωτίστως ποιοτικού χαρακτήρα. Η ισχυρή κοινωνικοοικονομική διάσταση που αντανάκλαται στις αρχές της CLLD υποδηλώνει ότι μια συμμετοχική προσέγγιση αξιολόγησης μπορεί να είναι ιδιαίτερα κατάλληλη. Στη **συμμετοχική αξιολόγηση** του μηχανισμού υλοποίησης θα πρέπει να εμπλέκονται οι ενδιαφερόμενοι φορείς που μπορούν να παράσχουν χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με τις επιπτώσεις του LEADER/CLLD και την εφαρμογή των αρχών της CLLD (διαχειριστικές αρχές, οργανισμοί πληρωμών, ΕΑΔ, ΟΤΔ και άλλοι φορείς).

Οι μέθοδοι που προτείνονται για αυτή την αξιολόγηση είναι, μεταξύ άλλων, οι ακόλουθες:

- α) συνήθεις μέθοδοι αξιολόγησης, όπως συνεντεύξεις, έρευνες και περιπτωσιολογικές μελέτες·
- β) συμμετοχικές μέθοδοι, όπως «Most Significant Change Monitoring», «Potential and Bottleneck Analysis», «Plugging the leaks» ή «Local multiplier 3»⁴³.

γ) καινοτόμες συμμετοχικές μέθοδοι, όπως η μέθοδος MAPP, η οποία είναι κατάλληλη για την ανάλυση των αρχών της CLLD σε σύγκριση με τα συνήθη μέτρα του ΠΑΑ·

δ) μέθοδοι ανάλυσης δικτύων, όπως η ανάλυση κοινωνικών δικτύων ή η κοινωνική λογιστική⁴⁴.

Βήμα 3: Συλλογή δεδομένων και πληροφοριών

Οι απαιτούμενες πληροφορίες για την αξιολόγηση του μηχανισμού υλοποίησης του LEADER/CLLD καθορίζονται από τις ειδικές μεθόδους αξιολόγησης που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγησή του. Ο αξιολογητής μπορεί επίσης να συλλέξει πρόσθετες πληροφορίες με ποιοτικές μεθόδους, μέσω ομάδων εστίασης, προσωπικών συνεντεύξεων κ.λπ.

Βήμα 4: Ανάλυση πληροφοριών

Τα δεδομένα και οι πληροφορίες που έχουν συλλεχθεί από ενδιαφερόμενους φορείς αναλύονται και ερμηνεύονται με σκοπό την αξιολόγηση

⁴³ Αυτές οι μέθοδοι περιγράφονται αναλυτικά με παραδείγματα στο έγγραφο εργασίας του Helpdesk με τίτλο «Capturing

Impacts of Leader and of measures to improve quality of life in rural areas» (Αποτύπωση των επιπτώσεων του Leader και των μέτρων για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές), Ιούλιος 2010, <http://enrd.ec.europa.eu/enrd-static/fms/pdf/98275CF6-C4FD-1908-07DE-1F1EA065BC29.pdf>

⁴⁴ Ο.π.

της εφαρμογής της μεθόδου LEADER σε κάθε ΠΑΑ στην πράξη. Τα πορίσματα μπορούν να χρησιμοποιηθούν στις απαντήσεις ειδικών ανά πρόγραμμα ερωτημάτων αξιολόγησης που συνδέονται με τις αρχές της CLLD.

Τι να κάνετε

- Να εξετάζετε τις αρχές της CLLD ως αναπόσπαστο μέρος της υλοποίησης του LEADER/CLLD
- Να χρησιμοποιείτε ως επί το πλείστον ποιοτικές μεθόδους για να απαντήσετε στο ερώτημα αξιολόγησης
- Να συμβουλευέστε τις υφιστάμενες κατευθυντήριες γραμμές για ευρύ φάσμα χρήσιμων συμμετοχικών μεθόδων

Τι να μην κάνετε

- ❌ Να διαχωρίζετε τις αρχές της CLLD μεταξύ τους μην λαμβάνοντάς τις υπόψη ως ένα συνεκτικό σύνολο της μεθόδου LEADER
- ❌ Να υποτιμάτε τη χρησιμότητα των ποιοτικών μεθόδων για την αξιολόγηση της μεθόδου LEADER

2.4 Η αξιολόγηση της προστιθέμενης αξίας του LEADER/CLLD (συνιστάται)

2.4.1 Τι πρέπει να αξιολογείται;

Η **προστιθέμενη αξία του LEADER/CLLD** ορίζεται ως τα οφέλη που αποκομίζονται μέσω της ορθής εφαρμογής της μεθόδου LEADER. Σε επίπεδο ΠΑΑ, η προστιθέμενη αξία μετράται μέσω της αξιολόγησης α) της βελτίωσης του κοινωνικού κεφαλαίου μεταξύ των εμπλεκόμενων ενδιαφερόμενων φορέων, β) των αλλαγών στη διαχείριση του ΠΑΑ χάρη στο LEADER/CLLD και γ) της θετικής επίδρασης της μεθόδου LEADER στα αποτελέσματα και στις επιπτώσεις του ΠΑΑ.

α) Το **κοινωνικό κεφάλαιο** είναι μια πολυδιάστατη έννοια η οποία περιλαμβάνει: «χαρακτηριστικά κοινωνικής οργάνωσης, όπως δίκτυα, κανόνες και κοινωνική εμπιστοσύνη, τα οποία διευκολύνουν τον συντονισμό και τη συνεργασία για αμοιβαίο όφελος». Το κοινωνικό κεφάλαιο βασίζεται σε διαδικασίες οι οποίες είναι κρίσιμης σημασίας για την ανάπτυξη της κοινότητας και τη λειτουργία μιας συνεκτικής και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνίας.

Κατά την **αξιολόγηση του κοινωνικού κεφαλαίου** ως προστιθέμενης αξίας της μεθόδου LEADER σε επίπεδο ΠΑΑ, εξετάζονται κοινωνικές διαδικασίες, ικανότητες και οι σχέσεις μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων φορέων. Για παράδειγμα, η ορθή εφαρμογή της μεθόδου LEADER μπορεί:

- να ενισχύσει την **αμοιβαία στήριξη και εμπιστοσύνη** μεταξύ της ΔΑ, του ΟΠ, του ΕΑΔ, των ΟΤΔ και των δικαιούχων τους και να αυξήσει τη συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων φορέων στον σχεδιασμό και στην εφαρμογή μιας προσέγγισης από τη βάση προς την κορυφή.
- να οδηγήσει σε αυθεντικές εταιρικές σχέσεις μεταξύ ενδιαφερόμενων φορέων σε όλα τα επίπεδα, καθώς και σε **κοινούς κανόνες και αξίες**, και να έχει ως αποτέλεσμα τη διευκόλυνση της αποτελεσματικής και αποδοτικής επικοινωνίας.

- να καταστήσει δυνατή τη **βελτίωση των γνώσεων, των δεξιοτήτων και της πληροφόρησης**, μέσω εδραιωμένης δικτύωσης και συνεργασίας μεταξύ των εμπλεκόμενων ενδιαφερόμενων φορέων, η οποία είναι αναγκαία για την υλοποίηση του LEADER/CLLD και την επίτευξη των στόχων του.

β) Η **πολυεπίπεδη διακυβέρνηση** αποτελεί σημαντική έννοια για την υλοποίηση των πολιτικών της ΕΕ⁴⁵. Χαρακτηρίζεται από συχνές και σύνθετες αλληλεπιδράσεις μεταξύ διαφόρων κυβερνητικών και μη κρατικών φορέων που δραστηριοποιούνται στον τομέα χάραξης πολιτικής συνοχής και ασχολούνται με την πολιτική της ΕΕ γενικότερα.

Ως **πολυεπίπεδη διακυβέρνηση στο πλαίσιο του LEADER/CLLD** νοούνται οι οριζόντιες και κάθετες αλληλεπιδράσεις μεταξύ των κυβερνητικών και των μη κυβερνητικών ενδιαφερόμενων φορέων που εμπλέκονται στην υλοποίηση του LEADER/CLLD τόσο σε επίπεδο ΕΕ όσο και σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Αυτές οι αλληλεπιδράσεις μπορούν να λάβουν τη μορφή λειτουργικής και θεσμοθετημένης συνεργασίας όταν το LEADER/CLLD σχεδιάζεται και υλοποιείται σύμφωνα με τη μέθοδο LEADER.

Κατά την **αξιολόγηση της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης** ως προστιθέμενης αξίας του LEADER/CLLD, θα πρέπει, για παράδειγμα, να λαμβάνονται υπόψη τα ακόλουθα:

- **ενίσχυση της επιμερισμένης διαχείρισης του LEADER/CLLD:**
 - ο μεταξύ διαφορετικών επιπέδων (κάθετη), π.χ. μεταξύ της ΔΑ, των ΟΤΔ και των ΕΑΔ, με στόχο την ενθάρρυνση της ευρύτερης συμμετοχής του δημόσιου τομέα και των ΜΚΟ/της κοινωνίας των πολιτών ως ισότιμων εταίρων.

⁴⁵<http://cor.europa.eu/en/activities/governance/Pages/multivel-governance1.aspx>

- ο στο ίδιο επίπεδο (οριζόντια), π.χ. μεταξύ της ΔΑ και του ΟΠ, με στόχο τη διευκόλυνση της ομαλής υλοποίησης του LEADER/CLLD· μεταξύ των ΔΑ άλλων επιχειρησιακών προγραμμάτων, με στόχο τη βελτίωση της συνεργασίας και της διακυβέρνησης μεταξύ διαφόρων ΕΔΕΤ για την επίτευξη των στόχων της CLLD βάσει της συμφωνίας εταιρικής σχέσης (π.χ. κοινή χρήση βάσης δεδομένων πράξεων), καθώς και μεταξύ ΟΤΔ με στόχο τη διευκόλυνση της μεταφοράς δεξιοτήτων και γνώσεων.
- ο **καινοτόμες πρακτικές διακυβέρνησης** στο LEADER/CLLD (π.χ. συμμετοχικές ομάδες εργασίας δημοσίου και ιδιωτικού τομέα με στόχο την ανάπτυξη εθνικών/περιφερειακών κατευθυντηρίων γραμμών για τον σχεδιασμό του LEADER/CLLD).

γ) **Βελτιωμένα αποτελέσματα και επιπτώσεις του ΠΑΑ:** Το LEADER/CLLD αποτελεί μια διαφορετική μορφή υλοποίησης του ΕΓΤΑΑ: Χρησιμοποιεί τη μέθοδο LEADER για την αντιμετώπιση των τοπικών αναγκών και τη συνεισφορά στους στόχους της πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης σε επίπεδο ΕΕ/εθνικό επίπεδο/περιφερειακό επίπεδο. Οι στρατηγικές CLLD χαράσσονται από ΟΤΔ και, συνεπώς, επιτρέπουν καλύτερα προσαρμοσμένες παρεμβάσεις. Στις ΟΤΔ ανατίθεται η εξουσία λήψης αποφάσεων σχετικά με τι, πού, σε ποιον και πώς τα κονδύλια θα χρησιμοποιηθούν για την αντιμετώπιση των τοπικών αναγκών και την επίτευξη των σχετικών στόχων.

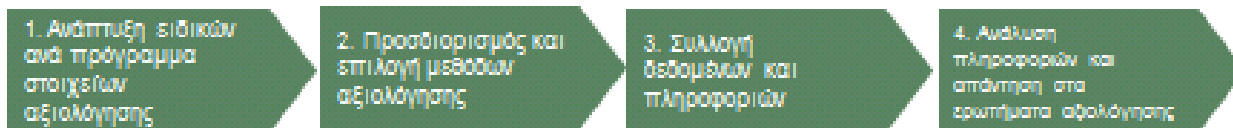
Κατά την εφαρμογή της μεθόδου LEADER, θα δημιουργηθεί επίσης προστιθέμενη αξία από άποψη **βελτιωμένων αποτελεσμάτων και επιπτώσεων του ΠΑΑ**. Για την αξιολόγηση αυτής της πτυχής, θα πρέπει να εξετάζονται τα ακόλουθα:

- Οι συνεισφορές στην επίτευξη των στόχων της αγροτικής πολιτικής μπορούν να αυξηθούν με την εφαρμογή μιας αποτελεσματικότερης και καλύτερα ενσωματωμένης προσέγγισης όσον αφορά την αντιμετώπιση των αναγκών των αγροτικών περιοχών.
- Η ορθή εφαρμογή της προσέγγισης από τη βάση προς την κορυφή μπορεί να δημιουργήσει **περισσότερες βιώσιμες θέσεις εργασίας**. Αυτές οι θέσεις εργασίας ανταποκρίνονται καλύτερα στις τοπικές ανάγκες, παρέχουν καλύτερες ευκαιρίες εισοδήματος για τον τοπικό πληθυσμό και συμβάλλουν στον περιορισμό της συρρίκνωσης του πληθυσμού των αγροτικών περιοχών.
- Η ορθή εφαρμογή της αρχής της καινοτομίας μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία πιο **καινοτόμων προϊόντων**. Με πιο καινοτόμα προϊόντα, μπορεί να είναι δυνατή η είσοδος σε εξειδικευμένες αγορές εντός και εκτός της περιοχής της CLLD.

Η αξιολόγηση της προστιθέμενης αξίας του LEADER/CLLD δεν είναι υποχρεωτική, ωστόσο είναι ιδιαίτερα χρήσιμη. Βοηθάει ώστε να γίνει κατανοητό τι παράγει το ΕΓΤΑΑ, εάν υλοποιείται μέσω της μεθόδου LEADER, πέραν των επιπτώσεων που δημιουργούνται με τον συνήθη τρόπο υλοποίησης των μέτρων αγροτικής ανάπτυξης.

2.4.2 Βήμα προς βήμα: πώς πρέπει να μετράται η προστιθέμενη αξία του LEADER/CLLD;

Βήμα 1: Έλεγχος για ειδικούς στόχους σχετικά με την προστιθέμενη αξία του LEADER/CLLD στη λογική παρέμβασης και ανάπτυξη ειδικών ανά πρόγραμμα στοιχείων αξιολόγησης

Δεν υπάρχουν κοινά στοιχεία αξιολόγησης για την αξιολόγηση της προστιθέμενης αξίας του LEADER/CLLD. Κατά συνέπεια, τα κράτη μέλη θα πρέπει να τα αναπτύξουν προκειμένου να αξιολογήσουν αυτή την πτυχή. Παρότι αυτό γίνεται ιδανικά κατά την έναρξη της περιόδου προγραμματισμού, μπορεί να γίνεται και σε μεταγενέστερο στάδιο όταν οι αξιολογητές του ΠΑΑ διαμορφώνουν τα σχετικά στοιχεία αξιολόγησης,

τα οποία μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο περαιτέρω διαβούλευσης με τους ενδιαφερόμενους φορείς. Τα ειδικά ανά πρόγραμμα ερωτήματα αξιολόγησης θα πρέπει να καλύπτουν τις ακόλουθες διαστάσεις:

- 1) τη βελτίωση του κοινωνικού κεφαλαίου που δημιουργήθηκε μεταξύ των εμπλεκόμενων ενδιαφερόμενων φορέων
- 2) την πολυεπίπεδη διακυβέρνηση του LEADER/CLLD·
- 3) τη βελτίωση των αποτελεσμάτων και των επιπτώσεων του ΠΑΑ χάρη στην εφαρμογή

Παραδείγματα ειδικών ανά πρόγραμμα στοιχείων αξιολόγησης για την αξιολόγηση της προστιθέμενης αξίας του LEADER/CLLD

Ερώτημα αξιολόγησης	Κριτήρια απόφασης	Δείκτες αποτελεσμάτων (ποσοτικοί και ποιοτικοί)
Σε ποιο βαθμό το LEADER/CLLD έχει οδηγήσει στη δημιουργία προστιθέμενης αξίας σε επίπεδο ΠΑΑ;	Η υλοποίηση του LEADER/CLLD οδήγησε στη βελτίωση του κοινωνικού κεφαλαίου	• Βελτίωση της αμοιβαίας στήριξης και της εμπιστοσύνης μεταξύ της ΔΑ, του ΟΠ, του ΕΑΔ, των ΟΤΔ (κοινοί κανόνες και αξίες) • Ενίσχυση της συμμετοχής όλων των ενδιαφερόμενων φορέων στον σχεδιασμό και στην υλοποίηση του LEADER/CLLD • Αύξηση της αποτελεσματικότητας και της αποδοτικότητας της επικοινωνίας μεταξύ των ενδιαφερόμενων φορέων • Ενίσχυση της ικανότητας (γνώσεις, δεξιότητες και ενημέρωση) των ενδιαφερόμενων φορέων που εμπλέκονται στην υλοποίηση του LEADER/CLLD (π.χ. στρατηγικός σχεδιασμός, παρακολούθηση και αξιολόγηση).
	Η υλοποίηση του LEADER/CLLD οδήγησε στη δημιουργία ενός αποτελεσματικού συστήματος πολυεπίπεδης διακυβέρνησης	• Ανάπτυξη καινοτόμων πρακτικών διακυβέρνησης • Βελτιωμένος συντονισμός μεταξύ διαφορετικών επιπέδων διακυβέρνησης • Βελτιωμένη ποιότητα αλληλεπιδράσεων μεταξύ των αρμόδιων θεσμικών οργάνων • Βελτιωμένη ποιότητα αλληλεπιδράσεων μεταξύ των ενδιαφερόμενων φορέων του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα
	Τα αποτελέσματα του ΠΑΑ βελτιώθηκαν χάρη στην υλοποίηση της μεθόδου LEADER	• Αύξηση των ικανοτήτων των ενδιαφερόμενων φορέων που συμμετέχουν στο LEADER/CLLD • Τα αποτελέσματα του ΠΑΑ έχουν βελτιωθεί (χρησιμοποιούνται οι ίδιοι δείκτες αποτελεσμάτων με εκείνους για την αξιολόγηση του ΠΑΑ για τη μέτρηση των επιπτώσεων των πράξεων που υλοποιούνται μέσω του μέτρου 19 σε σύγκριση με τις επιπτώσεις των πράξεων που υλοποιούνται μέσω άλλων μέτρων) <i>Σημείωση: Λάβετε υπόψη μόνο τους ΤΕ με δευτερογενείς επιπτώσεις από το μέτρο 19.</i>

της μεθόδου LEADER.

Πριν από τη διαμόρφωση ειδικών ανά πρόγραμμα στοιχείων αξιολόγησης, είναι σημαντικό να καθορίζεται η αναμενόμενη προστιθέμενη αξία σε επίπεδο ΠΑΑ, και στις τρεις διαστάσεις. Αυτό αφορά τη διατύπωση στόχων προς επίτευξη μέσω της προστιθέμενης αξίας του LEADER/CLLD και τον ορισμό θεμάτων αξιολόγησης και σχετικών ειδικών ανά πρόγραμμα στοιχείων αξιολόγησης.

Βήμα 2 και 3: Προσδιορισμός και επιλογή μεθόδων/προσεγγίσεων αξιολόγησης, συλλογή δεδομένων και πληροφοριών

Μετά τον ορισμό των προαναφερθέντων στοιχείων αξιολόγησης (ερωτήματα αξιολόγησης, κριτήρια απόφασης και δείκτες), είναι σημαντικό να καθοριστεί τι δεδομένα και πληροφορίες πρέπει να συλλεχθούν. Για πολλούς από τους προτεινόμενους δείκτες, θα μπορούσαν να συλλεχθούν δεδομένα μέσω της παρακολούθησης δραστηριοτήτων, όπως αυτές διοργανώνονται από τις διαχειριστικές αρχές, τα ΕΑΔ και άλλους φορείς (π.χ. ομάδες εργασίας, σεμινάρια, εργαστήρια κ.λπ.). Σε αυτό το πλαίσιο, οι έρευνες, οι συνεντεύξεις και οι ομάδες εστίασης με ενδιαφερόμενους φορείς που εμπλέκονται στην υλοποίηση του LEADER/CLLD αποτελούν επίσης σημαντικές πηγές για ποσοτικούς και ποιοτικούς δείκτες (κυρίως για δείκτες αποτελεσμάτων, όπως αναφέρονται στον προηγούμενο πίνακα). Η επιλογή τεχνικών συλλογής δεδομένων και πληροφοριών θα εξαρτηθεί από τις μεθόδους αξιολόγησης που εφαρμόζονται. Για την αξιολόγηση της προστιθέμενης αξίας του LEADER/CLLD, οι αξιολογητές ενδέχεται να χρειάζεται να βασιστούν πρωτίστως σε ποιοτικές μεθόδους.

Για την αξιολόγηση της προστιθέμενης αξίας του LEADER/CLLD, μπορούν να εφαρμόζονται οι μέθοδοι που προτείνονται για την αξιολόγηση του μηχανισμού υλοποίησης του LEADER/CLLD (βλ. κεφάλαιο 2.3.2). Επισκόπηση και σύντομη περιγραφή των σχετικών ποιοτικών μεθόδων διατίθενται σε άλλα υπάρχοντα έγγραφα κατευθυντήριων γραμμών⁴⁶.

Βήμα 4: Ανάλυση των πληροφοριών και απάντηση στα ερωτήματα αξιολόγησης

Τα δεδομένα και οι πληροφορίες που συλλέγονται από διάφορες κατηγορίες ενδιαφερόμενων φορέων του LEADER/CLLD θα πρέπει να αναλύονται και να ερμηνεύονται με στόχο την αξιολόγηση της κλίμακας και του πεδίου εφαρμογής της δημιουργηθείσας προστιθέμενης αξίας. Για παράδειγμα, στο πλαίσιο της ανάλυσης θα πρέπει να καταβληθούν προσπάθειες ώστε να καταδειχθεί:

- εάν οι συνδέσεις και οι ικανότητες (γνώσεις και δεξιότητες) μεταξύ των ενδιαφερόμενων φορέων του LEADER/CLLD σε διάφορα επίπεδα διακυβέρνησης ενισχύθηκαν·
- εάν οι οριζόντιες και κάθετες αλληλεπιδράσεις μεταξύ των ενδιαφερόμενων φορέων που εμπλέκονται στην υλοποίηση του LEADER/CLLD έχουν αυξηθεί (π.χ. εάν οι ΟΤΑ έχουν εμπλακεί στη διαμόρφωση του μέτρου LEADER/CLLD στο πλαίσιο του ΠΑΑ)· και
- εάν η εφαρμογή της μεθόδου LEADER στον μηχανισμό υλοποίησης έχει επιφέρει βελτίωση στα αποτελέσματα του ΠΑΑ (μέσω της επίτευξης των στόχων των ΤΕ της αγροτικής πολιτικής και του ΠΑΑ με αποτελεσματικότερο τρόπο).

Τα συλλεχθέντα στοιχεία χρησιμοποιούνται για την απάντηση στα ειδικά ανά πρόγραμμα ερωτήματα αξιολόγησης. Τα πορίσματα θα συμβάλουν εντέλει στον αποτελεσματικότερο και αποδοτικότερο σχεδιασμό και υλοποίηση του LEADER/CLLD.

⁴⁶ Guidelines for ex post evaluation of 2007-2013 RDPs (Κατευθυντήριες γραμμές για την εκ των υστέρων αξιολόγηση των ΠΑΑ 2007-2013) http://enrd.ec.europa.eu/enrd-static/evaluation/library/evaluation-helpdesk-publications/en/evaluation-helpdesk-publications_en.html και

[Guidelines for Evaluation of NRN \(Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση του ΕΑΔ\)](https://enrd.ec.europa.eu/evaluation/european-evaluation-helpdesk-rural-development/evaluation-helpdesks-publications/guidance_en) https://enrd.ec.europa.eu/evaluation/european-evaluation-helpdesk-rural-development/evaluation-helpdesks-publications/guidance_en

Τι να κάνετε

- Να εξετάζετε την προστιθέμενη αξία ως αναπόσπαστο μέρος του LEADER/CLLD
- Να θεωρείτε ότι η βελτιωμένη πολυ-επίπεδη διακυβέρνηση, το βελτιωμένο κοινωνικό κεφάλαιο και τα βελτιωμένα αποτελέσματα και επιπτώσεις του ΠΑΑ συνιστούν τις τρεις διαστάσεις της προστιθέμενης αξίας του LEADER/CLLD
- Να χρησιμοποιείτε συμμετοχικές μεθόδους και να εφαρμόζετε τριγωνισμό σε αυτές

Τι να μην κάνετε

- ❌ Να εκτιμάτε εσφαλμένα την προστιθέμενη αξία ως μεμονωμένη συνιστώσα του LEADER/CLLD
- ❌ Να θεωρείτε ότι η προστιθέμενη αξία συνιστά έμμεσο αποτέλεσμα του LEADER/CLLD

2.5 Υποβολή εκθέσεων σχετικά με την αξιολόγηση του LEADER/CLLD σε επίπεδο ΠΑΑ

Σε επίπεδο ΠΑΑ, τα πορίσματα της αξιολόγησης του LEADER/CLLD αναφέρονται μαζί με τα πορίσματα της αξιολόγησης του ΠΑΑ στο πλαίσιο των ετήσιων εκθέσεων υλοποίησης (ΕΕΥ) και της έκθεσης εκ των υστέρων αξιολόγησης. Προαιρετικά, θα μπορούσε επίσης να συνταχθεί χωριστή έκθεση αξιολόγησης (π.χ. σε περίπτωση που διενεργείται αυτόνομη αξιολόγηση του LEADER/CLLD). Τα πορίσματα της αξιολόγησης μπορούν να διαδοθούν σε ποικίλες μορφές, ανάλογα με τους ενδιαφερόμενους φορείς στους οποίους απευθύνονται.

Αναφορά στο υπόδειγμα SFC για την ετήσια έκθεση υλοποίησης (ΕΕΥ)

Απαντήσεις στα κοινά ερωτήματα αξιολόγησης στο πλαίσιο των ΕΕΥ που υποβάλλονται το 2017 και το 2019

Το LEADER/CLLD προγραμματίζεται συνήθως στο πλαίσιο του ΤΕ 6Β, ωστόσο συμβάλλει επίσης σε άλλους ΤΕ σύμφωνα με τη λογική παρέμβασης του LEADER/CLLD. Συνεπώς, τα πορίσματα σχετικά με τις συνεισφορές του LEADER/CLLD μπορούν να αναφέρονται κατ'αρχήν σε όλα τα κοινά ερωτήματα αξιολόγησης (ΚΕΑ) που σχετίζονται με τους ΤΕ στο κεφάλαιο 7 του υποδείγματος SFC για τις ΕΕΥ που υποβάλλονται το 2017 και το 2019. Σχετικά κοινά

ερωτήματα αξιολόγησης που αφορούν τους ΤΕ

είναι εκείνα για τα οποία οι πράξεις που υλοποιούνται μέσω στρατηγικών CLLD έχουν παρουσιάσει κύριες ή δευτερεύουσες συνεισφορές (βλ. κεφάλαιο 2.3.1).

Οι συνεισφορές του LEADER/CLLD αναφέρονται στο υπόδειγμα SFC με τον ακόλουθο τρόπο:

- Είτε ποσοτικοποιημένες ως μερίδιο των τιμών που επιτεύχθηκαν στους κοινούς δείκτες αποτελεσμάτων/δείκτες που αφορούν τους στόχους και στους πρόσθετους δείκτες, εάν το κράτος μέλος τούς χρησιμοποιήσει για να απαντήσει στα ΚΕΑ⁴⁷.
- Είτε αξιολογηθείσες ποιοτικά με μεθόδους βάσει θεωρίας ή ποιοτικές μεθόδους⁴⁸.

Οι **κύριες συνεισφορές** του LEADER/CLLD, όπως είναι προγραμματισμένο εξ ορισμού στο πλαίσιο του TE 6B, θα αναφέρονται για τις ΕΕΥ που υποβάλλονται το 2017 και το 2019 κυρίως μέσω της απάντησης στο ΚΕΑ αριθ. 17 (βλ. κεφάλαιο 2.3.1).

Οι **δευτερεύουσες συνεισφορές** θα πρέπει να αναφέρονται μέσω όλων των απαντήσεων στα ΚΕΑ, τα οποία συνδέονται με τους TE στους οποίους συμβάλλει το LEADER/CLLD. Στην περίπτωση των ΚΕΑ αριθ. 4, 11, 12, 13 και 14⁴⁹, οι δευτερεύουσες συνεισφορές θα πρέπει επίσης να παρουσιάζονται ως μερίδιο των ακαθάριστων τιμών που υπολογίζονται για τους κοινούς και τους πρόσθετους δείκτες που χρησιμοποιούνται για την απάντηση στο αντίστοιχο ΚΕΑ.

⁴⁷ Guidelines: Assessment of RDP results: how to prepare for reporting on evaluation in 2017» (Κατευθυντήριες γραμμές: Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του ΠΑΑ: Τρόπος προετοιμασίας για την υποβολή εκθέσεων σχετικά με την αξιολόγηση το 2017), παράρτημα 11, http://enrd.ec.europa.eu/evaluation/publications/guidelines-assessment-rdp-results-how-prepare-reporting-evaluation-2017_en

⁴⁸ Guidelines: Assessment of RDP results: how to prepare for reporting on evaluation in 2017» (Κατευθυντήριες γραμμές: Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του ΠΑΑ: Τρόπος προετοιμασίας για την υποβολή εκθέσεων σχετικά με την αξιολόγηση το 2017), παράρτημα 10, http://enrd.ec.europa.eu/evaluation/publications/guidelines-assessment-rdp-results-how-prepare-reporting-evaluation-2017_en

⁴⁹ Έγγραφο εργασίας: Common evaluation questions for RDPs 2014-2020 (Κοινά ερωτήματα αξιολόγησης για τα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης της περιόδου 2014-2020), http://enrd.ec.europa.eu/evaluation/publications/working-document-common-evaluation-questions-rural-development-programmes_en

Πίνακας 4. Επισκόπηση της υποβολής εκθέσεων σχετικά με το LEADER/CLLD, των αρμοδιοτήτων για υποβολή εκθέσεων και των ομάδων στόχων.

Μορφότυπος υποβολής εκθέσεων	Αρμόδιος	Αποδέκτες
Πορίσματα της αξιολόγησης του LEADER/CLLD στο πλαίσιο της ΕΕΥ που υποβάλλεται μέσω του υποδείγματος SFC (Σύστημα διαχείρισης ταμείων της ΕΕ)	ΔΑ	Ευρωπαϊκή Επιτροπή
Πορίσματα της αξιολόγησης του LEADER/CLLD στο πλαίσιο της έκθεσης εκ των υστέρων αξιολόγησης του ΠΑΑ	Αξιολογητές	ΔΑ, επιτροπή παρακολούθησης, Ευρωπαϊκή Επιτροπή
Έκθεση αυτόνομης αξιολόγησης σχετικά με το LEADER/CLLD	Αξιολογητές	ΔΑ, επιτροπή παρακολούθησης, Ευρωπαϊκή Επιτροπή
Περίληψεις των πορισμάτων της αξιολόγησης σχετικά με το LEADER/CLLD	ΔΑ και αξιολογητές	Διάφορες ομάδες ενδιαφερόμενων φορέων του LEADER/CLLD, επιτροπή παρακολούθησης, ενώσεις ΟΤΔ, δικαιούχοι, ΕΑΔ κ.λπ.
Σύντομη περίληψη των πορισμάτων της αξιολόγησης σχετικά με το LEADER/CLLD με εστίαση στα σημαντικότερα ζητήματα	ΔΑ	Το ευρύ κοινό

Εκτός από τα ΚΕΑ που σχετίζονται με τους ΤΕ, οι συνεισφορές του LEADER/CLLD θα ληφθούν υπόψη στο πλαίσιο απαντήσεων σε άλλους τύπους ΚΕΑ, όπως:

- ΚΕΑ αριθ. 19 σχετικά με συνέργειες του προγράμματος, στο κεφάλαιο 7 της ΕΕΥ που υποβάλλεται το 2017.
- ΚΕΑ αριθ. 29 σχετικά με συνεισφορές του προγράμματος στον στόχο της ΚΓΠ για την επίτευξη ισορροπημένης εδαφικής ανάπτυξης των αγροτικών οικονομιών και κοινοτήτων, συμπεριλαμβανομένης της δημιουργίας και της διατήρησης θέσεων απασχόλησης, στο κεφάλαιο 7 της ΕΕΥ που υποβάλλεται το 2019.
- Άλλα ΚΕΑ που σχετίζονται με στόχους σε επίπεδο ΕΕ, κατά περίπτωση στο κεφάλαιο 7 της ΕΕΥ που υποβάλλεται το 2019.

Απαντήσεις σε ειδικά ανά πρόγραμμα ερωτήματα αξιολόγησης στο πλαίσιο των ΕΕΥ που υποβάλλονται το 2017 και το 2019

Οι ΔΑ ενδέχεται να έχουν περιλάβει στο σχέδιο αξιολόγησης ένα ειδικό θέμα αξιολόγησης που συνδέεται με το LEADER/CLLD (π.χ. αξιολόγηση της μεθόδου LEADER ή μίας ή περισσότερων αρχών της CLLD), συνοδευόμενο από ειδικό(-ά) ανά πρόγραμμα ερώτημα(ερωτήματα) αξιολόγησης. Ειδικά ανά πρόγραμμα ερωτήματα αξιολόγησης μπορούν επίσης να αναπτύσσονται

σε μεταγενέστερο στάδιο από τον αξιολογητή και να συμφωνούνται με τη ΔΑ. Σε αμφότερες τις περιπτώσεις, θα ζητηθεί από τις ΔΑ να υποβάλουν έκθεση για τα σχετικά πορίσματα της αξιολόγησης σε ειδικό πίνακα (απαντήσεις σε ειδικά ανά πρόγραμμα ερωτήματα αξιολόγησης) στο κεφάλαιο 7 της ΕΕΥ που υποβάλλεται το 2017 και το 2019.

Υποβολή εκθέσεων στο πλαίσιο της τυπικής ΕΕΥ

Τα κράτη μέλη απαιτείται να υποβάλλουν εκθέσεις σχετικά με οποιαδήποτε δραστηριότητα αξιολόγησης σχετική με το LEADER/CLLD, ολοκληρωθείσες δραστηριότητες αξιολόγησης και επικοινωνίας στο πλαίσιο της τυπικής ΕΕΥ, κεφάλαιο 2. Εάν η ΔΑ έχει αποφασίσει να διενεργήσει αυτοτελή αξιολόγηση του LEADER/CLLD (η οποία θα επικεντρώνεται στο LEADER/CLLD ως σύνολο ή σε μια συγκεκριμένη πτυχή) και αν αυτή η αξιολόγηση έχει περιληφθεί στο σχέδιο αξιολόγησης του ΠΑΑ, θα ζητηθεί από τη ΔΑ να υποβάλει έκθεση σχετικά με αυτή την αξιολόγηση στο κεφάλαιο 2 της τυπικής ΕΕΥ για το έτος κατά το οποίο διενεργήθηκε η αξιολόγηση.

Υποβολή έκθεσης στο πλαίσιο της εκ των υστέρων αξιολόγησης του ΠΑΑ

Κατά τον χρόνο ολοκλήρωσης του προγράμματος, αλλά το αργότερο το 2024, η αξιολόγηση του LEADER/CLLD στο πλαίσιο της εκ των υστέρων αξιολόγησης του ΠΑΑ θα πρέπει να καταδεικνύει τις συνεισφορές του στους στό-

χους, στα αποτελέσματα και στις επιπτώσεις του ΠΑΑ, καθώς και στην αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητά του. Κατά τρόπο παρόμοιο με τις ΕΕΥ που υποβάλλονται το 2017 και το 2019, η εκ των υστέρων αξιολόγηση θα πρέπει να παρέχει επίσης τις επικαιροποιημένες απαντήσεις στα ΚΕΑ. Αυτές οι επικαιροποιημένες απαντήσεις θα πρέπει να απηχούν όλες τις παρεμβάσεις που έχουν ολοκληρωθεί και τις συνεισφορές του LEADER/CLLD. Επιπλέον, οι συνεισφορές των πράξεων του LEADER/CLLD στις τιμές των δεικτών θα πρέπει να ποσοτικοποιηθούν.

Έκθεση αυτόνομης αξιολόγησης σχετικά με το LEADER/CLLD

Σε περιπτώσεις όπου η ΔΑ, εκτός από τις υποχρεωτικές δραστηριότητες αξιολόγησης που σχετίζονται με την ΕΕ, περιλαμβάνει επίσης μια αυτόνομη αξιολόγηση του LEADER/CLLD στο σχέδιο αξιολόγησης, μπορεί να αναμένεται ότι οι αξιολογητές θα παράσχουν πλήρη έκθεση αξιολόγησης στη ΔΑ. Αυτή η έκθεση θα περιλαμβάνει πορίσματα, συμπεράσματα και συστάσεις για τους φορείς χάραξης πολιτικής και άλλους εμπλεκόμενους ενδιαφερόμενους φορείς, με σκοπό τη βελτίωση του σχεδιασμού και της υλοποίησης του LEADER/CLLD στις οικείες περιοχές.

Άλλοι μορφώτυποι υποβολής εκθέσεων

Η ΔΑ θα πρέπει να διαδώσει τα πορίσματα της αξιολόγησης σε μορφώτυπο που θα είναι πιο φιλικός για τον χρήστη σε σχέση με τους μορφώτυπους που χρησιμοποιούνται για επίσημη υποβολή έκθεσης σε επίπεδο ΕΕ. Παρότι ο στόχος είναι η συγκέντρωση και η επεξεργασία πληροφοριών σε επίπεδο ΕΕ να καταστούν πιο αποδοτικές, οι μορφώτυποι που χρησιμοποιούν οι διαχειριστικές αρχές μπορούν να στοχεύουν σε ειδικό κοινό και μπορούν να είναι πιο ελκυστικοί και φιλικόι προς τον αναγνώστη. Αυτοί οι μορφώτυποι θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν, για παράδειγμα, μια σύντομη επισκόπηση των πορισμάτων, των συμπερασμάτων και των συστάσεων της αξιολόγησης για το ευρύτερο κοινό ή σύντομες εκδόσεις των απαντήσεων σε ερωτήματα αξιολόγησης για διάφορους αποδέκτες. Ειδικές περιλήψεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την υποβολή εκθέσεων στην επιτροπή

παρακολούθησης ή σε διάφορες ενώσεις ενδιαφερόμενων φορέων.

2.6 Διάδοση και παρακολούθηση των αξιολογήσεων του LEADER/CLLD σε επίπεδο ΠΑΑ

Διάδοση των πορισμάτων της αξιολόγησης του LEADER/CLLD

Η αξία της αξιολόγησης εξαρτάται από τη διάδοση, την παρακολούθηση και την αξιοποίηση των πορισμάτων της. Η **κοινοποίηση και η διάδοση των πορισμάτων της αξιολόγησης** δραματίζουν κρίσιμης σημασίας ρόλο στη(ν):

- αύξηση του επιπέδου ανάληψης ίδιας ευθύνης·
- διευκόλυνση της ροής των γνώσεων σχετικά με τις συνεισφορές του LEADER/CLLD στους στόχους του ΠΑΑ·
- αναγνώριση της σημασίας της μεθόδου LEADER για τη δημιουργία προστιθέμενης αξίας·
- εξασφάλιση λογοδοσίας και αξιοποίησης των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης στο ΠΑΑ.

Το σύστημα κοινοποίησης⁵⁰ και διάδοσης⁵¹ του LEADER/CLLD είναι ενσωματωμένο στο ευρύτερο σύστημα του ΠΑΑ. Είναι σημαντικό να καθοριστούν συγκεκριμένα ποια από τα πορίσματα της αξιολόγησης θα πρέπει να διαβιβάζονται στους διάφορους ενδιαφερόμενους φορείς του LEADER/CLLD. Ο βασικός μορφώτυπος και οι δίαυλοι ενημέρωσης αποφασίζονται από τη ΔΑ, η οποία μπορεί να συνεργάζεται με το ΕΑΔ. Οι εκθέσεις αξιολόγησης θα πρέπει να τίθενται στη διάθεση όλων των σχετικών παραγόντων και του ευρέος κοινού (π.χ. μέσω του ιστοτόπου της ΔΑ/του ΠΑΑ). Τα πορίσματα της αξιολόγησης μπορούν να αξιοποιηθούν μόνο εάν κοινοποιηθούν στους επιθυμητούς αποδέκτες εγκαίρως και κατά τρόπο αποτελεσματικό.

Μια αποτελεσματική στρατηγική επικοινωνίας και διάδοσης θα πρέπει:

⁵⁰ Τρόπος επιλογής του διαύλου διαβίβασης των πληροφοριών.

⁵¹ Σε ποιο βαθμό/σε τι έκταση γίνεται η διάδοση.

- να επωφελείται από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και τη νέα τεχνολογία για τη διάδοση των αποτελεσμάτων του LEADER/CLLD.
- να χρησιμοποιεί συνεδριάσεις και σεμινάρια με στόχο την ενίσχυση του διαλόγου και, συνακόλουθα, τη συμβολή στην καλύτερη κατανόηση και ερμηνεία των πορισμάτων και των συστάσεων της αξιολόγησης.
- να συνδυάζει προσεγγίσεις που περιλαμβάνουν προφορική και γραπτή, επίσημη και ανεπίσημη επικοινωνία.

Παρακολούθηση των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης

Η αξιολόγηση αποτελεί ένα στρατηγικό εργαλείο διαχείρισης. Όταν χρησιμοποιούνται αποτελεσματικά, τα πορίσματα των αξιολογήσεων οδηγούν σε βελτίωση του σχεδιασμού και της υλο-

ποίησης του LEADER/CLLD και συμβάλλουν στην καλλιέργεια μιας νοοτροπίας οργανωσιακής μάθησης, ενώ παράλληλα ενισχύουν τη λογοδοσία όσον αφορά τα αποτελέσματα.

Η ΔΑ είναι υπεύθυνη για την ποιότητα των αξιολογήσεων. Οι αξιολογήσεις υψηλής ποιότητας είναι πιθανότερο να συμβάλουν στον καλύτερο σχεδιασμό της πολιτικής και στην αποτελεσματικότερη υλοποίησή της.

Οι μηχανισμοί για την παρακολούθηση των συστάσεων της αξιολόγησης του LEADER/CLLD είναι οι ίδιοι με εκείνους για το ΠΑΑ και, συνεπώς, περιγράφονται στο έγγραφο [«Guidelines: Assessment of RDP results: How to prepare for reporting on evaluation in 2017» \(Κατευθυντήριες γραμμές: Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του ΠΑΑ: Τρόπος προετοιμασίας για την υποβολή εκθέσεων σχετικά με την αξιολόγηση το 2017\).](#)

3 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ LEADER/CLLD ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΟΤΔ

3.1 Τι αξιολογείται και πώς διενεργείται η αξιολόγηση σε τοπικό επίπεδο;

Τι αξιολογείται σε τοπικό επίπεδο;

Όπως ορίζεται στο ΜΕΡΟΣ Ι των κατευθυντηρίων γραμμών, υπάρχουν υποχρεωτικά αλλά και συνιστώμενα στοιχεία για τη διεξαγωγή των δραστηριοτήτων αξιολόγησης του LEADER/CLLD σε τοπικό επίπεδο (βλ. κεφάλαιο 1.2.2.). Για μια ολοκληρωμένη και αξιόπιστη αξιολόγηση και αυτοαξιολόγηση, οι κατευθυντήριες γραμμές παρέχουν πληροφορίες σχετικά με το τι μπορεί να θεωρείται ιδιαίτερα συνιστώμενη πρακτική.

Οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές εστιάζουν σε στρατηγικές CLLD που χρηματοδοτούνται αποκλειστικά από το ΕΓΤΑΑ, δηλ. ΟΤΔ που χρηματοδοτούνται μόνο από το ΕΓΤΑΑ.

Εκτός από την **υποχρεωτική αξιολόγηση της στρατηγικής CLLD**, οι κατευθυντήριες γραμμές συνιστούν τη διενέργεια αξιολόγησης σε τοπικό επίπεδο όσον αφορά (βλ. κεφάλαιο 1.2.2):

- α) τον συντονισμό των ΟΤΔ,
- β) τον μηχανισμό υλοποίησης του LEADER/CLLD όσον αφορά τη διασφάλιση της μεθόδου LEADER,
- γ) την προστιθέμενη αξία του LEADER/CLLD.

Παρότι είναι χρήσιμο να γίνεται διάκριση αυτών των συνιστωσών από άποψη ανάλυσης (βλ. κεφάλαιο 1.2.3), δεν είναι εύκολος ο διαχωρισμός τους. Στο σχήμα 15, απεικονίζεται η σχέση μεταξύ της υλοποίησης της μεθόδου LEADER, αποδίδοντας ιδιαίτερη έμφαση

- στον μηχανισμό υλοποίησης τόσο σε επίπεδο ΠΑΑ όσο και σε επίπεδο ΟΤΔ, καθώς και
- στις δραστηριότητες των ΟΤΔ:
 - ο υπό την ευρύτερη προοπτική της οργάνωσης της περιοχής, και

- ο υπό την εγγύτερη προοπτική της υλοποίησης της στρατηγικής CLLD.

Ο συνδυασμός όλων των ανωτέρω υποτίθεται ότι δημιουργεί την προστιθέμενη αξία του LEADER, η οποία θα πρέπει γίνεται αισθητή μέσω της βελτίωσης του κοινωνικού κεφαλαίου και της τοπικής διακυβέρνησης, καθώς και μέσω βελτιωμένων αποτελεσμάτων των έργων.

Σε επίπεδο αντικτύπου, αυτές οι δυναμικές θεωρείται ότι θα επιφέρουν διαρθρωτικές αλλαγές στην περιοχή, διαφορετικές από εκείνες που θα είχαν επέλθει σε περίπτωση μη εφαρμογής της μεθόδου LEADER. Αυτές οι αλλαγές θα πρέπει:

- να ανταποκρίνονται περισσότερο στις ανάγκες συγκεκριμένων τμημάτων του πληθυσμού και της περιοχής συνολικά·
- να είναι πιο καινοτόμες σε σχέση με τις προσπάθειες που έχουν καταβληθεί πρωτύτερα στην ίδια περιοχή ή αλλού σε παρεμφερείς περιοχές·
- να είναι πιο ευαίσθητες στις γενικές πτυχές της τοπικής ανάπτυξης (π.χ. όσον αφορά την κλιματική αλλαγή, την παραγωγικότητα των πόρων, τα περιβαλλοντικά ορθά πρότυπα παραγωγής, τη μετανάστευση και την κοινωνική συνοχή)·
- να είναι πιο βιώσιμες (αντί να είναι επιφανειακές και επιρρεπείς στην επιστροφή στην προηγούμενη κατάσταση όταν παύσει πλέον να παρέχεται στήριξη)·
- να δίνουν ώθηση για περαιτέρω αλλαγές προς την επιδιωκόμενη κατεύθυνση: αυτή η αυτοτροφοδοτούμενη δυναμική απεικονίζεται με τα βέλη διπλής κατεύθυνσης στο σχήμα 15.

Η βελτίωση του κοινωνικού κεφαλαίου μπορεί να θεωρείται ότι συνιστά τόσο τελικό αποτέλεσμα της εφαρμογής της προσέγγισης LEADER όσο και εφαλτήριο για αλλαγές στις επιχειρηματικές δεξιότητες, αλλαγές στη χρήση και στην αξιοποίηση των τοπικών πόρων (φυσικών, πολιτισμικών, ιστορικών), αλλαγές στις διοικητικές ικανότητες των τοπικών αρχών (π.χ. δήμοι, διακοινοτική συνεργασία κ.λπ.)· αλλαγές στις θεσμικές ικανότητες (για την προσέλκυση, τη δημιουργία και τη διατήρηση γνώσεων στην περιοχή, για την

προάσπιση των συμφερόντων μειονεκτουσών ομάδων·για τη δημιουργία μορφών συνεργασίας και δικτύωσης·για τη διοίκηση και τη διαχείριση των δημόσιων αγαθών, π.χ. φύση και περιβάλλον, τοπία, ύδατα, πολιτισμική κληρονομιά, δημόσιοι χώροι σε πόλεις και χωριά).

Το κοινωνικό κεφάλαιο εμπεριέχεται στη συλλογική ικανότητα σημαντικών φορέων να δημιουργούν και να αναπτύσσουν νέες ιδέες και λύσεις, καθώς και σε επίσημα και ανεπίσημα δίκτυα τα οποία, για παράδειγμα, καθιστούν δυνατή την ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ διαφορετικών υποβάρων και διαφορετικών κατηγοριών περιοχών, κ.λπ.

Η προστιθέμενη αξία του LEADER/CLLD σε τοπικό επίπεδο παράγεται μέσω διαφόρων **ειδών δραστηριοτήτων της ΟΤΑ**, οι οποίες διεξάγονται σύμφωνα με τη **μέθοδο LEADER**. Αυτά τα διαφορετικά είδη δραστηριοτήτων της ΟΤΑ περιλαμβάνουν τουλάχιστον τα ακόλουθα⁵²:

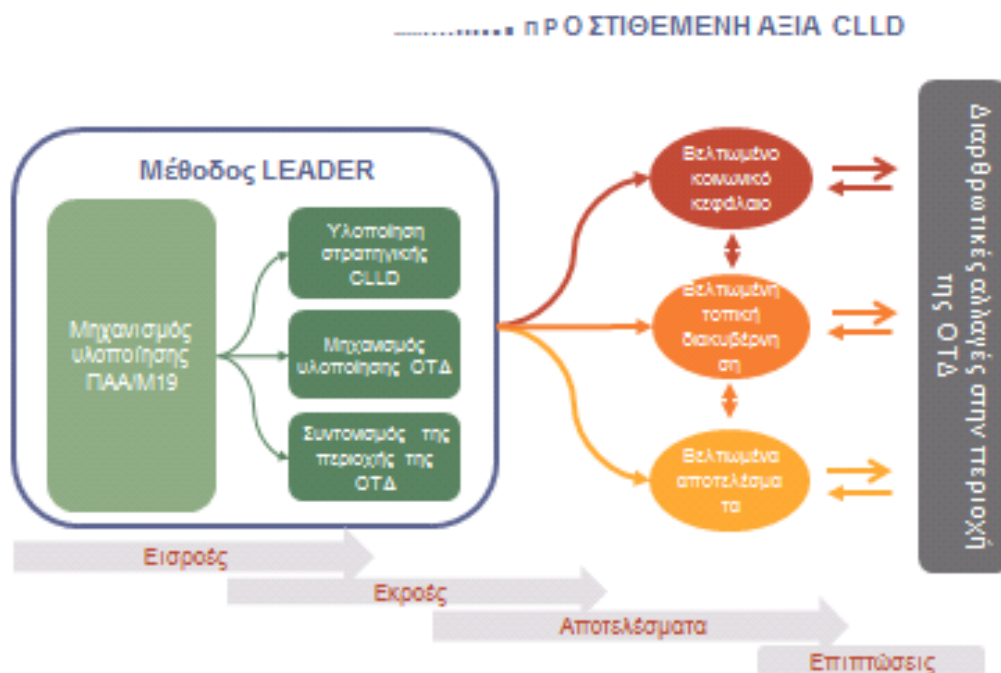
- **Η προετοιμασία, η επιλογή των έργων και η υλοποίηση της στρατηγικής CLLD** είναι η κυριότερη δραστηριότητα της ΟΤΑ. Αφορά δραστηριότητες που συνδέονται με την επικοινωνία και την παροχή στήριξης για τη σύλληψη, τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την παρακολούθηση έργων, καθώς και έργων συνεργασίας.
- **Η οργάνωση της περιοχής της ΟΤΑ** μπορεί να περιλαμβάνει διάφορα είδη πρωτοβουλιών τα οποία μπορούν:

- ο να συνδέονται με την υλοποίηση της στρατηγικής CLLD⁵³, να εστιάζουν στην ενδυνάμωση των τοπικών φορέων και στην ενίσχυση της βούλησής τους να αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις μέσω της υλοποίησης έργων που υποστηρίζονται από τη στρατηγική LEADER/CLLD (π.χ. ολοκληρωμένες επενδύσεις, οι οποίες ενισχύουν τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα μιας συγκεκριμένης περιοχής, καταλληλότητα των επενδύσεων σε τοπικές υπηρεσίες και υποδομές).
- ο να μην συνδέονται άμεσα με τη στρατηγική CLLD ή ένα συγκεκριμένο έργο, να εστιάζουν στην περιοχή και στον πληθυσμό όπως έχουν [π.χ. διευκόλυνση των ανταλλαγών μεταξύ των ενδιαφερόμενων φορέων, όπως ορίζεται στο νομικό πλαίσιο, ενίσχυση της ευαισθητοποίησης σχετικά με την τοπική (φυσική και πολιτισμική) κληρονομιά].

⁵² Εκτός από τις παραπάνω δραστηριότητες, η ΟΤΑ μπορεί να διεξαγάγει άλλες δραστηριότητες και να υλοποιήσει άλλα έργα, καθώς και να χρησιμοποιήσει άλλα κονδύλια, π.χ. έργα κοινωνικής ένταξης, έργα υποδομών κ.λπ.

⁵³ Δελτίο μέτρου. Στρατηγική τοπικής ανάπτυξης LEADER, κεφάλαιο 5.4 «Animation: Costs of animation of the CLLD strategy in order to facilitate exchange between stakeholders, to provide information and to promote the strategy and to support potential beneficiaries to develop operations and prepare applications» (Οργάνωση: Δαπάνες οργάνωσης της στρατηγικής CLLD με στόχο τη διευκόλυνση των ανταλλαγών μεταξύ των ενδιαφερόμενων φορέων, την παροχή πληροφοριών, την προώθηση της στρατηγικής και τη στήριξη των εν δυνάμει δικαιούχων στην ανάπτυξη πράξεων και στην προετοιμασία αιτήσεων)

Σχήμα 13. Σχέσεις μεταξύ του μηχανισμού υλοποίησης, των δραστηριοτήτων της ΟΤΔ και της προστιθέμενης αξίας

Πηγή: Ευρωπαϊκό Helpdesk αξιολόγησης για την αγροτική ανάπτυξη, 2017

Ο **μηχανισμός υλοποίησης του LEADER/CLLD** παρέχει μια θεσμική «ραχοκοκαλιά», η οποία εκτείνεται από το ευρωπαϊκό μέχρι το τοπικό επίπεδο. Σύμφωνα με τις διατάξεις που έχει θεσπίσει ο κανονισμός για το ΕΓΤΑΑ, ιδίως για το μέτρο 19, ο μηχανισμός υλοποίησης δημιουργείται κυρίως από τις διαχειριστικές αρχές που είναι υπεύθυνες για τα εθνικά και περιφερειακά ΠΑΑ. Δεδομένου αυτού του προκαθορισμένου πλαισίου, η ΟΤΔ μπορεί να υιοθετήσει και να θεσπίσει τους δικούς της κανόνες και διαδικασίες (κριτήρια επιλογής έργων, προφίλ στοχευόμενων δικαιούχων κ.λπ.) προκειμένου να υλοποιήσει τις πράξεις της και να καλύψει τις ανάγκες της περιοχής (βλ. κεφάλαιο 2.3.1).

Η **μέθοδος LEADER** (βλ. κεφάλαιο 1.1.1.) πρέπει να εφαρμόζεται ακόμη και πριν από την έναρξη οποιασδήποτε παρέμβασης στην περιοχή: Κατά τη διαμόρφωση της ΟΤΔ, τη χάραξη της στρατηγικής CLLD, αλλά πρωτίστως κατά τον προκαθορισμό του πλαισίου του μηχανισμού υλοποίησης του ΠΑΑ/μέτρου 19 στο πλαίσιο του οποίου η ΟΤΔ σχεδιάζει το δικό της τοπικό σύστημα υλοποίησης της στρατηγικής CLLD. Η

ΟΤΔ μπορεί να τροποποιεί τους δικούς της κανόνες και διαδικασίες κατά τη διάρκεια της περιόδου προγραμματισμού.

Η αξιολόγηση του μηχανισμού υλοποίησης του LEADER/CLLD καθιστά δυνατό τον εντοπισμό ελλείψεων και προκλήσεων που συνδέονται με τους κανόνες και τις διαδικασίες, όπως σχεδιάστηκαν σε επίπεδο ΠΑΑ και ΟΤΔ, και, κατ' αυτόν τον τρόπο, διευκολύνει τη διασφάλιση της μεθόδου LEADER.

Όλα τα προαναφερθέντα είδη δραστηριοτήτων της ΟΤΔ διεξάγονται με εισροές (π.χ. ΕΔΕΤ). Παράγουν απτές εκροές (π.χ. αριθμός δραστηριοτήτων, τεχνολογιών, κτιρίων και άλλων περιουσιακών στοιχείων, ατόμων που έλαβαν κατάρτιση), υλικά και άυλα αποτελέσματα (π.χ. περισσότερες θέσεις εργασίας, νέες επιχειρήσεις, προϊόντα, υπηρεσίες, νέες δεξιότητες, γνώσεις), καθώς και υλικές και άυλες επιπτώσεις (π.χ. βελτίωση εισοδήματος, βελτίωση δομών απασχόλησης, βελτίωση υποδομών, βελτίωση κοινωνικού κεφαλαίου).

Παρότι όλες οι εκροές, εισροές, αποτελέσματα και επιπτώσεις που προαναφέρθηκαν μπορούν καταρχήν να παραχθούν επίσης με συνήθη μέτρα του ΠΑΑ, οι στρατηγικές που υλοποιούνται σύμφωνα με τη μέθοδο LEADER αναμένεται να παραγάγουν προστιθέμενη αξία. Η προστιθέμενη αξία σε τοπικό επίπεδο δημιουργείται υπό τη

μορφή **βελτιωμένου κοινωνικού κεφαλαίου, βελτιωμένης τοπικής διακυβέρνησης και βελτιωμένων αποτελεσμάτων.**

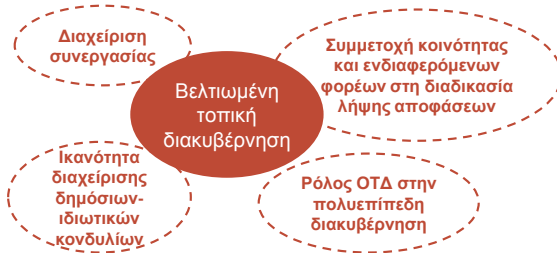

Με την αξιολόγηση της προστιθέμενης αξίας καταδεικνύονται τα πρόσθετα οφέλη (βελτιωμένο κοινωνικό κεφάλαιο, βελτιωμένη τοπική διακυβέρνηση, βελτιωμένα αποτελέσματα) που έχουν δημιουργηθεί χάρη στην ορθή εφαρμογή της μεθόδου LEADER μέσω των δραστηριοτήτων της ΟΤΔ.

Πώς μπορεί να παρατηρηθεί η προστιθέμενη αξία;

Η εφαρμογή των αρχών της CLLD θεωρείται ότι επιφέρει βελτίωση του κοινωνικού κεφαλαίου και της τοπικής διακυβέρνησης στην περιοχή της ΟΤΔ, μέσω της πυροδότησης της αλλαγής στη συμπεριφορά σημαντικών φορέων και/ή του πληθυσμού γενικότερα. **Οι αλλαγές συμπεριφοράς** ενδέχεται να αφορούν i) νοητικά μοντέλα και πεποιθήσεις που απαιτούνται (κίνητρα, αυτοεκτίμηση) για την υιοθέτηση μιας συμπεριφοράς· ii) ικανότητες και δυνατότητες μεμονωμένων και συλλογικών φορέων (εμπιστοσύνη, αμοιβαιότητα, συνεργασία και δίκτυα)· iii) νέες ευκαιρίες [π.χ. πρόσβαση σε πόρους και κοινωνική στήριξη (δεξιότητες, γνώσεις, συμβουλές)].

Υπάρχουν τρόποι για την αξιολόγηση του είδους και της κατεύθυνσης των αλλαγών συμπεριφοράς. Μια συγκεκριμένη συμπεριφορά μπορεί να i) ενταθεί, ii) να αποδυναμωθεί, iii) να ενισχυθεί, iv) να βελτιωθεί ή ακόμη και v) να διατηρηθεί παρά τις αρνητικές πιέσεις.

Η **βελτιωμένη τοπική διακυβέρνηση** μπορεί να εκφραστεί με i) την ετοιμότητα για τη διεύρυνση των διαδικασιών λήψης αποφάσεων, μέσω της συμμετοχής ευρύτερων τμημάτων των κοινοτήτων και περισσότερων ενδιαφερόμενων φορέων, καθώς και της επίδειξης σεβασμού προς την κοινωνική, γεωγραφική και θεσμική ισορροπία και προς την ισορροπία των φύλων, ii) την ικανότητα και τη δυνατότητα αποδοχής κοινής ηγεσίας της περιοχής, iii) την ικανότητα διαχείρισης κονδυλίων από διάφορες πηγές του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, iv) την ενίσχυση της ικανότητας οικοδόμησης εταιρικών σχέσεων και συνεργατικής διαχείρισης, έναν ενεργό ρόλο στη διαμόρφωση της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης, κ.λπ.

Οι επιθυμητές αλλαγές στο **κοινωνικό κεφάλαιο** και στην τοπική διακυβέρνηση θα πρέπει να έχουν διατυπωθεί ήδη κατά την προετοιμασία των δραστηριοτήτων της ΟΤΔ, (π.χ. να περιγράφονται στη λογική παρέμβασης της στρατηγικής CLLD ή στο σκεπτικό των έργων συνεργασίας και διαφόρων δραστηριοτήτων συντονισμού).

Σε περιπτώσεις όπου οι δραστηριότητες της ΟΤΔ δεν επιφέρουν τις αναμενόμενες αλλαγές στο κοινωνικό κεφάλαιο και στη λογική παρέμβασής της, η ομάδα αξιολόγησης ή αυτοαξιολόγησης μπορεί είτε i) να προσπαθήσει να τις καταστήσει σαφείς, (π.χ. με σημείο εκκίνησης τις δράσεις που έχει διεξαγάγει η ΟΤΔ), είτε ii) να προσπαθήσει να διατυπώσει τις παρατηρήσεις χρησιμοποιώντας παράλληλα ποικίλες μεθόδους αξιολόγησης.

Τέλος, η προστιθέμενη αξία της μεθόδου LEADER θα πρέπει να εκδηλώνεται επίσης υπό τη μορφή **βελτιωμένων αποτελεσμάτων**, (δηλ. το είδος και η ποιότητα των έργων που υλοποιούνται θα πρέπει να διαφέρουν σε σχέση με εκείνα που υλοποιούνται ή θα είχαν θεωρητικά υλοποιηθεί στο πλαίσιο διαφορετικών προγραμμάτων/μέτρων).

Αυτές οι διαφορές ενδέχεται να εκφράζονται σε νέους φορείς υλοποίησης έργων, διαφορετικά είδη έργων τα οποία εμφανίζονται λόγω χαμηλότερου κατώτατου ορίου όσον αφορά την απόκτηση πρόσβασης σε χρηματοδότηση, έργα τα οποία λαμβάνουν ισχυρότερη και μεγαλύτερης διάρκειας στήριξη από τον τοπικό πληθυσμό, διότι ανταποκρίνονται καλύτερα στις ανάγκες του και είναι ενσωματωμένα στις τοπικές δομές, γεγονός που καθιστά τα έργα και τις πρόσθετες επιπτώσεις που ενδεχομένως επιφέρουν πιο βιώσιμα. Αυτό το είδος συγκριτικής ανάλυσης δεν είναι εύκολο να διενεργηθεί, δεδομένου ότι κάθε έργο έχει μοναδικά χαρακτηριστικά. Ωστόσο, εάν αυτό το ερώτημα τεθεί σε ένα διαλογικό πλαίσιο (π.χ. ομάδα εστίασης), ο αξιολογητής θα λάβει αξιόπιστες απαντήσεις διότι οι τοπικοί φορείς συνήθως γνωρίζουν τη διαφορετικότητα της μεθόδου LEADER από άλλες (ή προγενέστερες) παρεμβάσεις υποστήριξης.

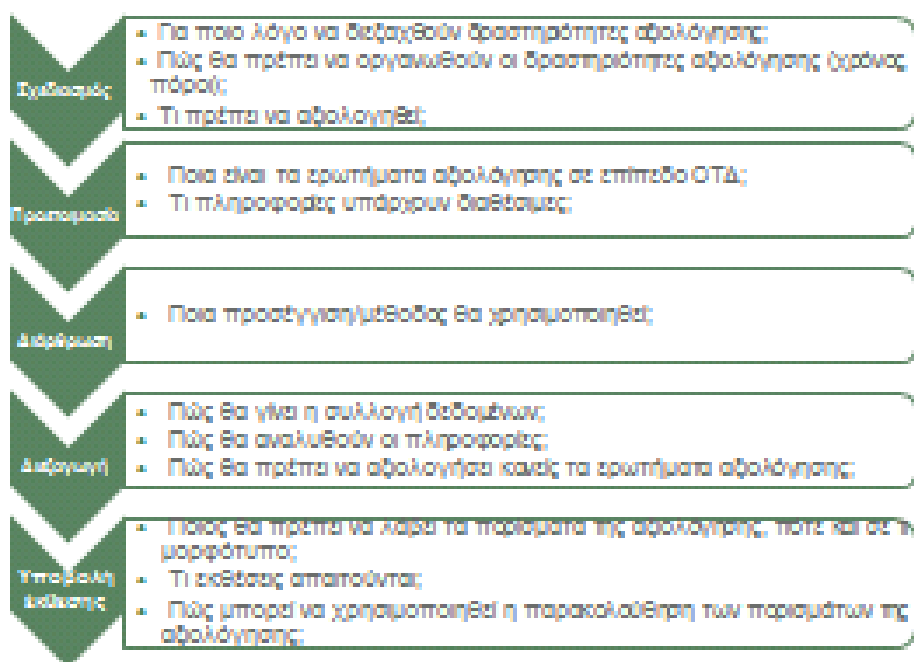
Πώς διενεργείται η αξιολόγηση σε τοπικό επίπεδο;

Η διαδικασία αξιολόγησης σε επίπεδο ΟΤΔ είναι σε γενικές γραμμές ανάλογη προς τη διαδικασία αξιολόγησης σε επίπεδο ΠΑΑ (βλ. κεφάλαιο 2.1). Ορισμένα επιλεγμένα βασικά ερωτήματα πρέπει να διερευνώνται από τις ΟΤΔ κατά τη διεξαγωγή των αντίστοιχων δραστηριοτήτων αξιολόγησης, όπως περιγράφονται στα ακόλουθα κεφάλαια.

Κατά την περίοδο 2014-2020, προβλέπονται νέες νομικές απαιτήσεις όσον αφορά τις δραστηριότητες παρακολούθησης και αξιολόγησης

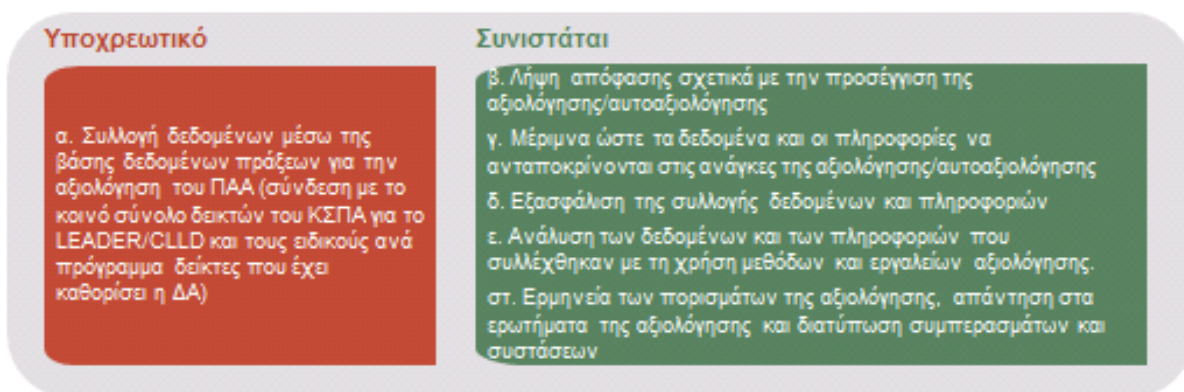
σε επίπεδο ΟΤΔ. Συνεπώς, οι τοπικοί ενδιαφερόμενοι φορείς ενδέχεται να χρειάζονται ειδική στήριξη για την εκπλήρωση αυτών των καθηκόντων. Ο βασικός φορέας που είναι υπεύθυνος για τη στήριξη των ΟΤΔ στις δραστηριότητες παρακολούθησης και αξιολόγησης είναι η ΔΑ, η οποία αναθέτει εν μέρει αυτό το καθήκον σε άλλους ενδιαφερόμενους φορείς, όπως το ΕΑΔ, ο οργανισμός πληρωμών ή άλλοι δημόσιοι φορείς. Παραδείγματα πιθανών δραστηριοτήτων υποστήριξης για ΟΤΔ συνοψίζονται στο τέλος των κεφαλαίων 3.2 έως 3.5 που ακολουθούν, σε πλαίσια κειμένου.

Σχήμα 14. Βασικά ερωτήματα που πρέπει να απαντώνται στα βήματα της αξιολόγησης

Πηγή: Ευρωπαϊκό Helpdesk αξιολόγησης για την αγροτική ανάπτυξη, 2017

3.2 ΒΗΜΑ 1: Σχεδιασμός των δραστηριοτήτων αξιολόγησης σε επίπεδο ΟΤΔ

α. Παροχή περιγραφής των ρυθμίσεων παρακολούθησης και αξιολόγησης (υποχρεωτική)

Σύμφωνα με το νομικό πλαίσιο, η παροχή περιγραφής των ρυθμίσεων παρακολούθησης και αξιολόγησης της στρατηγικής CLLD αποτελεί υποχρεωτικό καθήκον για όλες τις ΟΤΔ. Στο πλαίσιο της περιγραφής, θα πρέπει κατά προτίμηση να προσδιορίζεται το είδος των δραστηριοτήτων αξιολόγησης που θα επιλέξει η ΟΤΔ για την αξιολόγηση της στρατηγικής CLLD. Επιπλέον, θα πρέπει να παρέχονται λεπτομέρειες σχετικά με τον σκοπό των δραστηριοτήτων αξιολόγησης, τους ειδικούς μηχανισμούς συντονισμού και τις αρμοδιότητες των εμπλεκόμενων φορέων. Μπορούν επίσης να περιγράφονται ειδικά θέματα και δραστηριότητες της αξιολόγησης. Θα πρέπει να περιλαμβάνονται οι τρόποι διασφάλισης της διαθεσιμότητας των απαραίτητων δεδομένων την κατάλληλη στιγμή. Ένα χρονοδιάγραμμα για τη διαδικασία της αξιολόγησης/αυτοαξιολόγησης μπορεί να λειτουργήσει υποστηρικτικά προς τον συντονισμό όλων των δραστηριοτήτων. Επίσης, μηχανισμοί για την ανάπτυξη ικανοτήτων και την παρακολούθηση και κοινοποίηση των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης ενδέχεται να είναι χρήσιμοι.

Συνιστάται οι ρυθμίσεις παρακολούθησης και αξιολόγησης να περιγράφονται υπό τη μορφή **σχεδίου αξιολόγησης** στο πλαίσιο της στρατηγικής CLLD. Οι διαχειριστικές αρχές θα μπορούσαν να θεσπίσουν ελάχιστες απαιτήσεις για το περιεχόμενο αυτού του σχεδίου αξιολόγησης σε επίπεδο ΟΤΔ. Το πιθανό περιεχόμενο αυτού του σχεδίου αξιολόγησης περιγράφεται στις υποενότητες που ακολουθούν.

β. Λήψη απόφασης σχετικά με τις ειδικές ρυθμίσεις για τις δραστηριότητες αξιολόγησης σε τοπικό επίπεδο (συνιστάται)

Οι δραστηριότητες αξιολόγησης σε τοπικό επίπεδο μπορούν να λάβουν τη μορφή αξιολόγησης ή αυτοαξιολόγησης (βλ. επίσης κεφάλαιο 1.2.2). Η επιλογή των δραστηριοτήτων αξιολόγησης και η περιγραφή τους πρέπει, ωστόσο, να συμμορφώνονται με τις σχετικές απαιτήσεις της ΔΑ.

γ. Περιγραφή του σκοπού και των στόχων της αξιολόγησης/αυτοαξιολόγησης (συνιστάται)

Είναι σημαντικό οι ίδιες οι ΟΤΔ να διευκρινίζουν **τον λόγο για τον οποίο** διεξάγουν δραστηριότητες αξιολόγησης (σκοπός). Οι ΟΤΔ ενδέχεται να έχουν ως στόχο την ενίσχυση της διαφάνειας και της λογοδοσίας όσον αφορά τις δραστηριότητές τους, την κατάδειξη των αποτελεσμάτων και των επιτευγμάτων τους ή την απόκτηση γνώσεων όσον αφορά τον τρόπο βελτίωσης του σχεδιασμού και της υλοποίησης μελλοντικών δραστηριοτήτων των ΟΤΔ.

δ. Επίτευξη συμφωνίας σχετικά με την οργάνωση και τον συντονισμό των δραστηριοτήτων αξιολόγησης/αυτοαξιολόγησης (συνιστάται)

Στην **περιγραφή των ρυθμίσεων παρακολούθησης και αξιολόγησης**, οι ΟΤΔ θα παρέχουν λεπτομέρειες σχετικά με τον τρόπο οργάνωσης και συντονισμού των δραστηριοτήτων παρακολούθησης και αξιολόγησης. Η **δομή διακυβέρνησης** της ΟΤΔ μπορεί, για παράδειγμα, να περιλαμβάνει έναν υπεύθυνο διαχειριστή παρακολούθησης και αξιολόγησης, τη σύσταση επι-

τροπής παρακολούθησης της ΟΤΔ ή ομάδας εργασίας για την αυτοαξιολόγηση της ΟΤΔ.

Στο πλαίσιο του συντονισμού μεταξύ της ΔΑ και των ΟΤΔ, θα πρέπει να διασφαλίζεται ότι δημιουργούνται συνδέσεις με την παρακολούθηση και την αξιολόγηση του ΠΑΑ (π.χ. με τη χρήση κοινού συστήματος πληροφοριών με το ΠΑΑ με στόχο τη συλλογή δεδομένων και πληροφοριών για δραστηριότητες παρακολούθησης και αξιολόγησης σε τοπικό επίπεδο).

Η ΟΤΔ θα πρέπει επίσης να διασφαλίζει, σε τοπικό επίπεδο, ότι υπάρχει επαρκής συντονισμός των δραστηριοτήτων παρακολούθησης και αξιολόγησης. Επιπλέον, σε περίπτωση που η ΟΤΔ διενεργήσει αξιολόγηση και αυτοαξιολόγηση, αμφότερες οι δραστηριότητες θα πρέπει να είναι συντονισμένες (π.χ. μέσω της χρήσης του ίδιου συνόλου ερωτημάτων αξιολόγησης, δεικτών, δεδομένων παρακολούθησης και της ανταλλαγής πορισμάτων για υποβολή εκθέσεων σε τοπικό επίπεδο) (βλ. κεφάλαιο 1.2.2).

ε. Σχεδιασμός των θεμάτων και των δραστηριοτήτων αξιολόγησης/αυτοαξιολόγησης (συνιστάται)

Τα θέματα αξιολόγησης αποτελούν τη βάση για τη διατύπωση των ειδικών ερωτημάτων αξιολόγησης της ΟΤΔ.

Οι ΟΤΔ μπορούν να προσδιορίζουν **ειδικά θέματα για δραστηριότητες αξιολόγησης**:

- αξιολόγηση των επιτευγμάτων της στρατηγικής CLLD (αποτελέσματα και επιπτώσεις της στρατηγικής και η αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητά τους στην επίτευξη των στόχων της στρατηγικής), (η αξιολόγηση των επιπτώσεων σε επίπεδο ΟΤΔ αποτελεί μάλλον εκτίμηση των επιπτώσεων παρά μέτρηση!)
- αξιολόγηση της προστιθέμενης αξίας που δημιουργείται μέσω του μηχανισμού υλοποίησης και των δραστηριοτήτων συντονισμού
- αξιολόγηση άλλων θεμάτων που έχουν επιλέξει οι ΟΤΔ (π.χ. ποιότητα τοπικών εταιρικών σχέσεων, αποδοτικότητα διαχείρισης, ειδικά σημαντικά έργα/καινοτομίες, τοπική ταυτότητα).

Κοινά θέματα αξιολόγησης/αυτοαξιολόγησης θα μπορούσαν επίσης να αναπτυχθούν από ομάδα ΟΤΔ. Αυτό είναι ιδιαίτερα χρήσιμο όταν περισσότερες της μίας ΟΤΔ υλοποιούν από κοινού έργα συνεργασίας ή δραστηριότητες δικτύωσης για συγκεκριμένα ζητήματα.

Οι δραστηριότητες παρακολούθησης και αξιολόγησης μπορούν να περιγράφονται σε μια αλληλουχία βημάτων – προετοιμασία, διάρθρωση και διεξαγωγή δραστηριοτήτων αξιολόγησης, υποβολή εκθέσεων, διάδοση και παρακολούθηση των πορισμάτων της αξιολόγησης. Οι ΟΤΔ θα πρέπει να περιγράφουν τον τρόπο με τον οποίο θα οργανώνονται, θα υλοποιούνται και θα υποστηρίζονται αυτές οι δραστηριότητες.

στ. Διασφάλιση δεδομένων και πληροφοριών για την αξιολόγηση/αυτοαξιολόγηση (συνιστάται)

Οι ρυθμίσεις παρακολούθησης των ΟΤΔ πρέπει να διασφαλίζουν ότι όλα τα απαιτούμενα δεδομένα και πληροφορίες είναι διαθέσιμα για τη διεξαγωγή των καθορισμένων δραστηριοτήτων αξιολόγησης. Αυτό περιλαμβάνει την παροχή πρόσβασης στη βάση δεδομένων πράξεων του ΠΑΑ και τη συλλογή πρόσθετων πληροφοριών ποσοτικού και ποιοτικού χαρακτήρα για ειδικούς δείκτες της ΟΤΔ.

Η δημιουργία **ολοκληρωμένης/κοινής βάσης δεδομένων** μεταξύ της ΔΑ και των ΟΤΔ θεωρείται ότι συνιστά ορθή πρακτική για τη διευκόλυνση της αξιολόγησης της στρατηγικής CLLD. Συνδέει την παρακολούθηση της στρατηγικής CLLD με την παρακολούθηση και την αξιολόγηση σε επίπεδο ΠΑΑ. Ένα ενιαίο σύστημα πληροφοριών επιτρέπει τον καλύτερο εξορθολογισμό των πληροφοριών για αξιολογήσεις σε επίπεδο ΠΑΑ. Επιπλέον, είναι δυνατή η χρήση της ίδιας βάσης δεδομένων για την αξιολόγηση/αυτοαξιολόγηση σε επίπεδο ΟΤΔ, ενώ παράλληλα αυτό το σύστημα ενσωματώνει επίσης όλα τα δεδομένα που συλλέγονται για τους ειδικούς δείκτες των ΟΤΔ. Συνιστάται οι ΟΤΔ να αποκτούν πλήρη πρόσβαση σε μια ολοκληρωμένη/κοινή βάση δεδομένων και να μπορούν να χρησιμοποιούν τα δεδομένα της.

ζ. Εξασφάλιση των απαραίτητων ικανοτήτων για τις δραστηριότητες αξιολόγησης σε τοπικό επίπεδο (συνιστάται)

Θα πρέπει να διοργανωθεί και να πραγματοποιηθεί **σεμινάριο κατάρτισης για τα διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη που εμπλέκονται στις δραστηριότητες αξιολόγησης του LEADER/CLLD σε τοπικό επίπεδο** (π.χ. επιτροπή παρακολούθησης ΟΤΔ, ομάδα καθοδήγησης ΟΤΔ, διοικητικό προσωπικό ΟΤΔ, μέλη διοικητικού συμβουλίου).

η. Λήψη απόφασης σχετικά με τον χρόνο της αξιολόγησης/αυτοαξιολόγησης (συνιστάται)

Είναι απαραίτητο οι ΟΤΔ να **προγραμματίσουν τον χρόνο όλων των βημάτων για τις δραστηριότητες παρακολούθησης και αξιολόγησης**, ιδανικά παράλληλα με τα ορόσημα παρακολούθησης και αξιολόγησης του ΠΑΑ. Η ΔΑ μπορεί επίσης να προτείνει οι ΟΤΔ να προσαρμόσουν τις δραστηριότητες αξιολόγησής τους στο πλαίσιο της στρατηγικής CLLD στο

χρονοδιάγραμμα της αξιολόγησης των αποτελεσμάτων του ΠΑΑ το 2017, της αξιολόγησης των αποτελεσμάτων και των επιπτώσεων του ΠΑΑ το 2019 και της εκ των υστέρων αξιολόγησης. Η ΔΑ μπορεί να προσφέρει επίσης τη δυνατότητα τροποποίησης της στρατηγικής CLLD βάσει πορισμάτων και συστάσεων των δραστηριοτήτων αξιολόγησης.

θ. Προγραμματισμός της κοινοποίησης και παρακολούθησης των δραστηριοτήτων αξιολόγησης (συνιστάται)

Τα πορίσματα των δραστηριοτήτων αξιολόγησης θα πρέπει να κοινοποιούνται στο κοινό-στόχο εντός της περιοχής της ΟΤΔ (μέλη ΟΤΔ και πληθυσμός), καθώς και εκτός αυτής (ΔΑ, ΕΑΔ, άλλες ΟΤΔ). Αυτό μπορεί να γίνει υπό τη μορφή έκθεσης σε διάφορους μορφοτύπους για διάφορους αποδέκτες. Παρότι η έκθεση που υποβάλλεται στη ΔΑ μπορεί να είναι ένα πιο ολοκληρωμένο έγγραφο, η κοινοποίηση των πορισμάτων σε μέλη της ΟΤΔ και σε ευρύτερο κοινό μπορεί να πραγματοποιείται με έναν πιο φιλικό προς τον χρήστη μορφότυπο (π.χ. παρουσίαση, ενημερωτικό δελτίο, ιστοσελίδες ή βίντεο).

Η παροχή στήριξης για τον προγραμματισμό και την κοινοποίηση των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης είναι απαραίτητη. Στο σχέδιο κοινοποίησης για τις αξιολογήσεις καθορίζονται συνήθως οι αποδέκτες για τις δραστηριότητες επικοινωνίας, ενώ παράλληλα προβλέπεται τι θα κοινοποιηθεί σε ποιον και σε ποιο στάδιο (βλ. σχήμα 17).

ι. Περιγραφή των προγραμματισμένων πόρων για τις δραστηριότητες αξιολόγησης (συνιστάται)

Οι ΟΤΔ θα πρέπει να χρηματοδοτούν τις δραστηριότητες παρακολούθησης και αξιολόγησης από τα λειτουργικά τους έξοδα⁵⁴. Δεδομένου ότι οι πόροι θα είναι περιορισμένοι, είναι απαραίτητο να γίνει προσεκτικός προγραμματισμός τους.

⁵⁴ Άρθρο 35 παράγραφος 1 στοιχείο δ) του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013

Σχήμα 15. Προγραμματισμός δραστηριοτήτων επικοινωνίας που αφορούν την αξιολόγηση

Ποιος:	Κοινό-στόχος (π.χ. φορείς χάραξης πολιτικής, ενδιαφερόμενοι φορείς, ευρύ κοινό)
Τι:	Θέμα ενδιαφέροντος για το κοινό-στόχο
Πώς:	Διάφοροι επικοινωνίας
Πότε:	Χρόνος και συχνότητα κοινοποίησης
Ποιος το κάνει:	Αρμοδιότητα για κοινοποίηση

Πηγή: Ευρωπαϊκό Helpdesk αξιολόγησης για την αγροτική ανάπτυξη, 2016.

ΒΗΜΑ 1 - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Τι στήριξη μπορεί να παρασχεθεί στις ΟΤΔ;

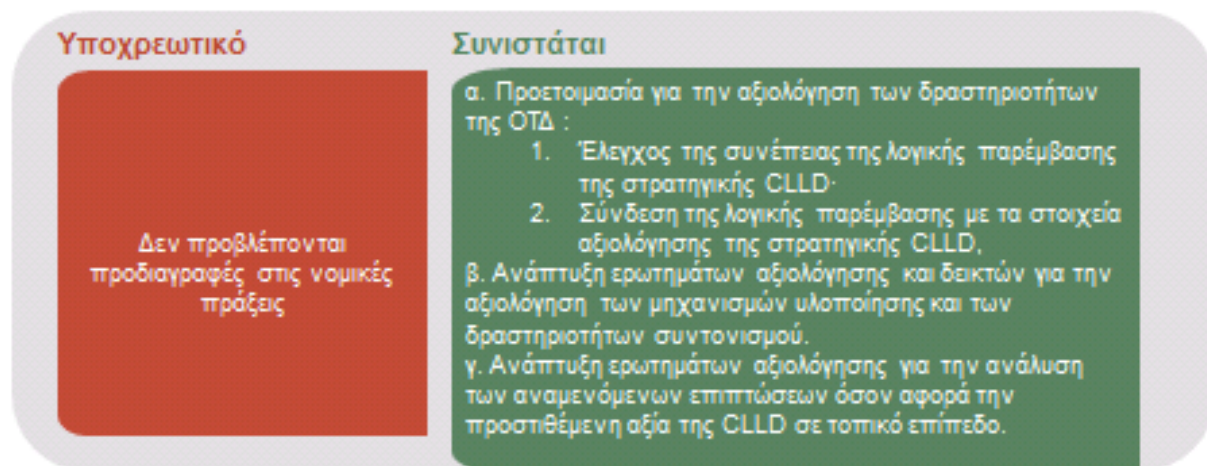
Διαχειριστική αρχή

- Παροχή εσωτερικού εγχειριδίου για τη δημιουργία προαιρετικού κοινού συστήματος παρακολούθησης και αξιολόγησης/αυτοαξιολόγησης για όλες τις ΟΤΔ
- Κατάρτιση ελάχιστων απαιτήσεων για ρυθμίσεις παρακολούθησης και αξιολόγησης που πρέπει να περιλαμβάνονται στη στρατηγική CLLD
- Ανάλυση των αναγκών και κατάρτιση σχεδίου ανάπτυξης ικανοτήτων με πακέτα κατάρτισης για τις ΟΤΔ
- Παροχή εργαλείου για την ανάπτυξη σχεδίου κοινοποίησης για αξιολογήσεις
- Διάθεση οικονομικών πόρων για παρακολούθηση και αξιολόγηση από τη ΔΑ του ΠΑΑ

Εθνικό αγροτικό δίκτυο

- Παροχή πακέτων κατάρτισης και στήριξης κατάρτισης προσαρμοσμένης στις ΟΤΔ (π.χ. όσον αφορά τον τρόπο σχεδιασμού της αξιολόγησης της στρατηγικής CLLD)
- Οργάνωση της μεταφοράς γνώσεων κατά τον σχεδιασμό της παρακολούθησης και της αξιολόγησης μεταξύ των ΟΤΔ

3.3 ΒΗΜΑ 2: Προετοιμασία των δραστηριοτήτων αξιολόγησης σε επίπεδο ΟΤΑ

α. Προετοιμασία για την αξιολόγηση των δραστηριοτήτων της ΟΤΑ (συνιστάται)

1. Έλεγχος της συνοχής της λογικής παρέμβασης της στρατηγικής CLLD (συνιστάται)

Η υλοποίηση της στρατηγικής CLLD αποτελεί τη σημαντικότερη δραστηριότητα της ΟΤΑ. Μέσω αυτής της στρατηγικής, στόχος της ΟΤΑ είναι να επιφέρει αλλαγές στην περιοχή της ΟΤΑ και για τον πληθυσμό της ΟΤΑ. Οι παρεμβάσεις είναι ειδικά προσαρμοσμένες με στόχο την αντιμετώπιση των σημαντικότερων αναγκών. Εργάζονται υπέρ της επίτευξης τοπικών στόχων και παράγουν αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις, τα οποία συμβάλλουν στην προστιθέμενη αξία του LEADER/CLLD σε τοπικό επίπεδο. Συνεπώς, κατά την αξιολόγηση της στρατηγικής, είναι σημαντικό να εξετάζεται ο βαθμός στον οποίο έχουν επιτευχθεί οι τοπικοί στόχοι της στρατηγικής (αποτελεσματικότητα), καθώς και με ποιο κόστος έχουν παραχθεί τα αποτελέσματα/οι επιπτώσεις (αποδοτικότητα).

Σημείο εκκίνησης είναι ο **έλεγχος εσωτερικής και εξωτερικής συνέπειας όσον αφορά τη λογική παρέμβασης της στρατηγικής CLLD**. Συνήθως, η λογική παρέμβασης έχει ήδη καθοριστεί κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού της στρατηγικής CLLD. Η συνέπεια και η συνάφειά της θα πρέπει να έχουν εξεταστεί κατά τη διάρκεια της διαδικασίας επιλογής της ΟΤΑ υπό την αιγίδα της ΔΑ του ΠΑΑ. Ωστόσο, δεδομένου ότι ενδέχεται να έχουν επέλθει αλλαγές στην περιοχή της ΟΤΑ ή στον σχεδιασμό της πολιτικής, είναι χρήσιμη η επανεξέταση της λογικής πα-

ρέμβασης. Ο έλεγχος συνέπειας καλύπτει τις ακόλουθες πτυχές:

- έλεγχο της συνέπειας της στρατηγικής CLLD με την ενημερωμένη ανάλυση SWOT της περιοχής της ΟΤΑ (κατά τον χρόνο της αξιολόγησης/αυτοαξιολόγησης) και την αξιολόγηση των αναγκών της (**συνάφεια**). Οι στόχοι και τα αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις της στρατηγικής⁵⁵ πρέπει να αντανακλούν τις ανάγκες της περιοχής της ΟΤΑ.
- έλεγχο της **συνοχής** της στρατηγικής CLLD μέσω της διερεύνησης της επάρκειας των προγραμματισμένων δραστηριοτήτων και προϋπολογισμών για τη δημιουργία των αναμενόμενων εκροών, αποτελεσμάτων και επιπτώσεων. Οι δραστηριότητες είναι πιθανό να συμβάλουν στην επίτευξη των στόχων της στρατηγικής σύμφωνα με την ιεράρχησή τους (έλεγχος εσωτερικής συνέπειας); Βρίσκονται σε αρμονία με τους στόχους εδαφικής ανάπτυξης που έχουν καθοριστεί σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο (έλεγχος εξωτερικής συνέπειας); Τα αναμενόμενα αποτελέσματα είναι πιθανό να δημιουργήσουν τα αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις (κάθετη συνέπεια); Σε ποιο βαθμό οι εμφανιζόμενες επιπτώσεις αντιστοιχούν στους στρατηγικούς στόχους (οριζόντια συνέπεια);

⁵⁵ Άρθρο 33 παράγραφος 1 στοιχείο γ) του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013

Σε περίπτωση που εντοπιστούν ασυνέπειες, η λογική παρέμβασης θα πρέπει να επανεξεταστεί με τα ακόλουθα βήματα:

- Επανεξέταση της ιεράρχησης των στόχων, των αναμενόμενων εκροών και των αποτελεσμάτων (δηλ. εξέταση του ενδεχόμενου τροποποιήσεων) όσον αφορά τη συνάφειά τους για την αντιμετώπιση των διαπιστωθεισών αναγκών και την ενίσχυση του δυναμικού.
- Προσαρμογή, συμπλήρωση ή επανακαθορισμός των στόχων, των αναμενόμενων εκροών και των αποτελεσμάτων εάν ο σχεδιασμός παρουσιάζει κενά ή ασάφειες.
- Έλεγχος της κάθετης και της οριζόντιας συνοχής της προσαρμοσμένης λογικής παρέμβασης της στρατηγικής CLLD⁵⁶ με τις ανάγκες της περιοχής της ΟΤΔ και τους ευρύτερους στόχους σε περιφερειακό/εθνικό επίπεδο, καθώς και σε επίπεδο ΕΕ.

2. Σύνδεση της λογικής παρέμβασης με τα στοιχεία αξιολόγησης της στρατηγικής CLLD (συνιστάται)

Η αξιολόγηση/αυτοαξιολόγηση της στρατηγικής CLLD διενεργείται με τη βοήθεια ερωτημάτων αξιολόγησης, κριτηρίων απόφασης και δεικτών. Συνήθως, αυτά τα στοιχεία αξιολόγησης αναπτύσσονται από τις ΟΤΔ⁵⁷.

Τα ερωτήματα αξιολόγησης εξετάζουν τον βαθμό στον οποίο οι στόχοι της στρατηγικής έχουν επιτευχθεί. **Τα κριτήρια απόφασης** προσδιορίζουν την επιτυχία στην επίτευξη αυτών των στόχων. **Οι δείκτες** χρησιμοποιούνται για τη συλλογή στοιχείων προκειμένου να απαντηθούν τα ερωτήματα αξιολόγησης.

Τα στοιχεία αξιολόγησης θα πρέπει να είναι συνεπή με τους στόχους και τα αναμενόμενα αποτελέσματα που καθορίζονται στη λογική παρέμβασης της στρατηγικής. Για παράδειγμα, εάν ο στόχος είναι «Ενθάρρυνση της δημιουργίας νέων πολύ μικρών επιχειρήσεων και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των υφιστάμενων επιχειρήσεων στον τομέα των τροφίμων μέσω της στήριξης της διαφοροποίησης και της παραγωγής προστιθέμενης αξίας», τα στοιχεία αξιολόγησης θα μπορούσαν να είναι εκείνα που παρουσιάζονται στο εργαλείο που ακολουθεί.

⁵⁶ Αυτή η προσέγγιση είναι παρεμφερής με εκείνη της επανεξέτασης της λογικής παρέμβασης του ΠΑΑ που περιγράφεται στο έγγραφο «Guidelines: Assessment of RDP results: how to prepare for reporting on evaluation in 2017» (Κατευθυντήριες γραμμές: Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του ΠΑΑ: Τρόπος προετοιμασίας για την υποβολή εκθέσεων σχετικά με την αξιολόγηση το 2017), Helpdesk αξιολόγησης, 2016, http://enrd.ec.europa.eu/evaluation/publications/guidelines-assessment-rdp-results-how-prepare-reporting-evaluation-2017_en

⁵⁷ Η διαχειριστική αρχή μπορεί επίσης να αναπτύσσει ειδικά ανά πρόγραμμα ερωτήματα αξιολόγησης σχετικά με το LEADER/CLLD. Αυτά τα ερωτήματα θα πρέπει να απαντώνται από τις ΟΤΔ και να παρέχουν ειδικούς ανά πρόγραμμα δείκτες προς αυτόν τον σκοπό, εκτός από τους κοινούς δείκτες του ΚΣΠΑ.

Σχήμα 16. Έλεγχος συνέπειας μεταξύ της λογικής παρέμβασης της CLLD και των στοιχείων αξιολόγησης

Πηγή: Ευρωπαϊκό Helpdesk αξιολόγησης για την αγροτική ανάπτυξη, 2017.

Παραδείγματα στοιχείων αξιολόγησης για την αξιολόγηση της στρατηγικής CLLD (υποχρεωτικό στοιχείο)

Ερωτήματα αξιολόγησης	Κριτήρια απόφασης	Δείκτες	
		Δείκτες εκροών	Δείκτες αποτελεσμάτων
«Σε ποιο βαθμό η στρατηγική CLLD ήταν σε θέση να ενθαρρύνει τη δημιουργία νέων πολύ μικρών επιχειρήσεων και να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα των υφιστάμενων επιχειρήσεων;»	• Έχουν δημιουργηθεί μικρές επιχειρήσεις • Οι μικρές επιχειρήσεις έχουν διαφοροποιήσει την οικονομική τους δραστηριότητα • Η ποικιλία των προϊόντων/προσφορών μικρών επιχειρήσεων έχει αυξηθεί • Έχουν αναπτυχθεί μικρές επιχειρήσεις • Το φάσμα πελατών έχει διευρυνθεί	• Αριθμός υποστηριζόμενων μικρών επιχειρήσεων • Αριθμός νέων προϊόντων/προσφορών που αναπτύχθηκαν από τις υποστηριζόμενες μικρές επιχειρήσεις • Συνολική επένδυση των υποστηριζόμενων έργων	• Θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο υποστηριζόμενων έργων • Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία στις υποστηριζόμενες μικρές επιχειρήσεις • Αύξηση του αριθμού και του φάσματος πελατών

Εάν ο στόχος είναι «ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και δημιουργία νέων επιχειρήσεων βάσει της αξιοποίησης των τοπικών πόρων και της προώθησης στην αγορά», η επιτυχία που εκφράζεται μέσω των κριτηρίων απόφασης θα είναι: «περισσότερες νέες επιχειρήσεις που οριστικοποιούν τοπικά προϊόντα, και μεγαλύτερο μερίδιο τοπικών προϊόντων στην αγορά». Οι δείκτες για τη συλλογή αυτών των στοιχείων θα είναι ο αριθμός επιχειρήσεων, ο αριθμός νέων τελικών τοπικών προϊόντων και το μερίδιο τοπικών προϊόντων στην αγορά.

Οι ΟΤΔ θα πρέπει να ελέγχουν τη συνέπεια μεταξύ της λογικής παρέμβασης της στρατηγικής CLLD και των ερωτημάτων αξιολόγησης και των δεικτών πριν από την έναρξη της αξιολόγησης. Η συνέπεια εξασφαλίζεται όταν οι στόχοι της στρατηγικής CLLD καλύπτονται από οριζόντια και ειδικά ερωτήματα αξιολόγησης. Ιδανικά, τα ερωτήματα αξιολόγησης καθορίζονται με κριτήρια απόφασης και συνδέονται με δείκτες επιπτώσεων/αποτελεσμάτων, οι οποίοι χρησιμο-

ποιούνται για τη μέτρηση των επιπτώσεων και των αποτελεσμάτων της στρατηγικής⁵⁸.

Αυτός ο έλεγχος θα βοηθήσει τις ΟΤΔ να διαπιστώσουν εάν υπάρχουν κενά στη συνέπεια μεταξύ της λογικής παρέμβασης της στρατηγικής CLLD και των στοιχείων αξιολόγησης (ερωτήματα αξιολόγησης, κριτήρια απόφασης και δείκτες). Εάν εντοπιστούν κενά, οι ΟΤΔ θα πρέπει να αναθεωρήσουν/συμπληρώσουν τα στοιχεία αξιολόγησης.

⁵⁸ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τον έλεγχο συνέπειας μεταξύ της λογικής παρέμβασης και των στοιχείων αξιολόγησης, ανατρέξτε στο έγγραφο «Guidelines: Assessment of RDP results: How to prepare for reporting on evaluation in 2017» (Κατευθυντήριες γραμμές: Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του ΠΑΑ: Τρόπος προετοιμασίας για την υποβολή εκθέσεων σχετικά με την αξιολόγηση το 2017), ΜΕΡΟΣ II, κεφάλαιο 5.2, http://enrd.ec.europa.eu/evaluation/publications/guidelines-assessment-rdp-results-how-prepare-reporting-evaluation-2017_en

β. Ανάπτυξη των ερωτημάτων αξιολόγησης και των δεικτών για την αξιολόγηση του μηχανισμού υλοποίησης του LEADER/CLLD και των δραστηριοτήτων συντονισμού (συνιστάται)

Κατά το στάδιο της υλοποίησης, η υιοθέτηση της μεθόδου LEADER θα πρέπει να διασφαλίζεται μέσω της αλληλεπίδρασης ενός κατάλληλου μηχανισμού υλοποίησης με εντατικές δραστηριότητες συντονισμού και ανάπτυξης ικανοτήτων:

Ο μηχανισμός υλοποίησης του LEADER/CLLD αποτελεί απαραίτητη εισροή για την υλοποίηση του LEADER/CLLD σε τοπικό επίπεδο. Οριοθετείται σε μεγάλο βαθμό από τη ΔΑ, ωστόσο υπάρχουν ορισμένα περιθώρια διαμόρφωσης ή προσαρμογής του μηχανισμού υλοποίησης από τις περισσότερες ΟΤΔ. Ο αξιολογητής θα πρέπει, συνεπώς, να προσπαθήσει να διακρίνει, στο μέτρο του δυνατού, αμφότερα τα πεδία. Ο μηχανισμός υλοποίησης του ΠΑΑ/μέτρου 19 θα πρέπει να αξιολογείται ως ένα συναφές πλαίσιο (το οποίο λειτουργεί ως παράγοντας προαγωγής και/ή παρεμπόδισης).

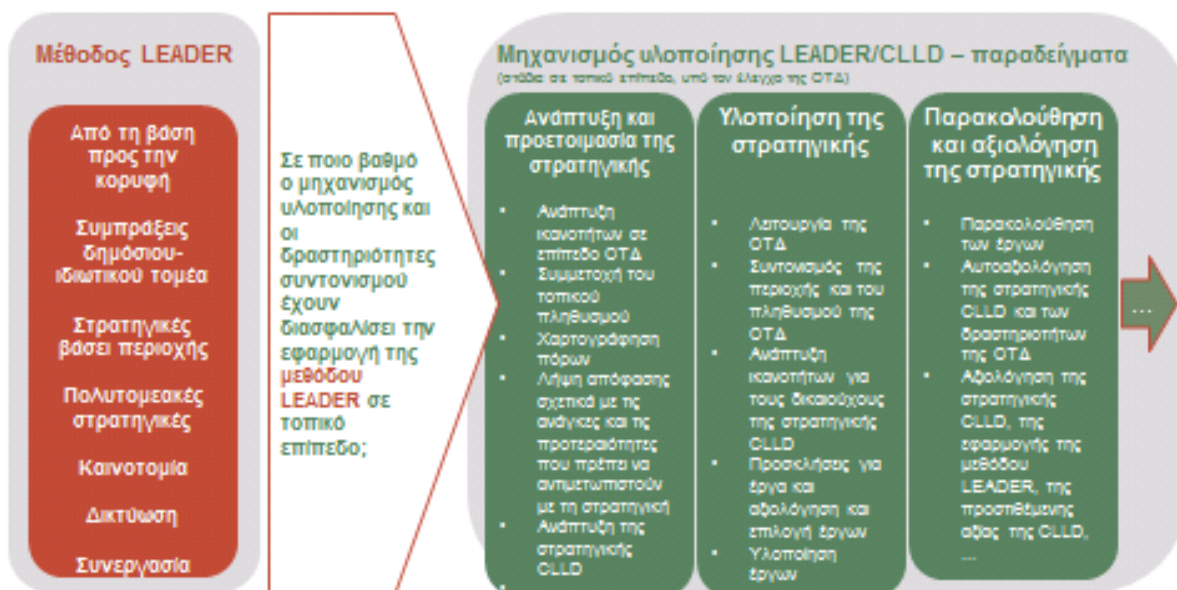
Το νομικό πλαίσιο της ΕΕ ορίζει ότι, κατά την περίοδο προγραμματισμού 2014-2020, θα πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στον συντονισμό και στην ανάπτυξη ικανοτήτων (π.χ. μέσω της ρητής πρόβλεψης προπαρασκευαστικής στήριξης και ενός συνόλου εργαλείων εκκίνησης LEADER· της ρητής πρόβλεψης για χορήγηση κονδυλίων για τον συντονισμό· και της αύξησης του προϋπολογισμού για τα λειτουργικά έξοδα και τον συντονισμό στο 25 % των συνολικών δημόσιων δαπανών για τη στρατηγική CLLD). Ο συντονισμός και η ανάπτυξη ικανοτήτων επικεντρώνονται στη διευκόλυνση των ανταλλαγών μεταξύ των ενδιαφερόμενων φορέων, στην παροχή πληροφοριών, στην προώθηση της στρατηγικής και στην υποστήριξη εν δυνάμει δικαιούχων όσον αφορά την ανάπτυξη πράξεων και την προετοιμασία αιτήσεων.

Το άμεσο αποτέλεσμα της εφαρμογής της μεθόδου LEADER είναι η ορθή εφαρμογή της στρατηγικής τοπικής ανάπτυξης. Τα μακροπρόθεσμα αποτελέσματά της συνίστανται κυρίως στη μάθηση που επιτυγχάνεται σε ατομικό και οργανωσιακό επίπεδο (ανάπτυξη ικανοτήτων, ανάπτυξη δεξιοτήτων, δημιουργία εμπιστοσύνης, εξελικτικές αλλαγές στη δράση των τοπικών δικτύων και κοινοτήτων, βελτίωση των ρυθμιστικών πλαισίων και των πρακτικών κ.λπ.), καθώς και στα οφέλη που συνδέονται με τη βελτίωση του κοινωνικού κεφαλαίου και της τοπικής διακυβέρνησης (και άλλα πιθανά είδη θετικών εξωτερικοτήτων).

Η παραδοσιακή ανάλυση αξιολόγησης που βασίζεται στην ποσοτική μέτρηση των σχέσεων αίτιου-αιτιατού μπορεί να είναι δύσκολο να εφαρμοστεί και να μην είναι αρκετά κατάλληλη για διάφορους λόγους:

- Πρώτον, τα έργα τοπικής ανάπτυξης συχνά δεν προσδιορίζουν με σαφήνεια τα αναμενόμενα αποτελέσματα όσον αφορά τη διακυβέρνηση και την οργανωσιακή μάθηση. Υπάρχουν, αλλά είναι έμμεσα

Σχήμα 17. Σύνδεση της μεθόδου LEADER με τον μηχανισμό υλοποίησης σε τοπικό επίπεδο (παράδειγμα)

Πηγή: Ευρωπαϊκό Helpdesk αξιολόγησης για την αγροτική ανάπτυξη, 2017

- (μη δηλωμένα) και μη διακριτά (μη εντοπι-
σμένα, με την έννοια ότι οι ειδικές κοινότη-
τες που θα εμπλακούν προσδιορίζονται κα-
τά το στάδιο της υλοποίησης και όχι κατά το
στάδιο του σχεδιασμού).
- Οι βασικοί παράγοντες που εμπλέκονται,
όπως η αλλαγή πεποιθήσεων και ο βαθμός
αμοιβαίας εμπιστοσύνης, η πολιτική, οργα-
νωσιακή και θεσμική κουλτούρα, είναι δύ-
σκολο να μετρηθούν.
- Είναι πολύ δύσκολο να προσδιοριστεί το
είδος των μεσοπρόθεσμων και μακροπρό-
θεσμων αποτελεσμάτων και να αποδοθεί
αποκλειστικά σε ένα συγκεκριμένο έργο
(καθαρά αποτελέσματα), δεδομένου ότι:
 - οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των διαφό-
ρων παραγόντων μέσω των οποίων
προκύπτουν ακολουθούν κυκλικές δια-
δρομές που υπαγορεύονται από τις
σχέσεις αλληλοεξαρτώμενων χαρακτη-
ριστικών σύνθετων συστημάτων και είναι
δύσκολο να προέρχονται από γραμμικές
δυναμικές αίτιου-αιτιατού·
 - επιπλέον, δεδομένου ότι οι φορείς στην
ίδια περιοχή και στον ίδιο χρόνο λαμβά-
νουν πλήθος πρωτοβουλιών από άπο-
ψη συνεργασίας και δικτύωσης (αυξημέ-
νες δυναμικές εκκίνησης, περισσότερες

μαθησιακές και πολιτιστικές δραστηριό-
τητες, συμμετοχή σε νέες εταιρικές σχέ-
σεις κ.λπ.), έχει νόημα να προσπαθήσει
κάποιος να κατανοήσει σε ποιο βαθμό
κάθενας εξ αυτών έχει επηρεάσει μελλο-
ντικές συμπεριφορές;

Σαφώς, όσο περισσότερο η ανάλυση απομα-
κρύνεται από τις διαδικασίες, τόσο περισσότερο
η εικόνα καθίσταται αβέβαιη. Συνεπώς, είναι
απαραίτητο να παρασχεθεί μια στέρεη βάση για
την ανάλυση της διαδικασίας συντονισμού και
**του μηχανισμού υλοποίησης σε επίπεδο
αποτελεσμάτων** με διττό σκοπό: αφενός, την
παροχή μιας εικόνας που θα είναι ερμηνεύσιμη
από άποψη μετρήσιμων «επιθυμητών αποτελε-
σμάτων» με στόχο την παρακολούθηση της
προόδου και την των άμεσων αποτελεσμάτων
και, αφετέρου, τη συλλογή ενός πρόσθετου συ-
νόλου πληροφοριών (φορείς, δίκτυα, εξελικτικές
διαδικασίες κ.λπ.) με στόχο την καλύτερη στό-
χευση της αναζήτησης και της ανάλυσης μεσο-
πρόθεσμων και μακροπρόθεσμων αποτελεσμά-
των από άποψη προστιθέμενης αξίας.

Ουσιαστικά, συνίσταται στην αξιολόγηση της
αποτελεσματικότητας με την οποία η ΟΤΔ αλλη-
λεπιδρά με το σύστημα της περιοχής της με
στόχο την επίτευξη των στόχων ανάπτυξης
σύμφωνα με τη στρατηγική LEADER/CLLD.

Αυτό το είδος αλληλεπίδρασης συνεπάγεται διαφορετικές κατηγορίες ειδικών ικανοτήτων:

- συνοχή της τοπικής εταιρικής σχέσης - Πρόκειται για την ικανότητα προώθησης μιας κατάλληλης σύνθεσης της τοπικής εταιρικής σχέσης μέσω της διασφάλισης ότι το θεσμικό, κοινωνικό και οικονομικό σύστημα αναφοράς στις διάφορες συνιστώσες του εκπροσωπείται και είναι προορατικό. Αυτό συνεπάγεται μια διαδικασία διευκόλυνσης των σχέσεων μεταξύ των εταίρων όσον αφορά τη δημιουργία ατμόσφαιρας εμπιστοσύνης και την εξασφάλιση της σωστής ποιότητας συμμετοχής, με στόχο τη διαμόρφωση μιας αποτελεσματικής διαδικασίας οργανωσιακής μάθησης όπου η εταιρική σχέση καθίσταται συμμαχία η οποία μπορεί να ενισχύει την καινοτομία, με σκοπό τη βελτίωση κοινών στρατηγικών και την προσθήκη αξίας σε αυτές.
- δραστηριότητα από τη βάση προς την κορυφή – Πρόκειται για το κεφάλαιο «τοπικής δικτύωσης», το οποίο αποτελείται από πείρα, αξιοπιστία, φήμη, διαφάνεια, επικοινωνία και σχέσεις. Είναι ένα δίκτυο διαύλων επικοινωνίας οι οποίοι καθιστούν δυνατό τον εντοπισμό και την ανταλλαγή γνώσεων (συγκέντρωση γνώσεων), διευκολύνοντας κατά αυτόν τον τρόπο τη διαδικασία της α-

κρόασης και της ερμηνείας, τον εντοπισμό τοπικού δυναμικού, τη δημιουργία κοινών οραμάτων και την κινητοποίηση κοινωνικών συνεργειών με στόχο την επίτευξη στόχων ανάπτυξης.

- καταλληλότητα για την ενθάρρυνση της καινοτομίας – Το περιβάλλον το οποίο επιτρέπει στον μηχανισμό υλοποίησης να ενθαρρύνει και να καθιστά δυνατή την ανάπτυξη καινοτόμων και πιλοτικών έργων και/ή την αύξηση του ποσοστού καινοτομίας στο πλαίσιο υποστηριζόμενων έργων (π.χ. μέσω της πολυτομεακής προσέγγισης ή συνεργασίας).
- συνεργασία και δικτύωση – Η ικανότητα αποτελεσματικής αλληλεπίδρασης με εξωτερικούς φορείς ή εξέλιξης σε αξιόπιστο εταίρο, με στόχο την ενίσχυση των πρωτοβουλιών συνεργασίας με άλλες περιοχές με σκοπό την ενίσχυση της τοπικής δράσης και τη σύνδεση με «υπερ-εδαφικά δίκτυα» που κινούνται σε τομείς που σχετίζονται με καίριας σημασίας στοιχεία της στρατηγικής τοπικής ανάπτυξης.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται τα στοιχεία αξιολόγησης που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την αξιολόγηση αυτού του είδους διαδικασιών.

Παραδείγματα ερωτημάτων αξιολόγησης, κριτηρίων απόφασης και δεικτών για την αξιολόγηση των συνδυασμένων αποτελεσμάτων της υλοποίησης και του συντονισμού

Ερώτημα αξιολόγησης	Κριτήρια απόφασης	Δείκτες	
		Δείκτες εκροών	Δείκτες αποτελεσμάτων
Σε ποιο βαθμό ο μηχανισμός υλοποίησης και οι δραστηριότητες συντονισμού οδηγούν στη δημιουργία προστιθέμενης αξίας;	Η συμμετοχή των σχετικών φορέων αγροτικής ανάπτυξης στην εταιρική σχέση έχει εξασφαλιστεί	- Αριθμός και φάσμα των μελών της ΟΤΔ - Ποσοστό συμμετοχής των σχετικών ενδιαφερομένων φορέων σε δραστηριότητες εταιρικής σχέσης	Βαθμολόγηση των αλλαγών που έχουν γίνει αντιληπτές στη συνεργατική συμπεριφορά και στη λήψη αποφάσεων μεταξύ των εταίρων.
	Η συνεργασία της τοπικής κοινότητας (ομάδες οικονομικού και κοινωνικού σκοπού και εκπρόσωποι δημόσιων και ιδιωτικών οργανισμών) στη στήριξη της διαδικασίας ανάπτυξης έχει αυξηθεί	- Αριθμός και είδος δραστηριοτήτων υποστήριξης τοπικών έργων - Αριθμός και είδος δομών συνεργασίας που εμφανίστηκαν	- Βαθμολόγηση των αλλαγών που έγιναν αντιληπτές σε επίπεδο αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των εμπλεκόμενων ενδιαφερομένων φορέων - Ποσό μόχλευσης για τη στήριξη της στρατηγικής τοπικής ανάπτυξης (κινητοποίηση δημόσιων και ιδιωτικών κονδυλίων από διάφορες πηγές και/ή εθελοντική εργασία)
	Η ΟΤΔ είχε την ικανότητα να κινητοποιήσει και να δημιουργήσει τοπική αγροτική ανάπτυξη μέσω καινοτόμων λύσεων σε παλιά και νέα προβλήματα των αγροτικών περιοχών	- Αριθμός υποστηριζόμενων έργων με καινοτόμο ή πιλοτικό χαρακτήρα - Αριθμός και είδος δομών συνεργασίας που εμφανίστηκαν	Βαρύτητα των έργων «καινοτομίας» στις συνολικές δαπάνες (%)
	Ενίσχυση των σχέσεων και των συνδέσεων, καθώς και δημιουργία έργων με εξωτερικούς οργανισμούς, με στόχο την ενίσχυση και τη βελτίωση των (καινοτόμων) τοπικών δράσεων	- Αριθμός και είδος δικτύων στα οποία συμμετέχει η ΟΤΔ - Αριθμός και είδος υποστηριζόμενων έργων συνεργασίας - Αριθμός και είδος μελών/τοπικών παραγόντων που εμπλέκονται σε έργα συνεργασίας και δραστηριότητας δικτύωσης	- Ποσοστό των τοπικών στρατηγικών/πρωτοβουλιών που λαμβάνουν συγκεκριμένα οφέλη από δραστηριότητες δικτύωσης και συνεργασίας - Ειδικοί δείκτες αποτελεσμάτων που συνδέονται με τους στόχους των έργων συνεργασίας και των δραστηριοτήτων δικτύωσης

Η προστιθέμενη αξία του LEADER/CLLD υποτίθεται ότι δημιουργείται μέσω της υλοποίησης της στρατηγικής CLLD με τη χρήση του μηχανισμού υλοποίησης της CLLD, καθώς και με την υποστήριξη του συντονισμού της ΟΤΔ. Η προστιθέμενη αξία του LEADER/CLLD δημιουργείται από δραστηριότητες της ΟΤΔ υπό τη μορφή αλλαγών στη συμπεριφορά τοπικών παραγόντων που εμπλέκονται σε αυτές τις δραστηριότητες. Αυτό οδηγεί σε βελτίωση του κοινωνικού κεφαλαίου και της τοπικής διακυβέρνησης, καθώς και σε διαρθρωτικές αλλαγές στην περιοχή της ΟΤΔ σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα (βλ. κεφάλαιο 3.1).

Οι διαστάσεις στις οποίες αναμένουμε την εμφάνιση μετρήσιμων αποτελεσμάτων είναι οι ακόλουθες:

- Βελτιωμένο τοπικό κοινωνικό κεφάλαιο.
- Βελτιωμένη τοπική διακυβέρνηση.
- Βελτιωμένα αποτελέσματα υλοποίησης της στρατηγικής

γ. Ανάπτυξη ερωτημάτων αξιολόγησης για την ανάλυση των αναμενόμενων επιπτώσεων από άποψη προστιθέμενης αξίας της CLLD σε τοπικό επίπεδο

Αυτές οι αλλαγές μπορούν να αποτυπωθούν πρώτον σε επίπεδο αποτελεσμάτων, όπως φαίνεται στην προηγούμενη ενότητα σχετικά με τη δημιουργία προστιθέμενης αξίας από τον μηχανισμό υλοποίησης και τον συντονισμό. Μακροπρόθεσμα, αυτές οι αλλαγές θεωρείται ότι συμβάλλουν σε διαρθρωτικές αλλαγές σε επίπεδο επιπτώσεων. Δεδομένου ότι η αξιολόγηση σε επίπεδο ΟΤΔ διενεργείται στο τέλος της περιόδου, είναι απίθανο οι επιπτώσεις σε αυτές τις διαστάσεις να μπορέσουν να επιβεβαιωθούν από αξιόπιστα πορίσματα. Ωστόσο, δεν είναι μόνο χρήσιμο αλλά και απαραίτητο, από άποψη μάθησης, να παρασχεθεί ένα περιθώριο για κοινό στοχασμό σχετικά με την πιθανή εμφάνιση επιπτώσεων, με εστίαση ιδίως στις διαδρομές αλλαγής, οι οποίες αντιπροσωπεύονται από τη λογική παρέμβασης, καθώς και στον σχετικό βαθμό επίτευξης. Αυτή η έρευνα θα πρέπει να περιλαμβάνει μια κοινή ανάλυση των ενδείξεων αλλαγής, οι οποίες δεν αναμενόταν σύμφωνα με τη λογική παρέμβασης, ωστόσο φαίνεται να

υποδεικνύουν την εμφάνιση απροσδόκητων επιπτώσεων.

Για την αξιολόγηση της προστιθέμενης αξίας, είναι απαραίτητο να καθοριστεί η αναμενόμενη προστιθέμενη αξία (βελτιωμένο κοινωνικό κεφάλαιο ή βελτιωμένη τοπική διακυβέρνηση) και να διατυπωθούν σχετικά ερωτήματα αξιολόγησης, κριτήρια απόφασης και δείκτες.

Για την αξιολόγηση των αλλαγών στο **τοπικό κοινωνικό κεφάλαιο**, τα σχετικά ερωτήματα αξιολόγησης θα μπορούσαν να διερευνούν:

- τη συχνότητα και την ποιότητα των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των τοπικών παραγόντων και των αλληλεπιδράσεων με εξωτερικούς παρόχους πόρων ή θεσμικούς εταίρους σε διάφορα επίπεδα λήψης αποφάσεων·
- την ικανότητα των τοπικών παραγόντων να οργανώνονται σε διάφορες μορφές εταιρικών σχέσεων, δικτύων, λόμπι και ομάδων συμφερόντων και αλληλεγγύης· την ανάπτυξη ικανοτήτων γεφύρωσης και σύνδεσης·
- την αύξηση της εμπιστοσύνης και της αυτοπεποίθησης μεταξύ των παραγόντων στην περιοχή της ΟΤΔ·
- την ευαισθητοποίηση σχετικά με τις τοπικές ταυτότητες και την εικόνα ή τη φήμη της περιοχής, καθώς και του πληθυσμού, των πόρων και των προϊόντων της·
- την παροχή της δυνατότητας στη νεότερη γενιά να συνδέσει τις μελλοντικές της προοπτικές με ένα όραμα για την περιοχή στην οποία ζει, καθώς και την ενθάρρυνσή της προς αυτό τον σκοπό·
- τις πεποιθήσεις, τη νοοτροπία και τις συμπεριφορές των τοπικών παραγόντων, καθώς και τις σχέσεις μεταξύ αυτών·
- τις συνήθειες διαδικασίες των οργανώσεων, των συστημάτων συνεργασίας και των δικτύων·
- τους νέους ή τροποποιημένους κανόνες που διέπουν τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και την κοινωνική αναπαραγωγή.

Για την αξιολόγηση των αλλαγών στην **τοπική διακυβέρνηση**, τα σχετικά ερωτήματα αξιολόγησης θα μπορούσαν να διερευνούν:

- τη συμμετοχή διαφόρων φορέων (π.χ. δημόσιων και μη δημόσιων φορέων) σε έναν δυναμικό και διαδραστικό τρόπο κοινωνικής μάθησης, καθώς και την ποικιλομορφία και την αντιπροσωπευτικότητά τους (π.χ. στο όργανο λήψης αποφάσεων)·
- τους μηχανισμούς καθοδήγησης και διακυβέρνησης (ιεράρχηση, εταιρικές σχέσεις, αλληλεπίδραση, αλληλεγγύη)·
- τη διαχείριση σύνθετων αλληλεπιδράσεων και διαπραγματεύσεων στο περιφερειακό σύστημα διακυβέρνησης πολλαπλών βαθμίδων
- την ενίσχυση των αλληλοεξαρτώμενων σχέσεων των τοπικών φορέων, βάσει τοπικής ταυτότητας ή συλλογικού συμφέροντος·
- τη δημιουργία κινήτρων για τη διατήρηση της συμμετοχής και της δέσμευσης των φορέων γύρω από κοινούς στόχους·
- τη συνεργασία και τη δικτύωση (π.χ. εξέταση του βαθμού στον οποίο οι ΟΤΔ έχουν αποκτήσει κεντρική θέση ως φορείς ανάπτυξης στην περιοχή)·
- τον ρόλο των φορέων στις δομές εξουσίας (νοείται ως η θέση ενός φορέα στο κοινωνικό δίκτυο και όχι μόνο η επίσημη εξουσία του)·

Για την αξιολόγηση της προστιθέμενης αξίας που ενσωματώνεται στα **βελτιωμένα αποτελέσματα της υλοποίησης της στρατηγικής**, τα σχετικά ερωτήματα αξιολόγησης θα μπορούσαν να διερευνούν:

- το είδος και την ποιότητα των έργων των οποίων την υποστήριξη έχει καταστήσει δυνατή η μέθοδος LEADER, σε σύγκριση με άλλα καθεστώτα στήριξης·
- εάν νέοι ή διαφορετικοί φορείς υλοποίησης έργων έχουν καταφέρει να εξασφαλίσουν στήριξη για τις δραστηριότητές τους σε σύγκριση με άλλα καθεστώτα στήριξης·
- σε ποιο βαθμό έχει διερευνηθεί και ενεργοποιηθεί νέο δυναμικό της περιοχής μέσω των δραστηριοτήτων της ΟΤΔ·
- σε ποιο βαθμό έχει τονωθεί η καινοτομία χάρη στις δραστηριότητες της ΟΤΔ·
- σε ποιο βαθμό η δημιουργία, η αναγνώριση, η χρηματοδότηση και η συνοδευτική στήριξη έχουν ενισχύσει την ικανότητα απόκρισης των έργων στις τοπικές ανάγκες και τη βιωσιμότητά τους·
- τη διεύρυνση της ομάδας εν δυνάμει δικαιούχων, την αύξηση της τοπικής κινητοποίησης και την έμμεση ενθάρρυνση μη δικαιούχων να συμμετάσχουν στη διαδικασία ανάπτυξης.

ΒΗΜΑ 2 – ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ

Τι στήριξη μπορεί να παρασχεθεί στις ΟΤΔ;

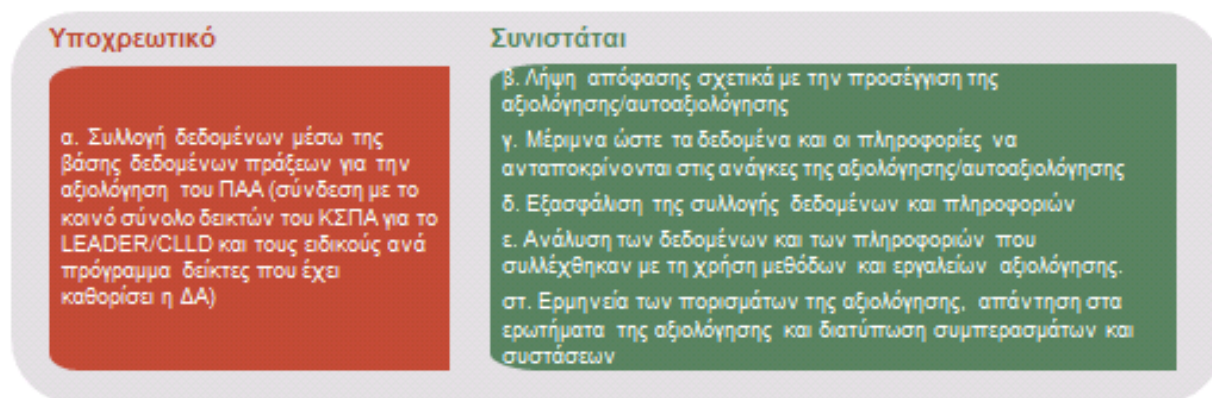
Διαχειριστική αρχή

- Παροχή ενός πίνακα για τον έλεγχο της συνέπειας της λογικής παρέμβασης της στρατηγικής CLLD.
- Πρόταση προαιρετικών ειδικών ανά πρόγραμμα ερωτημάτων αξιολόγησης και δεικτών που συνδέονται με τη στρατηγική CLLD, τον μηχανισμό υλοποίησης του LEADER/CLLD και την προστιθέμενη αξία.
- Ανάπτυξη υποδείγματος συγγραφής υποχρεώσεων για τη διεξαγωγή προαιρετικής αξιολόγησης.

Εθνικό αγροτικό δίκτυο

- Παροχή κατάρτισης για τις ΟΤΔ όσον αφορά τον τρόπο αξιολόγησης της λογικής παρέμβασης, τον τρόπο ανάπτυξης ειδικών στοιχείων αξιολόγησης για τις ΟΤΔ, τον τρόπο σύνταξης συγγραφής υποχρεώσεων για προαιρετική αξιολόγηση.
- Διοργάνωση ανταλλαγής ορθών πρακτικών σχετικά με δείκτες, ερωτήματα αξιολόγησης, παραδείγματα συγγραφής υποχρεώσεων για το επίπεδο ΟΤΔ κ.λπ.

3.4 ΒΗΜΑ 3 και 4: Διάρθρωση και διεξαγωγή της αξιολόγησης σε επίπεδο ΟΤΔ

α) Συλλογή δεδομένων μέσω της βάσης δεδομένων πράξεων για την αξιολόγηση του ΠΑΑ (υποχρεωτική)

Το σημείο εκκίνησης για τη διεξαγωγή δραστηριοτήτων αξιολόγησης για την αξιολόγηση της στρατηγικής CLLD είναι τα **δεδομένα παρακολούθησης που έχουν συλλέξει οι ΟΤΔ** σχετικά με τις άμεσες εκροές των πράξεων στο πλαίσιο της στρατηγικής CLLD.

Για μια μακρόπνοη συλλογή δεδομένων, οι ΟΤΔ θα εξετάσουν τι δεδομένα θα χρειαστούν σε μεταγενέστερο στάδιο της αξιολόγησης και της αυτοαξιολόγησης.

- Σε περίπτωση αυτοαξιολόγησης των αποτελεσμάτων και των επιπτώσεων της στρατηγικής CLLD, η ΟΤΔ θα χρειαστεί να συλλέξει, εκτός από δεδομένα παρακολούθησης, περαιτέρω πληροφορίες ποιοτικού χαρακτήρα μέσω της χρήσης συμμετοχικών μεθόδων.
- Σε περίπτωση αξιολόγησης των αποτελεσμάτων και των επιπτώσεων της στρατηγικής, οι αξιολογητές θα συλλέξουν και θα αναλύσουν ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία μέσω προηγμένων μεθόδων αξιολόγησης.

Ιδανικά, θα χρησιμοποιηθεί ένας συνδυασμός ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων για τον τριγωνισμό των πορισμάτων της αξιολόγησης. Οι ποιοτικές μέθοδοι ενδέχεται να περιλαμβάνουν συμμετοχικές συνιστώσες, όπως ομάδες εστίασης και συνεντεύξεις, οι οποίες χρησιμοποιούνται κατά προτίμηση στις περιπτώσεις όπου επιλέγεται η αυτοαξιολόγηση. Για παράδειγμα, για την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων και των επιπτώσεων των δραστηριοτήτων συντονισμού

και ανάπτυξης ικανοτήτων της ΟΤΔ, ενδείκνυται η χρήση κυρίως ποιοτικών και συμμετοχικών μεθόδων. Όσον αφορά την αξιολόγηση, οι ποιοτικές μέθοδοι χρησιμοποιούνται επίσης όταν δεν υπάρχει δυνατότητα πρόσβασης σε ποιοτικά δεδομένα ή η συλλογή τους είναι δύσκολη. Κατά την επιλογή αξιόπιστης μεθόδου αξιολόγησης θα πρέπει να εξετάζεται η ικανότητα σύνδεσης των εκροών, των αποτελεσμάτων και των επιπτώσεων της στρατηγικής και δημιουργίας μιας συνεκτικής σχέσης αιτίου-αιτιατού. Το ενδεχόμενο διενέργειας αντιπαραδειγματικής ανάλυσης μπορεί να εξετάζεται όταν αυτό είναι εφικτό.

Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση της στρατηγικής CLLD θα πρέπει να επιτρέπουν την αξιολόγηση των **παραγόντων επιτυχίας και αποτυχίας**. Αυτό περιλαμβάνει την ανάλυση **εσωτερικών παραγόντων**, όπως ο σχεδιασμός και η στόχευση της στρατηγικής, η υλοποίησή της, οι δομές εταιρικής σχέσης και οι διαδικασίες συνεργασίας, καθώς και η διαχείριση και η διοίκηση της ΟΤΔ. Επιπλέον, αξιολογούνται επίσης **εξωτερικοί παράγοντες**, όπως οι αλλαγές των κοινωνικοοικονομικών και περιβαλλοντικών συνθηκών, πολιτικά ζητήματα κ.λπ. Θα μπορούσαν επίσης να αναλυθούν πτυχές που άπτονται της διακυβέρνησης, οι οποίες αφορούν τόσο εσωτερικούς όσο και εξωτερικούς παράγοντες (π.χ. αλληλεπίδραση μεταξύ της ΟΤΔ και άλλων βαθμίδων της υλοποίησης του προγράμματος). **Η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων και των επιπτώσεων του συντονισμού και της ανάπτυξης ικανοτήτων της ΟΤΔ** θα βασίζεται περισσότερο σε ποιοτικές και συμμετοχικές μεθόδους.

β. Λήψη απόφασης σχετικά με την προσέγγιση της αξιολόγησης/αυτοαξιολόγησης (συνιστάται)

Κατά το στάδιο της διάρθρωσης, η προσέγγιση και οι μέθοδοι για τις δραστηριότητες αξιολόγησης προσαρμόζονται περαιτέρω.

- Σε περίπτωση **αυτοαξιολόγησης**, η ΟΤΔ θα αποφασίσει σχετικά με τις μεθόδους που θα εφαρμοστούν για την αξιολόγηση της στρατηγικής CLLD, τον μηχανισμό υλοποίησης του LEADER/CLLD και την προστιθέμενη αξία.
- Σε περίπτωση **αξιολόγησης**, κατά την επιλογή των μεθόδων θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι συστάσεις των αξιολογητών (όπως εκφράζονται στην πρόταση αξιολόγησης). Για την πρόσκληση υποβολής προσφορών για την αξιολόγηση, η ΟΤΔ θα πρέπει ιδανικά να διαθέτει επαρκή ικανότητα αξιολόγησης της ποιότητας των προτεινόμενων μεθόδων. (βλ. κεφάλαιο 1.2.2.).
- Η συμμετοχή πεπειραμένων εμπειρογνομήνων αξιολόγησης κρίνεται σκόπιμη.

δ) Μέριμνα ώστε τα δεδομένα και οι πληροφορίες να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της αξιολόγησης/αυτοαξιολόγησης (συνιστάται)

Η επιλογή των μεθόδων αξιολόγησης και το ήδη υφιστάμενο σύνολο δεικτών καθορίζουν το είδος των δεδομένων και των πληροφοριών που εξακολουθούν να απαιτούνται και θα πρέπει να συλλεχθούν κατά το στάδιο της **παρατήρησης**. Η ΟΤΔ (αυτοαξιολόγηση) και οι αξιολογητές (αξιολόγηση) θα ανασκοπήσουν τα διαθέσιμα δεδομένα.

Η ΟΤΔ θα πρέπει να γνωρίζει:

- τη σημασία της εξασφάλισης ενός ολοκληρωμένου συνόλου δεδομένων από την παρακολούθηση (κοινοί και ειδικοί δείκτες και άλλες συναφείς πληροφορίες)·
- τη χρησιμότητα της διατήρησης της βάσης δεδομένων πράξεων, αποφεύγοντας κατά αυτόν τον τρόπο δυσκολίες στον εντοπισμό των επιτευγμάτων όσον αφορά τους στόχους της στρατηγικής CLLD·

- την ανάγκη τα δεδομένα να είναι διαθέσιμα σε κατάλληλο μορφότυπο για τον αξιολογητή (π.χ. το σύστημα πληροφοριών θα πρέπει να επιτρέπει με ευκολία τη λήψη των σχετικών ποσοτικών δεδομένων σχετικά με τις εγκριθείσες/συναφθείσες πράξεις σε μορφή excel ή access)·
- άλλες πιθανές πηγές πληροφοριών που μπορεί να χρησιμοποιηθούν (π.χ. στατιστικά στοιχεία, πληροφορίες από έρευνες, συμμετοχικές αυτοαξιολογήσεις).

γ) Εξασφάλιση της συλλογής δεδομένων και πληροφοριών (συνιστάται)

Κατά το στάδιο της **παρατήρησης**, η ΟΤΔ (αυτοαξιολόγηση) και οι αξιολογητές (αξιολόγηση) αναπτύσσουν και εφαρμόζουν τα εργαλεία για τη συλλογή των απαιτούμενων πρόσθετων πληροφοριών. Στη συνέχεια, όλα τα διαθέσιμα δεδομένα και πληροφορίες θα συγκεντρωθούν και θα υποβληθούν σε επεξεργασία.

Σε περίπτωση που χρησιμοποιείται τόσο αξιολόγηση όσο και αυτοαξιολόγηση, είναι χρήσιμο να γίνει σύνδεση των δεδομένων που έχουν συλλεχθεί μέσω αυτοαξιολόγησης με τα δεδομένα που έχουν συλλεχθεί από τους αξιολογητές. Η ΟΤΔ, τα μέλη της και οι δικαιούχοι της στρατηγικής CLLD θα πρέπει να είναι διατεθειμένοι να συνεργαστούν με τον αξιολογητή και να συμμετάσχουν στις δραστηριότητες αξιολόγησης ή να παράσχουν τα αποτελέσματα της αυτοαξιολόγησης στον αξιολογητή. Για παράδειγμα, οι ΟΤΔ διαθέτουν πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με την υλοποίηση των δραστηριοτήτων τους (π.χ. εκθέσεις αυτοαξιολόγησης, ετήσιες εκθέσεις υλοποίησης, εσωτερικές βάσεις δεδομένων της ΟΤΔ). Ο αξιολογητής θα διερευνήσει αυτές τις πηγές μαζί με άλλες συναφείς υπάρχουσες πληροφορίες (παρακολούθηση της στρατηγικής CLLD, ετήσιες εκθέσεις υλοποίησης, επίσημα στατιστικά στοιχεία). Εάν υπάρχουν ελλείψεις στα δεδομένα, αυτές οι ελλείψεις μπορούν να καλυφθούν με πρόσθετες πληροφορίες οι οποίες θα συλλεχθούν από τον αξιολογητή (δεδομένα που συλλέγονται μέσω στατιστικών στοιχείων, ερευνών, συνεντεύξεων, ομάδων εστίασης κ.λπ.).

Η ΟΤΔ (αυτοαξιολόγηση) και οι αξιολογητές (αξιολόγηση) θα πρέπει να ελέγξουν τα συλλε-

χθέντα δεδομένα και πληροφορίες όσον αφορά
i) την επάρκειά τους για την απάντηση των ερωτημάτων αξιολόγησης· ii) την εγκυρότητα και τη συνέπειά τους προκειμένου να πραγματοποιηθεί η διαδικασία τριγωνισμού· iii) την αξιοπιστία τους, επαληθεύοντας τις πηγές των πληροφοριών.

Εργαλείο στήριξης – Βάση δεδομένων πράξεων

Η διαχειριστική αρχή μπορεί να διευκολύνει την αξιολόγηση/αυτοαξιολόγηση σε επίπεδο ΟΤΔ μέσω της παροχής πρόσβασης σε υφιστάμενα δεδομένα, καθώς και μέσω του σχεδιασμού της **βάσης δεδομένων πράξεων**, η οποία θα διευκολύνει την ΟΤΔ στη συλλογή δεδομένων για ειδικούς δείκτες της ΟΤΔ. Παράδειγμα ολοκληρωμένης βάσης δεδομένων πράξεων παρέχεται στον [ιστότοπο](#) του Ευρωπαϊκού Helpdesk αξιολόγησης.

συστηματικά από την ΟΤΔ (αυτοαξιολόγηση) και τους αξιολογητές (αξιολόγηση) κατά το στάδιο της **ανάλυσης** με τη χρήση διαφόρων μεθόδων και εργαλείων. Μια ορθή πρακτική είναι η εφαρμογή των μεθόδων από τις ΟΤΔ και, στη συνέχεια, τους αξιολογητές. Κατά αυτόν τον τρόπο, καθίσταται δυνατή η καλύτερη σύγκριση και επαλήθευση των πορισμάτων.

στ) Ερμηνεία των πορισμάτων της αξιολόγησης, απάντηση στα ερωτήματα της αξιολόγησης και διατύπωση συμπερασμάτων και συστάσεων
(συνιστάται)

Κατά το **στάδιο της απόφασης**, η ΟΤΔ (αυτοαξιολόγηση)/οι αξιολογητές (αξιολόγηση) ερμηνεύουν τα πορίσματα και τα χρησιμοποιούν προκειμένου να απαντήσουν στα ερωτήματα αξιολόγησης. Με βάση τα πορίσματα, η ΟΤΔ/ο αξιολογητής συνάγει συμπεράσματα και διατυπώνει συστάσεις σχετικά με τη συνάφεια και τη συνοχή της στρατηγικής CLLD, τα αποτελέσματα και τις επιπτώσεις της στρατηγικής, την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητά της όσον αφορά την επίτευξη των στόχων και την ορθή εφαρμογή της μεθόδου LEADER, καθώς και τη δημιουργηθείσα προστιθέμενη αξία.

ε) Ανάλυση των δεδομένων και των πληροφοριών που συλλέχθηκαν με τη χρήση μεθόδων και εργαλείων (συνιστάται)

Όλα τα διαθέσιμα δεδομένα και πληροφορίες υποβάλλονται σε επεξεργασία και συνοψίζονται

ΒΗΜΑ 3 & 4 – ΔΙΑΘΡΩΣΗ & ΣΥΛΛΟΓΗ

Τι στήριξη μπορεί να παρασχεθεί στις ΟΤΔ;

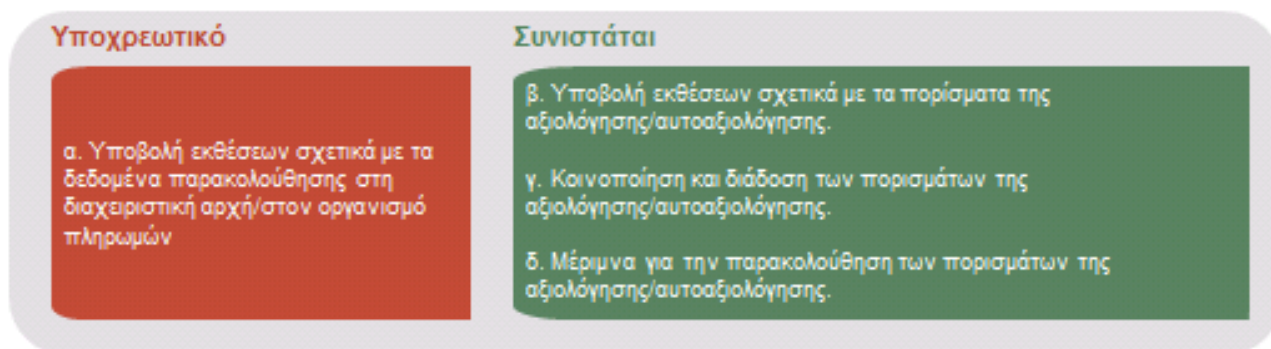
Διαχειριστική
αρχή

- Παροχή **μεθοδολογικής καθοδήγησης** για τις ΟΤΔ σχετικά με τις προσεγγίσεις και τις μεθόδους αξιολόγησης που είναι κατάλληλες για το τοπικό επίπεδο.
- Εξασφάλιση **πρόσβασης στη βάση δεδομένων πράξεων** που θα χρησιμοποιηθεί για την αυτοαξιολόγηση και την αξιολόγηση.

Εθνικό
αγροτικό
δίκτυο

- Παροχή σεμιναρίων κατάρτισης/ανταλλαγές σχετικά με τον τρόπο χρήσης μεθοδολογιών αξιολόγησης και συλλογής δεδομένων για την αξιολόγηση/αυτοαξιολόγηση σε επίπεδο ΟΤΔ.
- Εξασφάλιση της μεταφοράς εμπειριών αξιολόγησης σε επίπεδο ΟΤΔ.

3.5 ΒΗΜΑ 5: Υποβολή εκθέσεων, διάδοση και παρακολούθηση της αξιολόγησης σε επίπεδο ΟΤΔ

α) Υποβολή εκθέσεων σχετικά με τα δεδομένα παρακολούθησης στη διαχειριστική αρχή/στον οργανισμό πληρωμών (υποχρεωτική)

Η μόνη απαίτηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις ΟΤΔ σχετικά με την υποβολή εκθέσεων αφορά τα δεδομένα παρακολούθησης. Οι ΟΤΔ πρέπει να υποβάλλουν τακτικά τα δεδομένα σχετικά με την υλοποίηση των πράξεων μέσω των στρατηγικών CLLD, τα οποία συλλέγονται από τη ΔΑ μέσω ενός συστήματος πληροφορικής. Για αυτόν τον σκοπό, χρησιμοποιούν τους πίνακες παρακολούθησης, όπως έχουν καταρτιστεί στο έγγραφο εργασίας «Rural development monitoring – implementation report tables» (Παρακολούθηση αγροτικής ανάπτυξης – πίνακες για τις εκθέσεις υλοποίησης) και στο έγγραφο εργασίας «Data item list for Pillar II Operations database for outputs and targets» (Κατάλογος στοιχείων δεδομένων για τη βάση δεδομένων πράξεων του πυλώνα II για εκροές και στόχους).

β. Υποβολή εκθέσεων σχετικά με τα πορίσματα της αξιολόγησης/αυτοαξιολόγησης (συνιστάται)

Η ΟΤΔ θα πρέπει να λογοδοτήσει δημόσια για τις δραστηριότητες και τα επιτεύγματά της στον τομέα της τοπικής ανάπτυξης. Συνεπώς, η υποβολή εκθέσεων σχετικά με τα πορίσματα της αξιολόγησης σε τοπικό επίπεδο μπορεί να θεωρηθεί σημαντικό μέσο για την ενίσχυση της λογοδοσίας και της διαφάνειας της ΟΤΔ. Με την υποβολή εκθέσεων ενισχύεται η συλλογική μάθηση και παρέχεται ενημέρωση σχετικά με τα αποτελέσματα, τις επιπτώσεις και την προστιθέμενη αξία του LEADER/CLLD σε τοπικό επίπεδο.

Στην περίπτωση αυτοαξιολόγησης, η ΟΤΔ ενδέχεται να επιθυμεί να κοινοποιήσει τα πορίσματα στα μέλη της ΟΤΔ και στον πληθυσμό της περιοχής. Οι ΟΤΔ μπορούν να χρησιμοποιούν διάφορους μορφοτύπους για την ενημέρωση διαφόρων αποδεκτών κατά τρόπο φιλικό προς τον χρήστη (πληροφορίες σε ιστοσελίδα, διαφημιστικά φυλλάδια, ενημερωτικά φυλλάδια, τοπικά μέσα ενημέρωσης κ.λπ.). Μπορούν να οργανώνονται εκδηλώσεις για τη διάδοση των πορισμάτων στα μέλη της ΟΤΔ και στον πληθυσμό της περιοχής.

Στην περίπτωση αξιολόγησης, οι αξιολογητές καταρτίζουν την έκθεση αξιολόγησης. Η έκθεση δεν χρειάζεται να είναι εκτεταμένη, αλλά θα πρέπει να είναι ευανάγνωστη, ώστε τα πορίσματα να διαδοθούν και να συζητηθούν με τα μέλη της ΟΤΔ, καθώς και με το ευρύτερο κοινό της περιοχής της ΟΤΔ. Είναι σημαντικό τα πορίσματα της αξιολόγησης και οι επακόλουθες συζητήσεις με ενδιαφερόμενους φορείς να χρησιμοποιηθούν ως εισροή για την περαιτέρω βελτίωση της στρατηγικής CLLD, την εφαρμογή της μεθόδου LEADER και τις δραστηριότητες της ΟΤΔ γενικότερα. Τα μαθήματα που αποκομίζονται από την αξιολόγηση αξιοποιούνται επίσης κατά τον επόμενο γύρο της ανάπτυξης της στρατηγικής.

Εργαλείο στήριξης - ελάχιστες απαιτήσεις για την υποβολή εκθέσεων

Η διαχειριστική αρχή μπορεί προαιρετικά να διευκολύνει την υποβολή εκθέσεων σε επίπεδο ΟΤΔ σχετικά με την αξιολόγηση παρέχοντας **ενδεικτικές (μη υποχρεωτικές) ελάχιστες απαιτήσεις για την υποβολή εκθέσεων**. Αυτές οι ελάχιστες απαιτήσεις θα μπορούσαν να αφορούν τον χρόνο υποβολής εκθέσεων. Κατά αυτό τον τρόπο, θα συνέβαλαν ώστε να διασφαλιστεί ότι τα πορίσματα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων και των επιπτώσεων του ΠΑΑ. Επιπλέον, αυτό καθιστά δυνατή τη σύγκριση και την ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ των ΟΤΔ.

γ. Κοινοποίηση και διάδοση των πορισμάτων της αξιολόγησης/αυτοαξιολόγησης (συνιστάται)

Τα πορίσματα της αξιολόγησης/αυτοαξιολόγησης θα πρέπει να κοινοποιηθούν και να διαδοθούν σε διάφορους αποδέκτες από τις ΟΤΔ, τις ΔΑ ή τα ΕΑΔ. Σε κάθε περίπτωση, οι ΟΤΔ θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι δραστηριότητες διάδοσης και επικοινωνίας είναι επαρκώς αναπτυγμένες και αρχίζουν αμέσως μετά την τελική έγκριση της αξιολόγησης/αυτοαξιολόγησης. Δύο από τις βασικές προκλήσεις όσον αφορά την κοινοποίηση των πορισμάτων της αξιολόγησης είναι ο προσδιορισμός του κοινού-στόχου και η παραγωγή και η διάδοση πληροφοριών χρήσιμων για αυτό το κοινό.

Για την αξιολόγηση/αυτοαξιολόγηση σε τοπικό επίπεδο, είναι σημαντικό να περιληφθούν όχι μόνο το κοινό-στόχος, οι δικαιούχοι της CLLD και τα μέλη της ΟΤΔ, αλλά και το σύνολο του πληθυσμού της ΟΤΔ.

Οι ΟΤΔ μπορούν να χρησιμοποιούν διαφορετικά εργαλεία επικοινωνίας για διαφορετικές ομάδες-στόχους (π.χ. συνοπτική παρουσίαση

της έκθεσης αξιολόγησης, άρθρα στα οποία συνοψίζονται τα βασικά πορίσματα). Προς αυτόν τον σκοπό, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ποικιλία διαύλων διάδοσης (π.χ. ιστότοποι, δημόσιες εκδηλώσεις, μαζικές ταχυδρομικές αποστολές, τηλεόραση, ραδιόφωνο).

δ. Μέριμνα για την παρακολούθηση των πορισμάτων της αξιολόγησης/αυτοαξιολόγησης (συνιστάται)

Η αξιολόγηση αποτελεί ένα στρατηγικό εργαλείο διαχείρισης και μάθησης. Παρέχει μια ευκαιρία στους ενδιαφερόμενους φορείς να στοχαστούν σχετικά με τα πορίσματα της αξιολόγησης και ενδεχόμενες βελτιώσεις. Συνιστάται στις ΟΤΔ να δίνουν συνέχεια στα συμπεράσματα και στις συστάσεις ώστε:

- να εξασφαλίσουν δημόσια λογοδοσία και διαφάνεια στην τοπική διακυβέρνηση·
- να διευκολύνουν τον διάλογο σχετικά με τον καθορισμό και τις προτεραιότητες της στρατηγικής με σχετικούς ενδιαφερόμενους φορείς·
- να βελτιώσουν τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της στρατηγικής·
- να παρέχουν κίνητρα στους ενδιαφερόμενους φορείς και στους διαχειριστές της ΟΤΔ ώστε να συμμετέχουν ενεργά στη βελτίωση των επιδόσεων της ΟΤΔ και να συμβάλλουν στην καλλιέργεια μιας νοοτροπίας οργανωσιακής μάθησης·
- να βελτιώσουν την εφαρμογή της μεθόδου LEADER·
- να δημιουργήσουν μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία όσον αφορά την CLLD.

Οι ΟΤΔ θα πρέπει να δίνουν συνέχεια στις συστάσεις της αξιολόγησης/αυτοαξιολόγησης και να καθορίσουν τις απαραίτητες διαχειριστικές λύσεις. Οι ενέργειες παρακολούθησης θα πρέπει να οδηγούν σε συγκεκριμένα αποτελέσματα. Στο σχήμα που ακολουθεί απεικονίζεται ο τρόπος με τον οποίο θα μπορούσε να οργανωθεί η παρακολούθηση των πορισμάτων της αξιολόγησης/αυτοαξιολόγησης.

Σχήμα 18. Οργάνωση της παρακολούθησης των πορισμάτων της αξιολόγησης

Πηγή: Ευρωπαϊκό Helpdesk αξιολόγησης για την αγροτική ανάπτυξη, 2017

Εργαλείο στήριξης: πώς μια ΟΤΔ μπορεί να διευκολύνει την παρακολούθηση της αξιολόγησης

Συμπέρασμα	Η σύνθεση των πράξεων στο πλαίσιο του ειδικού στόχου 1, «Ανάπτυξη επιχειρηματικών δεξιοτήτων και γνώσεων του τοπικού πληθυσμού» και ο σχεδιασμός τους (επιλεξιμότητα δράσεων, δικαιούχοι και προϋπολογισμός) δεν είναι επαρκώς αποτελεσματικά για την επίτευξη του προαναφερθέντος στόχου.
Σύσταση	Συνιστάται η διεύρυνση του φάσματος των επιλέξιμων δικαιούχων, των δραστηριοτήτων και του προϋπολογισμού στο πλαίσιο των υφιστάμενων πράξεων, με στόχο την καλύτερη ανταπόκριση στην ανάγκη βελτίωσης των δεξιοτήτων και των γνώσεων στην επιχειρηματικότητα. Συνιστάται να συμπεριληφθούν πράξεις που υποστηρίζουν την επιχειρηματική υποδομή (εκκολαπτήρια επιχειρήσεων, συμβουλευτικές υπηρεσίες, μικροδάνεια κ.λπ.).
Αναμενόμενο αποτέλεσμα	Περισσότερες και καλύτερα στοχευμένες πράξεις για δυνητικές και υφιστάμενες επιχειρηματικές κοινότητες, με στόχο την αύξηση των γνώσεων και των δεξιοτήτων τους.
Διαχειριστική λύση	Τροποποίηση της στρατηγικής CLLD στο πλαίσιο του ειδικού στόχου 1.
Ενέργειες παρακολούθησης	Αλλαγή της σύνθεσης και του σχεδιασμού των πράξεων στο πλαίσιο του ειδικού στόχου 1, νέες πράξεις για τη στήριξη της επιχειρηματικής υποδομής.
Επιτευχθέντα αποτελέσματα	Μεγαλύτερος αριθμός επιχειρηματιών με περισσότερες και καλύτερες δεξιότητες συστήνουν και αναπτύσσουν τις επιχειρήσεις τους.

ΒΗΜΑ 5 – ΥΠΟΒΟΛΗ ΕΚΘΕΣΗΣ, ΔΙΑΔΟΣΗ, ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ

Τι στήριξη μπορεί να παρασχεθεί στις ΟΤΔ;

Διαχειριστική αρχή

- **Στήριξη** (ή ένα εγχειρίδιο) για την υποβολή δεδομένων παρακολούθησης σε εκθέσεις.
- Παροχή **συνοπτικής περιγραφής** της έκθεσης της αξιολόγησης/αυτοαξιολόγησης και/ή του **σχεδίου κοινοποίησης της αξιολόγησης**.

Εθνικό αγροτικό δίκτυο

- Παροχή **κατάρτισης για τις ΟΤΔ** (π.χ. σχετικά με τον τρόπο αξιολόγησης της λογικής παρέμβασης, ανάπτυξης ειδικών στοιχείων αξιολόγησης για τις ΟΤΔ, σύνταξης συγγραφής υποχρεώσεων για προαιρετική αξιολόγηση).
- Διοργάνωση **ανταλλαγής ορθών πρακτικών** σχετικά με δείκτες, ερωτήματα αξιολόγησης, παραδείγματα συγγραφής υποχρεώσεων κ.ά για το επίπεδο ΟΤΔ

4 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

4.1 Γλωσσάριο

Προστιθέμενη αξία του LEADER/CLLD

Η προστιθέμενη αξία του LEADER/CLLD αφορά τα οφέλη που αποκομίζονται χάρη στην ορθή εφαρμογή της μεθόδου LEADER, σε σύγκριση με τα οφέλη που θα είχαν αποκομιστεί σε περίπτωση μη εφαρμογής αυτής της μεθόδου. Η προστιθέμενη αξία του LEADER/CLLD μπορεί να εκφραστεί ως βελτιωμένο κοινωνικό κεφάλαιο, βελτιωμένη διακυβέρνηση και βελτιωμένα αποτελέσματα και επιπτώσεις της υλοποίησης του προγράμματος/της στρατηγικής.

Δικαιούχος

Άτομο ή οργανισμός που επηρεάζεται άμεσα από την παρέμβαση είτε σκόπιμα είτε όχι. Οι δικαιούχοι λαμβάνουν στήριξη, υπηρεσίες και πληροφορίες, ενώ παράλληλα χρησιμοποιούν υποδομές που έχουν δημιουργηθεί με τη στήριξη της παρέμβασης (π.χ. μια οικογένεια η οποία χρησιμοποιεί ένα τηλεφωνικό δίκτυο το οποίο έχει βελτιωθεί με στήριξη βάσει δημόσιας παρέμβασης ή μια εταιρεία η οποία έχει λάβει συνδρομή ή συμβουλές). Ορισμένα άτομα ενδέχεται να είναι δικαιούχοι χωρίς απαραίτητα να ανήκουν στην ομάδα στην οποία στοχεύει η παρέμβαση. Ομοίως, η επιλέξιμη ομάδα δεν αποτελείται απαραίτητα στο σύνολό της από δικαιούχους.

Κοινοί δείκτες

Δείκτης είναι ένας ποσοτικός ή ποιοτικός παράγοντας ή μια μεταβλητή που παρέχει ένα απλό και αξιόπιστο μέσο για τη μέτρηση των επιτευγμάτων, την αποτύπωση των αλλαγών που συνδέονται με μια παρέμβαση ή τη διευκόλυνση της αξιολόγησης των επιδόσεων ενός φορέα ανάπτυξης. Στο πλαίσιο της πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης, το σύνολο κοινών δεικτών, οι οποίοι είναι δεσμευτικοί για όλα τα κράτη μέλη, χρησιμεύει για τη μέτρηση των επιτευγμάτων και των αλλαγών τόσο σε επίπεδο ΠΑΑ όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Κοινό σύστημα παρακολούθησης και αξιολόγησης

Το άρθρο 14 του εκτελεστικού κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 808/2014 της Επιτροπής δημιουργεί ένα κοινό σύστημα παρακολούθησης και αξιολόγησης, το οποίο περιλαμβάνει: α) τη λογική παρέμβασης που καταδεικνύει τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ προτεραιοτήτων, τομέων επικέντρωσης και μέτρων· β) ένα σύνολο κοινών δεικτών πλαισίου, αποτελεσμάτων και εκροών, συμπεριλαμβανομένων των δεικτών που προορίζονται να χρησιμοποιηθούν για τον καθορισμό ποσοτικών στόχων σε σχέση με τους τομείς επικέντρωσης της αγροτικής ανάπτυξης, και ένα σύνολο προκαθορισμένων δεικτών για την επανεξέταση επιδόσεων· γ) κοινά ερωτήματα αξιολόγησης· δ) τη συλλογή, αποθήκευση και διαβίβαση δεδομένων· ε) την τακτική υποβολή εκθέσεων για τις δραστηριότητες παρακολούθησης και αξιολόγησης· στ) το σχέδιο αξιολόγησης· ζ) τις εκ των προτέρων και εκ των υστέρων αξιολογήσεις και όλες τις άλλες δραστηριότητες αξιολόγησης που συνδέονται με το πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης, συμπεριλαμβανομένων αυτών που απαιτούνται για την ικανοποίηση των αυξημένων απαιτήσεων των ετήσιων εκθέσεων υλοποίησης για το 2017 και το 2019· η) την παροχή στήριξης σε όλους τους φορείς που είναι αρμόδιοι για την παρακολούθηση και αξιολόγηση ώστε να μπορούν να εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους.

Τοπική ανάπτυξη με πρωτοβουλία τοπικών κοινοτήτων (CLLD)

Η CLLD είναι ένα ειδικό εργαλείο για χρήση σε υποπεριφερειακό επίπεδο, το οποίο λειτουργεί συμπληρωματικά προς άλλη αναπτυξιακή στήριξη σε τοπικό επίπεδο. Η CLLD μπορεί να εξασφαλίσει την κινητοποίηση και τη συμμετοχή των τοπικών κοινοτήτων και οργανώσεων στις προσπάθειες για την επίτευξη των στόχων της στρατηγικής Ευρώπη 2020 για έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, για την ενίσχυση της εδαφικής συνοχής, καθώς και για την επίτευξη των ειδικών στόχων πολιτικής.

Στρατηγική τοπικής ανάπτυξης με πρωτοβουλία τοπικών κοινοτήτων (CLLD)

Στρατηγική τοπικής ανάπτυξης με πρωτοβουλία τοπικών κοινοτήτων: ένα συνεκτικό σύνολο πράξεων για την ικανοποίηση τοπικών στόχων και

αναγκών, το οποίο συμβάλλει στην επίτευξη της στρατηγικής της Ένωσης για έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη και η οποία σχεδιάζεται και εφαρμόζεται από μια ομάδα τοπικής δράσης.

Μηχανισμός υλοποίησης

Ο μηχανισμός υλοποίησης μπορεί να οριστεί ως «το σύνολο των κανόνων, διαδικασιών και επιμέρους σταδίων που χρησιμοποιούνται για τη μετουσίωση των στόχων της πολιτικής στην τελική υλοποίηση των δράσεων από τους αποδέκτες των κονδυλίων».

Αποτελεσματικότητα

Ο βαθμός επίτευξης των στόχων που επιδιώκονται από μια παρέμβαση. Ο δείκτης αποτελεσματικότητας υπολογίζεται μέσω της σύνδεσης ενός δείκτη εκροής, αποτελέσματος ή αντικτύπου με έναν ποσοτικοποιημένο στόχο.

Αποδοτικότητα

Η βέλτιστη σχέση μεταξύ των πόρων που χρησιμοποιούνται και των αποτελεσμάτων που επιτυγχάνονται όσον αφορά την επιδίωξη ενός συγκεκριμένου στόχου μέσω μιας παρέμβασης. Η αποδοτικότητα αφορά το ερώτημα για το κατά πόσο τα περισσότερα αποτελέσματα θα μπορούσαν να είχαν επιτευχθεί με τον ίδιο προϋπολογισμό ή κατά πόσο τα ίδια αποτελέσματα θα μπορούσαν να είχαν επιτευχθεί με χαμηλότερο κόστος. Ο δείκτης αποδοτικότητας υπολογίζεται με τη διαίρεση των εισροών του προϋπολογισμού που κινητοποιούνται με την ποσότητα των αποτελεσμάτων που επιτυγχάνονται.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση είναι μια διαδικασία εκτίμησης των παρεμβάσεων σύμφωνα με τα αποτελέσματα και τις επιπτώσεις τους, καθώς και σύμφωνα με τις ανάγκες τις οποίες αποσκοπούν να καλύψουν. Στο πλαίσιο της αξιολόγησης εξετάζονται η αποτελεσματικότητα, η αποδοτικότητα, η συνοχή και η συνάφεια μιας παρέμβασης.

Σχέδιο αξιολόγησης

Ορίζει τις δραστηριότητες αξιολόγησης, συμπεριλαμβανομένων των θεσμικών ρυθμίσεων (διακυβέρνηση αξιολόγησης) και διατάξεων που αφορούν τη διαχείριση (διαχείριση αξιολόγησης),

για μια ολόκληρη περίοδο υλοποίησης του προγράμματος.

Ερώτημα αξιολόγησης

Ένα ερώτημα που πρέπει να απαντηθεί από τους αξιολογητές. Τα ερωτήματα αξιολόγησης συνήθως διατυπώνονται από τα άτομα που ζητούν τη διενέργεια αξιολόγησης. Τα ερωτήματα αξιολόγησης συνήθως περιλαμβάνονται στη συγγραφή υποχρεώσεων των έργων αξιολόγησης.

Αξιολογητής

Οι αξιολογητές είναι τα άτομα που διενεργούν την αξιολόγηση. Όταν πρόκειται για σύνθετα προγράμματα που απαιτούν ένα μείγμα δεξιοτήτων και ικανοτήτων, η αξιολόγηση διενεργείται συνήθως από ομάδα αξιολογητών. Οι αξιολογητές συλλέγουν και ερμηνεύουν δευτερογενή δεδομένα, συλλέγουν πρωτογενή δεδομένα, διενεργούν αναλύσεις και καταρτίζουν την έκθεση αξιολόγησης. Πρέπει να είναι ανεξάρτητοι ως προς τον φορέα ανάθεσης ή τους διαχειριστές του προγράμματος.

Τομέας επικέντρωσης

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει προσδιορίσει έξι προτεραιότητες για την αγροτική ανάπτυξη. Οι εν λόγω προτεραιότητες αναλύονται περαιτέρω σε 18 «τομείς επικέντρωσης» προκειμένου να διευκρινιστούν λεπτομερέστερα οι σκοποί κάθε προτεραιότητας και να διευκολυνθεί ο προγραμματισμός. Τα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης πρέπει να προσδιορίσουν ποσοτικά εκ των προτέρων ειδικούς στόχους σε σχέση με κάθε τομέα επικέντρωσης. Τα κράτη μέλη πρέπει να υποβάλλουν τακτικά εκθέσεις προόδου όσον αφορά την επίτευξη αυτών των στόχων κατά την περίοδο προγραμματισμού.

Ισοδύναμο πλήρους απασχόλησης (ΙΠΑ)

Τα ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης χρησιμοποιούνται για τη βελτίωση της συγκρισιμότητας των μέτρων απασχόλησης. Είναι ο αριθμός των μισθωτών που έχει μετατραπεί σε ισοδύναμο πλήρους απασχόλησης (ΙΠΑ). Τα αριθμητικά στοιχεία για τα άτομα που εργάζονται λιγότερο από το σύνθετο ωράριο εργασίας ενός εργαζομένου με πλήρη απασχόληση όλο το έτος πρέ-

πει να μετατρέπονται σε ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης σε σχέση με το ωράριο εργασίας ενός μισθωτού πλήρους απασχόλησης όλο το έτος στη μονάδα. Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται τα άτομα που εργάζονται λιγότερες από τις κανονικές ώρες μιας εργάσιμης ημέρας, λιγότερες από τις κανονικές εργάσιμες ημέρες την εβδομάδα ή λιγότερες από τις κανονικές εβδομάδες/μήνες το χρόνο. Η μετατροπή πρέπει να γίνεται βάσει του αριθμού των δεδουλευμένων ωρών, ημερών, εβδομάδων ή μηνών εργασίας.

Διακυβέρνηση

Περιλαμβάνει τους φορείς, τις διαδικασίες και τους μηχανισμούς μέσω των οποίων οι ενδιαφερόμενοι φορείς του δημόσιου τομέα, της οικονομίας και της κοινωνίας των πολιτών προβάλλουν τα συμφέροντά τους, ασκούν τα νομικά τους δικαιώματα, εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους και διευθετούν τις διαφορές τους.

Ιεράρχηση στόχων

Πρόκειται για ένα εργαλείο που βοηθάει στην ανάλυση και κοινοποίηση των στόχων και καταδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο οι παρεμβάσεις συμβάλλουν σε γενικούς, ενδιάμεσους και επιχειρησιακούς στόχους. Οργανώνει αυτούς τους στόχους σε διαφορετικά επίπεδα (στόχοι, επιμέρους στόχοι) υπό τη μορφή ιεράρχησης ή δενδροειδούς δομής, καταδεικνύοντας κατά αυτό τον τρόπο τις λογικές συνδέσεις μεταξύ των στόχων και των επιμέρους στόχων τους. Παρουσιάζει με συνθετικό τρόπο τις διάφορες λογικές παρέμβασης, οι οποίες απορρέουν από τον κανονισμό, που συνδέουν τις επιμέρους δράσεις με τους γενικούς στόχους της παρέμβασης.

Επίπτωση

Στο πλαίσιο μιας διαδικασίας αξιολόγησης επιπτώσεων, ο όρος «επίπτωση» περιγράφει όλες τις αλλαγές που αναμένεται να επέλθουν ως αποτέλεσμα της υλοποίησης μιας συγκεκριμένης επιλογής πολιτικής/παρέμβασης. Αυτές οι επιπτώσεις ενδέχεται να προκύψουν σε διαφορετικούς χρονικούς ορίζοντες, να επηρεάζουν διαφορετικούς φορείς και να είναι συναφείς σε διαφορετικές κλίμακες (τοπική, περιφερειακή, εθνική κλίμακα, καθώς και κλίμακα ΕΕ). Σε ένα πλαίσιο αξιολόγησης, ο όρος «επίπτωση» αφορά τις

αλλαγές που σχετίζονται με μια συγκεκριμένη παρέμβαση και οι οποίες προκύπτουν σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα.

Δείκτης

Εργαλείο μέτρησης της επίτευξης: ενός στόχου· ενός πόρου που έχει κινητοποιηθεί· μιας εκροής που έχει προκύψει· ενός αποτελέσματος που έχει προκύψει· ή μιας μεταβλητής πλαισίου (οικονομική, κοινωνική ή περιβαλλοντική). Οι πληροφορίες που παρέχει ένας δείκτης είναι ένα δεδομένο που χρησιμοποιείται για τη μέτρηση πραγματικών περιστατικών ή γνώμων. Ένας δείκτης πρέπει, μεταξύ άλλων, να παράγει απλές πληροφορίες οι οποίες να μπορούν να κοινοποιηθούν και να είναι εύκολα κατανοητές τόσο από τον πάροχο όσο και από τον χρήστη των πληροφοριών. Πρέπει να βοηθάει τους διαχειριστές δημόσιων παρεμβάσεων στην επικοινωνία, στη διαπραγμάτευση και στη λήψη αποφάσεων. Προς αυτό τον σκοπό, θα πρέπει κατά προτίμηση να συνδέεται με ένα κριτήριο σχετικά με την επιτυχία της παρέμβασης. Θα πρέπει να αντανακλά με τη μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια οτιδήποτε αποσκοπεί να μετρήσει (εγκυρότητα κατασκευής). Ο δείκτης και η μονάδα μέτρησής του πρέπει να παρουσιάζουν ευαισθησία. Η ποσότητα που μετράται πρέπει να μεταβάλλεται σημαντικά όταν προκύπτει μια αλλαγή στη μεταβλητή προς μέτρηση.

Εσωτερική συνοχή

Η αντιστοιχία μεταξύ των διαφόρων στόχων της ίδιας παρέμβασης. Η εσωτερική συνοχή συνεπάγεται ότι υπάρχει ιεράρχηση των στόχων, με τους στόχους που βρίσκονται στη βάση να συμβάλλουν ευλόγως στην επίτευξη των στόχων που βρίσκονται στην κορυφή.

Παρέμβαση

Η παρέμβαση χρησιμοποιείται ως γενικός όρος για την περιγραφή του ευρέος φάσματος δραστηριοτήτων της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων: των μέτρων περί δαπανών και αποφυγής δαπανών, της νομοθεσίας, των σχεδίων δράσης, των δικτύων.

Λογική παρέμβασης

Η λογική παρέμβασης είναι η λογική σύνδεση μεταξύ του προβλήματος που πρέπει να αντιμετωπιστεί (ή του στόχου που πρέπει να επιδιωχθεί), των υποκείμενων παραγόντων του προβλήματος και των διαθέσιμων επιλογών πολιτικής (ή των δράσεων που έχουν αναληφθεί στην πραγματικότητα σε επίπεδο ΕΕ) για την αντιμετώπιση του προβλήματος ή την επίτευξη του στόχου. Αυτή λογική παρέμβασης χρησιμοποιείται τόσο σε προοπτικές αξιολογήσεις επιπτώσεων όσο και σε αναδρομικές αξιολογήσεις.

Κριτήρια απόφασης

Τα κριτήρια απόφασης, γνωστά επίσης ως κριτήρια αξιολόγησης, προσδιορίζουν μια πτυχή της αξιολογούμενης παρέμβασης η οποία θα καταστήσει δυνατή την αξιολόγηση της ουσίας ή της επιτυχίας της. Τα κριτήρια απόφασης συνδέονται στενά με τα ερωτήματα αξιολόγησης· το κριτήριο χρησιμοποιείται για την απάντηση ενός ερωτήματος αξιολόγησης. Από κάθε ερώτημα απορρέουν ένα ή περισσότερα κριτήρια απόφασης.

LEADER

Ο όρος «Leader» αποτελεί γαλλικό ακρωνύμιο που σημαίνει Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale (στα ελληνικά: Δεσμοί μεταξύ των δράσεων για την ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας). Πρόκειται για μέθοδο τοπικής ανάπτυξης με την πρωτοβουλία τοπικών κοινοτήτων για την προώθηση και την ανάπτυξη των αγροτικών κοινοτήτων μέσω τοπικών εταιρικών σχέσεων στον δημόσιο – ιδιωτικό τομέα (ομάδες τοπικής δράσης). Βοηθά τους αγρότες και τις αγροτικές ομάδες και επιχειρήσεις να σταθμίσουν τις δυνατότητες που παρέχει η περιοχή τους και να ενθαρρύνουν την εφαρμογή ολοκληρωμένων και καινοτόμων στρατηγικών τοπικής ανάπτυξης. Στις δύο πρώτες γενιές της ως κοινοτική πρωτοβουλία (Leader I: 1991-93 ακολουθούμενο από το Leader II: 1994-99) εστίασε σε μειονεκτούσες αγροτικές περιοχές. Την περίοδο 2000-2006 (Leader+), η μέθοδος επεκτάθηκε για να καλύψει όλους τους τύπους αγροτικών περιοχών. Την περίοδο 2007-2013, η προσέγγιση ενσωματώθηκε ως αναπόσπαστο μέρος των ενωσιακών προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης, καλύπτοντας 2 200 αγροτικά εδάφη στα 27 κράτη μέλη.

Το 2007, το Leader επεκτάθηκε στον τομέα της αλιείας. Την περίοδο 2014-2020, το Leader συνεχίζεται στο πλαίσιο της αγροτικής ανάπτυξης. Είναι επίσης διαθέσιμο στο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής ως κοινό μέσο καλούμενο τοπική ανάπτυξη με πρωτοβουλία τοπικών κοινοτήτων.

Μέθοδος LEADER

Η μέθοδος LEADER συνίσταται στη συνδυασμένη εφαρμογή των αρχών LEADER:

- Προσέγγιση από τη βάση προς την κορυφή·
- Προσέγγιση ανά περιοχή·
- Τοπική εταιρική σχέση·
- Πολυτομεακή ολοκλήρωση·
- Δικτύωση·
- Καινοτομία·
- Διατοπική και διεθνής συνεργασία.

Παρακολούθηση

Η εξονυχιστική και τακτική εξέταση των πόρων, των εκροών και των αποτελεσμάτων των δημόσιων παρεμβάσεων. Η παρακολούθηση βασίζεται σε ένα σύστημα συνεκτικών πληροφοριών, συμπεριλαμβανομένων εκθέσεων, επανεξετάσεων, ισολογισμών, δεικτών κ.λπ. Οι πληροφορίες του συστήματος παρακολούθησης αποκτώνται πρωτίστως από δικαιούχους και χρησιμοποιούνται ουσιαστικά για την καθοδήγηση των δημόσιων παρεμβάσεων. Όταν η παρακολούθηση περιλαμβάνει τη λήψη απόφασης, αυτή η απόφαση αφορά την επίτευξη επιχειρησιακών στόχων. Η παρακολούθηση αποσκοπεί επίσης στη διατύπωση παρατηρήσεων και στην άμεση μάθηση. Υπεύθυνοι για την παρακολούθηση είναι εν γένει οι φορείς που είναι επιφορτισμένοι με την υλοποίηση μιας παρέμβασης.

Καθαρό αποτέλεσμα

Το αποτέλεσμα που αποδίδεται αποκλειστικά και μόνο στη δημόσια παρέμβαση, σε αντίθεση με εμφανείς αλλαγές ή ακαθάριστα αποτελέσματα. Για την αξιολόγηση των καθαρών αποτελεσμάτων, βάσει των ακαθάριστων αποτελεσμάτων, είναι απαραίτητη η αφαίρεση των αλλαγών που θα είχαν προκύψει απουσία της δημόσιας παρέμβασης και οι οποίες, συνεπώς, δεν αποδίδονται σε αυτήν, δεδομένου ότι παράγονται από παράγοντες σύγχυσης (αντιπαραδειγματική κατάσταση). Για παράδειγμα, ο αριθμός των εργα-

ζομένων σε επιχειρήσεις που λαμβάνουν ενίσχυση φαίνεται να είναι σταθερός (μηδενική αλλαγή ή ακαθάριστο αποτέλεσμα). Ωστόσο, εκτιμάται ότι, χωρίς τη στήριξη, θα υπήρχαν 400 απολύσεις (αντιπαραδειγματική κατάσταση). Συνεπώς, διατηρήθηκαν 400 θέσεις εργασίας (καθαρό αποτέλεσμα).

Στόχος

Σαφής, ρητή και αρχική δήλωση σχετικά με τα αποτελέσματα που πρέπει να επιτύχει μια δημόσια παρέμβαση. Ένας ποσοτικός στόχος ορίζεται υπό τη μορφή δεικτών και ένας ποιοτικός στόχος υπό τη μορφή περιγραφικών δεικτών. Οι ειδικοί στόχοι αφορούν τα αποτελέσματα και τις επιπτώσεις μιας παρέμβασης σε άμεσους δικαιούχους. Ένας γενικός στόχος αντιστοιχεί στον στόχο της παρέμβασης. Ο στόχος μιας παρέμβασης είναι η παραγωγή μιας επίπτωσης εκφρασμένης σε γενικούς όρους, π.χ. μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων σε επίπεδα ανάπτυξης. Οι στόχοι μπορούν επίσης να είναι ενδιάμεσοι. Οι στόχοι που προσδιορίζουν τις εκροές που πρέπει να παραχθούν ονομάζονται επιχειρησιακοί στόχοι. Εάν οι στόχοι μιας δημόσιας παρέμβασης δεν έχουν καθοριστεί εκ των προτέρων με σαφήνεια, στο πλαίσιο της αξιολόγησης μπορούν να καταβληθούν προσπάθειες για την αποσαφήνισή τους σε μεταγενέστερο στάδιο. Σε αυτή την περίπτωση, είναι προτιμότερο να γίνεται αναφορά σε έμμεσους στόχους. Οι στόχοι θα πρέπει να εκφράζονται σε όρους SMART [συγκεκριμένοι (Specific), μετρήσιμοι (Measurable), εφικτοί (Achievable), ρεαλιστικοί (Realistic) και χρονικά προσδιορισμένοι (Time-dependent)].

Συμφωνία εταιρικής σχέσης

Πρόκειται για το έγγραφο που συντάσσει το κράτος μέλος με τη συμμετοχή εταίρων, βάσει της προσέγγισης της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης, το οποίο ορίζει τη στρατηγική του κράτους μέλους, τις προτεραιότητες και τις ρυθμίσεις για τη χρήση των πόρων των ΕΔΕΤ με αποτελεσματικό και επαρκή τρόπο για την επίτευξη της στρατηγικής της Ένωσης σχετικά με την έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, και το οποίο εγκρίνεται από την Επιτροπή έπειτα από αξιολόγηση και διάλογο με το κράτος μέλος.

Κύριες συνεισφορές του LEADER/CLLD

Οι άμεσες συνεισφορές των πράξεων που υλοποιούνται στο πλαίσιο του LEADER/CLLD στον στόχο που συνδέεται με τον κύριο τομέα επικέντρωσης (συνήθως τον 6B – τοπική ανάπτυξη στις αγροτικές περιοχές) στο πλαίσιο του οποίου είναι προγραμματισμένο το LEADER/CLLD.

Ειδικό ανά πρόγραμμα ερώτημα αξιολόγησης

Τα ειδικά ανά πρόγραμμα ερωτήματα αξιολόγησης διατυπώνονται για τον σκοπό της αξιολόγησης ενός συγκεκριμένου προγράμματος, με στόχο την εμβριθέστερη εξέταση της συνολικής υλοποίησης του συγκεκριμένου προγράμματος ή την αντανάκλαση των ειδικών στόχων του συγκεκριμένου προγράμματος. Αντιθέτως, τα «κοινά» ερωτήματα αξιολόγησης ισχύουν για όλα τα προγράμματα.

Ειδικό ανά πρόγραμμα δείκτες

Δείκτης είναι ένας ποσοτικός ή ποιοτικός παράγοντας ή μια μεταβλητή που παρέχει ένα απλό και αξιόπιστο μέσο για τη μέτρηση των επιτευγμάτων, την αποτύπωση των αλλαγών που συνδέονται με μια παρέμβαση ή τη διευκόλυνση της αξιολόγησης των επιδόσεων ενός φορέα ανάπτυξης. Το σύνολο κοινών δεικτών, οι οποίοι είναι δεσμευτικοί για όλα τα κράτη μέλη, χρησιμεύει για τη μέτρηση των επιτευγμάτων και των αλλαγών σε επίπεδο προγράμματος και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Δεδομένου ότι οι κοινοί δείκτες ενδέχεται να μην αντανakλούν πλήρως όλα τα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων του προγράμματος, ζητείται από τις διαχειριστικές αρχές στα κράτη μέλη να συμπληρώσουν το σύνολο κοινών δεικτών με πρόσθετους δείκτες ώστε να αποτυπώνεται το πλήρες φάσμα των επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων ενός συγκεκριμένου προγράμματος, ιδίως όσον αφορά τις εθνικές προτεραιότητες και τα ειδικά ανά τόπο μέτρα. Αυτοί οι πρόσθετοι δείκτες ονομάζονται ειδικοί ανά πρόγραμμα δείκτες.

Ποιοτικός δείκτης

Μια περιγραφή, υπό τη μορφή περιεκτικής, σαφούς και σταθερής δήλωσης, ενός στόχου που πρέπει να επιτευχθεί ή μίας επίπτωσης που πρέπει να προκύψει. Η οργάνωση των περιγραφικών δεικτών υπό τη μορφή δομημένου δικτύου

μπορεί να αποτελεί το πρώτο βήμα στην κατασκευή ενός δείκτη. Εάν έχουν καθοριστεί εκ των προτέρων αρκετοί περιγραφικοί δείκτες, μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την κατασκευή ενός δικτύου παρατήρησης. Μέσω αυτού του δικτύου είναι δυνατή η παρατήρηση ενός φαινομένου ή μιας αλλαγής, καθώς και η περιγραφή τους με ποιοτικό και δομημένο τρόπο. Στο πλαίσιο της αξιολόγησης, δεν υπάρχει περιθώριο να αποκλειστεί από το πεδίο της ανάλυσής της ένας σημαντικός στόχος ή μια σημαντική επίπτωση με την αιτιολογία ότι είναι δύσκολη η ποσοτική τους μέτρηση ενώ θεωρούνται όντως σημαντικά. Σε αυτή την περίπτωση, είναι προτιμότερη η συλλογή ποιοτικών δεδομένων και η δόμησή τους με τη χρήση περιγραφικών δεικτών.

Συστάσεις

Οι προτάσεις που αποσκοπούν στην ενίσχυση της συνάφειας, της αποτελεσματικότητας, της αποδοτικότητας, της προστιθέμενης αξίας και της συνοχής του προγράμματος/της στρατηγικής, στον εκ νέου σχεδιασμό των στόχων και των μέτρων· και/ή στην ανακατανομή των πόρων. Οι συστάσεις θα πρέπει να συνδέονται με συμπεράσματα που βασίζονται σε αποδεικτικά στοιχεία.

Συνάφεια

Ο βαθμός στον οποίο οι στόχοι μιας παρέμβασης σχετίζονται με ανάγκες, προβλήματα και ζητήματα. Τα ερωτήματα συνάφειας είναι ιδιαίτερα σημαντικά στην εκ των προτέρων αξιολόγηση, διότι δίνεται έμφαση στη στρατηγική που έχει επιλεγεί ή στην αιτιολόγησή της.

Αξιοπιστία

Η ποιότητα της συλλογής των δεδομένων αξιολόγησης όταν το πρωτόκολλο που χρησιμοποιείται καθιστά δυνατή την παραγωγή παρεμφερών πληροφοριών κατά τη διάρκεια επαναλαμβανόμενων παρατηρήσεων σε πανομοιότυπες συνθήκες. Η αξιοπιστία εξαρτάται από τη συμμόρφωση με τους κανόνες δειγματοληψίας και τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται για τη συλλογή και την καταγραφή πληροφοριών ποσοτικού και ποιοτικού χαρακτήρα.

Αποτελεσμα

Πλεονέκτημα (ή μειονέκτημα) το οποίο αποκτούν οι άμεσοι δικαιούχοι κατά το τέλος της συμμετο-

χής τους σε μια δημόσια παρέμβαση ή με την ολοκλήρωση ενός δημόσιου έργου. Αποτελέσματα μπορούν να παρατηρηθούν όταν ένας φορέας εκμετάλλευσης ολοκληρώσει μια δράση και λογοδοτήσει σχετικά με τον τρόπο δαπάνης και διαχείρισης των κατανεμημένων κονδυλίων. Σε αυτό το σημείο, μπορεί να καταδειχθεί, για παράδειγμα, ότι η προσβασιμότητα έχει βελτιωθεί λόγω της κατασκευής δρόμου ή ότι οι επιχειρήσεις που έλαβαν συμβουλές δηλώνουν ικανοποιημένες. Οι φορείς εκμετάλλευσης μπορούν να παρακολουθούν τακτικά τα αποτελέσματα. Πρέπει να προσαρμόζουν την υλοποίηση της παρέμβασης ανάλογα με τα αποτελέσματα που προκύπτουν.

Δευτερεύουσες συνεισφορές του LEADER/CLLD

Οι συνεισφορές των πράξεων που υλοποιούνται στο πλαίσιο του LEADER/CLLD σε πρόσθετους τομείς επικέντρωσης εκτός από τον κύριο τομέα επικέντρωσης (ο οποίος είναι συνήθως ο ΤΕ 6B), στο πλαίσιο των οποίων είναι προγραμματισμένο και συμβάλλει πρωτίστως το LEADER/CLLD. Η δευτερεύουσα συνεισφορά θα μπορούσε να είναι κυρίαρχη και πρόσθετη. Κυρίαρχες δευτερεύουσες συνεισφορές στον ΤΕ στον οποίο η πράξη συμβάλλει σημαντικά. Πρόσθετες δευτερεύουσες συνεισφορές στον ΤΕ στον οποίο η πράξη δεν συμβάλλει σημαντικά.

Αυτοαξιολόγηση

Η αυτοαξιολόγηση είναι μια διαμορφωτική διαδικασία που σχεδιάζεται και πραγματοποιείται από όσους υλοποιούν μια παρέμβαση ή συμμετέχουν σε αυτήν (π.χ. διοικητικά όργανα, όργανα λήψης αποφάσεων, δικαιούχοι). Παρέχει μια εκ των έσω άποψη για τις δραστηριότητες και επικεντρώνεται στις συνολικές επιδόσεις. Οι εμπλεκόμενοι φορείς, με ή χωρίς τη βοήθεια εξωτερικού συντονιστή, αναλύουν τον τρόπο με τον οποίο ενεργούν και αναλογίζονται σε τι βαθμό συμβάλλουν στην επίτευξη των συμφωνηθέντων στόχων και επιδιώξεων. Η συμμετοχική φύση της αυτοαξιολόγησης δημιουργεί μαθησιακά αποτελέσματα για όλους όσοι συμμετέχουν σε αυτήν.

Κοινωνικό κεφάλαιο

Ως κοινωνικό κεφάλαιο μπορούν να νοηθούν τα «δίκτυα σε συνδυασμό με κοινούς κανόνες, αξίες και συνεννοήσεις που διευκολύνουν τη συνεργασία εντός ή μεταξύ των ομάδων».

Ενδιαφερόμενοι φορείς

Ο ενδιαφερόμενος φορέας είναι οποιοδήποτε άτομο ή οντότητα στην οποία έχει επιπτώσεις ή απευθύνεται μια παρέμβαση της ΕΕ ή την οποία αφορά με άλλον τρόπο η εν λόγω παρέμβαση.

αυτής της προτεραιότητας, οι δείκτες που αφορούν τους στόχους θα καθοριστούν σε επίπεδο εκροών.

Συνέργεια

Το γεγονός ότι διάφορες δημόσιες παρεμβάσεις (ή διάφορες συνιστώσες μιας παρέμβασης) παράγουν από κοινού μια επίπτωση η οποία είναι μεγαλύτερη από το σύνολο των επιπτώσεων που θα παρήγαγαν καθεμία χωριστά (π.χ. μια παρέμβαση η οποία χρηματοδοτεί την επέκταση ενός αερολιμένα, ο οποίος, με τη σειρά του, συμβάλλει στην πλήρωση των τουριστικών καταλυμάτων, που χρηματοδοτούνται επίσης από την παρέμβαση). Η συνέργεια γενικά αναφέρεται σε θετικές επιπτώσεις. Ωστόσο, ενδέχεται να αναφερθούν επίσης φαινόμενα που εντείνουν τα αρνητικά αποτελέσματα, την αρνητική συνέργεια ή την αντι-συνέργεια (π.χ. μια παρέμβαση επιδοτεί τη διαφοροποίηση επιχειρήσεων ενώ η περιφερειακή πολιτική συμβάλλει στην ενίσχυση της κυρίαρχης δραστηριότητας).

Δείκτης που αφορά στόχο

Για κάθε τομέα επικέντρωσης που επιλέγεται μεταξύ των έξι προτεραιοτήτων αγροτικής ανάπτυξης καθορίζονται ποσοτικοποιημένοι δείκτες που αφορούν τους στόχους σε επίπεδο Κοινότητας. Οι δείκτες που αφορούν τους στόχους θα πρέπει να συνδέονται, όσο το δυνατόν πιο άμεσα, με παρεμβάσεις προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης, ώστε να ελαχιστοποιείται η επίδραση εξωτερικών παραγόντων. Θα πρέπει να είναι δείκτες που να μπορούν να παρακολουθούνται τακτικά με απλό τρόπο, ώστε να ελαχιστοποιούνται οι απαιτήσεις για τους δικαιούχους και τις διοικήσεις όσον αφορά τα δεδομένα, δεδομένου ότι οι τιμές αυτών των δεικτών θα παρακολουθούνται τακτικά μέσω της διάρκειας ζωής κάθε προγράμματος αγροτικής ανάπτυξης. Όταν είναι εφικτό, θα πρέπει να χρησιμοποιούνται καθορισμένοι δείκτες και μέθοδοι. Στην πλειονότητά τους, οι δείκτες που αφορούν τους στόχους θα είναι σε επίπεδο αποτελεσμάτων, εξαιρουμένης της προτεραιότητας 1, η οποία είναι οριζόντια και τα αποτελέσματα της οποίας αποτυπώνονται μέσω των αποτελεσμάτων άλλων προτεραιοτήτων. Για τους τομείς επικέντρωσης στο πλαίσιο

